

Izvērtējums par Krievijas pilna apmēra agresijas kara pret Ukrainu radīto ietekmi uz Eiropas Savienības Austrumu pierobežas reģioniem

19.04.2024

Izvērtējums veikts Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2014.-2021. gada perioda programmas “Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība” projekta Nr.LV-LOCALDEV-0001 “Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales plānošanas reģionā” ietvaros

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

AGDER
fylkeskommune

Saturs

Dokumentā izmantotie saīsinājumi	3
Pieņēmumi un ierobežojumi.....	4
1. Pētījuma kopsavilkums	5
2. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu radītā ietekme uz ES austrumu pierobežas reģioniem	9
2.1. IKP: ietekme uz ekonomikas izaugsmi	12
2.2. Tirdzniecības apjoms: izmaiņu novērtējums.....	13
2.3. Imports un eksports: izmaiņu novērtējums	14
2.4. Nodarbinātība: ietekme uz nodarbinātības līmeni un darba vietu radīšanu	17
2.5. Inflācija: ietekme uz cenām un patērētāju paradumiem	19
2.6. Ārvalstu tiešās investīcijas: izmaiņu novērtējums.....	21
2.7. Migrācijas tendences: izmaiņas migrācijas plūsmā	23
2.8. Produktu grupu un nozaru potenciālo pielāgošanās iespēju analīze.....	24
2.9. Kopsavilkums.....	26
3. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu radītā ietekme uz konkrētiem ES austrumu pierobežas reģionu ekonomikas sektoriem.....	28
3.1. Transports un loģistika.....	28
3.2. Ražošana un rūpniecība.....	29
3.3. Tūrisms un viesmīlība	30
3.4. Lauksaimniecība un pārtikas ražošana	30
3.5. Enerģētika un dabas resursi	32
3.6. Finanšu pakalpojumi un banku darbība.....	33
3.7. Tehnoloģijas un inovācijas.....	36
3.8. Kopsavilkums.....	38
4. Rezultātu salīdzinošā analīze ar citiem ES Kohēzijas politikas reģioniem	40
5. Intervijas ar uzņēmējiem ES austrumu pierobežas reģionos: gadījumu analīze	42
5.1. Intervijās apzinātā uzņēmēju viedokļa kopsavilkums.....	42
6. Secinājumi un rekomendācijas	45
7. Pielikums.....	47
7.1. Izmaiņas Pētījumā aplūkoto valstu NUTS2 un NUTS3 līmeņa reģionu iedzīvotāju skaitā.....	47
7.2. Izmaiņas Pētījumā aplūkoto valstu NUTS2 un NUTS3 līmeņa reģionu IKP...	49
7.3. Pētījuma izstrādē papildu aplūkotie dati.....	51
7.4. Uzņēmumu individuālo interviju kopsavilkumi	65

Dokumentā izmantotie saīsinājumi

Saīsinājums	Skaidrojums
ĀTI	Ārvalstu tiešās investīcijas
COVID-19	Infekcijas slimība, ko izraisa 2019. gada nCoV koronavīrusa (SARS-CoV 2) smags akūts respiratorais sindroms
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DESI	Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss
ECB	Eiropas Centrālā banka
EY, Izpildītājs	SIA Ernst & Young Baltic
ES	Eiropas Savienība
Igaunija	EE
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
Kara bēgļi	Krievijas pilna apmēra agresijas kara pret Ukrainu bēgļi
Latvija	LV
Lietuva	LT
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
NUTS	Teritoriālo vienību statistiskā nomenklatūra (" <i>Eurostat</i> "; "nomenclature of territorial units for statistics")
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
Pētījums	Izvērtējums par kara Ukrainā radīto ietekmi uz Eiropas Savienības Austrumu pierobežas reģioniem
Polija	PL
R&D	Pētniecība un attīstība
Somija	FI
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VID	Valsts ieņēmumu dienests

Pieņēmumi un ierobežojumi

Izvērtējuma par Krievijas pilna apmēra agresijas kara pret Ukrainu radīto ietekmi uz Eiropas Savienības Austrumu pierobežas reģioniem gaitā, veicot datu izguvi un analīzi, EY saskārās ar šādiem galvenajiem ierobežojumiem, kas ietekmēja analīzes apjomu:

- ▶ Tautsaimniecību raksturojošo rādītāju dati ne vienmēr tiek apkopoti NUTS2 vai NUTS3 līmenī (piemēram, inflācija), vai arī publiski nav pieejami attiecīgajā griezumā (piemēram, imports, eksports). Šādos gadījumos izmantoti valstu līmeņa dati, nesakrīt NUTS klasifikācijas līmeņiem valstu starpā.
- ▶ Daļa tautsaimniecību raksturojošo rādītāju datu NUTS2 vai nacionālā līmenī pieejami par laika posmu līdz 2022. gadam. Šajos gadījumos analīze veikta, balstoties uz datiem, kas neietver 2023. gadu.
- ▶ Daudziem tautsaimniecību raksturojošiem analītiskajiem rādītājiem NUTS3 līmenī bieži nav pieejami dati par 2022. gadu un pamatā nav pieejami dati par 2023. gadu. NUTS3 līmeņa analīze ir veikta tiktāl, ciktāl to pieļauj datu pieejamība.
- ▶ Valstu nacionālo statistikas biroju publiskajās datu bāzēs ne vienmēr ir pieejami identiska satura dati par tautsaimniecību raksturojošiem rādītājiem. Iespēju robežās tika izmantota *Eurostat* datu bāze un piemeklēti saturiski tuvākie datu lauki no valstu statistikas biroju datu bāzēm.
- ▶ Valstu nacionālo statistikas biroju publiskajās datu bāzes ne vienmēr piedāvā rādītāju datus, kas būtu identiskos analītiskajos griezumos (piemēram, dalījumā pa NACE 2.red. kodiem nevis sīkākā iedalījumā, izdalot visas valstis, nevis tās grupējot lielākās grupās, u.tml.). Šajos gadījumos Pētījumā tiek izmantoti dati tādos analītiskajos griezumos, kādos tie pieejami publiskajās datu bāzēs.

Šis Pētījums sniedz ieskatu Krievijas pilna apmēra agresijas kara pret Ukrainu radītajā ekonomiskajā ietekmē, pamatojoties uz pieejamajiem datiem noteiktā laika posmā. Potenciālo papildus sankciju un pret-sankciju ietekme pēc Pētījuma noslēguma nav vērtēta.

Atsevišķi uzrunātie uzņēmēji atteicās piedalīties gadījumu analīzes intervijās. Viņu sniegtās perspektīvas varētu būt potenciāli bagātinājušas datu kopu un devušas EY plašāku izpratni par Krievijas pilna apmēra agresijas kara pret Ukrainuradīto ietekmi.

1. Pētījuma kopsavilkums

Krievijas pilna apmēra agresijas karš pret Ukrainu ir būtiski ietekmējis ES Austrumu pierobežas reģionus, īpaši tos, kuriem ir tieša robeža ar Krieviju un Baltkrieviju, t.i. - Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Polijas austrumu pierobežas reģionus. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu radītā ietekme novērojama dažādās tautsaimniecības jomās un atspoguļojas caur galvenajiem sociālekonomiskajiem rādītājiem.

Kopumā atzīstams, ka Baltijas valstu tautsaimniecības salīdzinoši asāk ir izjutušas Krievijas iebrukuma Ukrainā radīto negatīvo ietekmi nekā ES dalībvalstis caurmērā dēļ būtiskākas enerģētikas atkarības no Krievijas, transporta un loģistikas nozares nozīmes mazināšanās ekonomikās, kā arī investoru kopējā noskaņojuma krituma attiecībā par reģiona pievilcību investīcijām, kam var būt tālāka inerce, atsaucoties uz ekonomikas attīstību vidējā termiņā.

Latgales gadījumā Krievijas iebrukuma Ukrainā radītas sekas faktiski nozīmē ekonomisko izolāciju reģionam no Austrumu un Dienvidu virzieniem (Latgale ir viens no diviem NUTS3 reģioniem, kam ir tieša robeža gan ar Krieviju, gan Baltkrieviju), slēdzoties līdzšinējiem tranzīta koridoriem un eksporta tirgiem. Ņemot vērā, ka mazāk attīstīto reģionu kohēzijai nepieciešama straujāka izaugsme (nekā vidēji valstī vai vidēji ES), pastiprināta uzmanība veltāma tieši šī reģiona konkurētspējas veicināšanai.

Makro līmeņa ietekme

- ▶ IKP attīstības dinamiku laikā kopš 2020. gada pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs būtiski ietekmējuši ar COVID-19 saistītie faktori (nozaru elastība, būtiskas pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas nozarēs, darbaspēka faktori), ietekmei saglabājoties un pārklājoties ar Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītajām sekām ekonomikai un ar to saistītajiem faktoriem – piegāžu ķēžu pārrāvumiem, energoresursu cenu strauju pieaugumu, izmaiņām noieta tirgos.
- ▶ 2022.-2023. gadā, vērtējot pēc IKP, Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekme bija spēcīgāka nekā pandēmijas ietekme uz ekonomiku. Izmaiņas piedzīvojušas Latvija, Lietuva, Polija un Somija, to ekonomikas izaugsmes tempam sarūkot. **Igaunijas gadījumā, salīdzinot IKP izaugsmi pēdējos divos gados un pēdējo četru gadu periodā, Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekme ir salīdzinoši visbūtiskākā, IKP izmaiņai esot negatīvai.**
- ▶ Visās piecās valstīs importa apjoma 2022. gada rādītāji pārsniedz 2023. gada rādītājus, augstākās vērtības sasniedzot 2022. gada 3. ceturksnī vai 4. ceturksnī. Tas saistāms ar energoresursu importa apjoma pieaugumu, pieaugot to cenām.
- ▶ Eksporta apjoms faktiskajās cenās, salīdzinot 2022. gadu un 2023. gadu, visās valstīs, izņemot Poliju, ir samazinājies, lielāko kritumu piedzīvojot Latvijā (11%). Secināms, ka **valstu tautsaimniecības ārējos tirgos kopumā ir kļuvušas mazāk konkurētspējīgas.**
- ▶ **Patēriņa cenu indeksa izmaiņas ātrāk ir izjutušas mazākas ekonomikas (Latvija un Igaunija) ar jau sākotnēji augstāku patēriņa cenu indeksu** Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākumā, tām esot ietekmētām salīdzinoši spēcīgāk.
- ▶ Ražošanas cenu izmaksas 2022. gadā pieaugušas 20-30% robežās. Augstākais pieaugums vērojams Latvijā – 30,7%, bet mazākais Lietuvā un Polijā – attiecīgi 20,7% un 20,5%. **2023. gadā līdzīgi kā gadu iepriekš lielākā**

indeksa vērtība ir Latvijā – 1,1%. Negatīvs pieaugums vērojams Lietuvā (-7,9%), Polijā (-6,9%) un Somijā (-3,9%).

- ▶ Darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaits 2022. gada laikā valstu līmenī ir pieaudzis visā aplūkotajās valstīs – Baltijas valstīs par 2,1-2,3%, Somijā par 1,8%, Polijā mazāk kā par 0,1%. **2022. gadā novērotais nodarbinātības līmeņa pieaugums lielā mērā var būt saistāms ar ES valstīs ieceļojošo Ukrainas iedzīvotāju nodarbināšanu.**
- ▶ Migrācijas saldo visās piecās valstīs 2022. gadā bija pozitīvs, kas Baltijas valstu gadījumā būtiski ietekmēts kara bēgļu dēļ. **Imigrējošo skaits, salīdzinot ar 2021. gadu, Baltijas valstīs ir bijis 2-2,5 reizes lielāks.**

Izmaiņas nozarēs

- ▶ **Pieprasījums pēc transporta pakalpojumiem uz Krieviju un Baltkrieviju pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā faktiski ir apstājies**, visbūtiskāk skarot dzelzceļa un kuģniecības pārvadājumus. Laikā kopš 2022. gada marta Latvijā ir krasi samazinājušies kravu pārvadājumi pa dzelzceļu – ceturkšņa laikā kravu apjomam samazinoties vairāk nekā divas reizes. Igaunijā laikā kopš 2021. gada līdz 2023. gadam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu ir samazinājies 2,3 reizes, apgrozījumam krītot 2,7 reizes. Lietuvā laikā no 2019. gada līdz 2023. gadam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu samazinājies vairāk nekā 2 reizes, lielāko samazinājumu piedzīvojot 2022. gadā.
- ▶ Apstrādes rūpniecība visās pētītajās valstīs ir starp būtiskākajām nozarēm gan no ieguldījuma IKP, gan darbaspēka viedokļa. Periods pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā **veicināja ražošanas apjomu lielāko nepastāvību** laika posmā no 2022. gada februāra līdz 2022. gada augustam. Vislielākās svārstības var novērot Lietuvas datus, bet vismazākās svārstības – Somijā.
- ▶ Laikā pēc 2022. gada visām valstīm izņemot Poliju, kur tas būtiski nemainījās, **lauksaimniecības produkcijas apjoms samazinājās par vidēji 5%**. Laikā kopš 2022. gada sākuma **lielākais pārtikas cenu kāpums bijis Lietuvā – 2023. gada maijā sasniedzot vēsturiski augstāko līmeni (171,8% no 2015. gada cenām)**. Igaunijā, Polijā un Latvijā cenu pieaugums pārtikai ir nedaudz zem Lietuvas līmeņa, taču Somijas gadījumā ir vairāk nekā uz pusi mazāks nekā Lietuvā un būtiski zemāks nekā vidēji ES.
- ▶ Enerģētika ir joma, kurā salīdzinoši asāk valstis ir izjutušas Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmi, **esot akūtai nepieciešamībai pārorientēties no Krievijas energoresursu tirgus kā ģeogrāfiski, tā arī enerģētikas avotu ziņā**. Kopējais enerģijas patēriņš visās valstīs 2022. gada laikā samazinājies (salīdzinot ar 2021. gadu), kur lielāko samazinājumu piedzīvoja Lietuva (-5%) un Polija (-4%). **Fosilo energoresursu samazinājums novērots visās valstīs**. Tajā pašā laikā atjaunīgo energoresursu galapatēriņš ir pieaudzis Latvijā, Igaunijā un Polijā, bet samazinājies Somijā un Lietuvā.
- ▶ **Krievijas agresijas karš pret Ukrainu nav bijis impulss lielākiem ieguldījumiem R&D, tādā veidā uzlabojot tautsaimniecību konkurētspēju kopumā vidējā un ilgtermiņā**. Tehnoloģiju un inovāciju attīstības ziņā pētītās valstis savstarpēji ir salīdzinoši atšķirīgas. R&D ieguldījumu apjoms no IKP to starpā atšķiras pat 4 reizes, līderei esot Somijai, bet Latvijai iepaliekot no otra zemākā rādītāja par vismaz ceturtdaļu.

Uzņēmēju viedoklis

- ▶ Aptaujātie uzņēmēji atzīmējuši, ka **būtiski jāpievēršas valstu tēla un pievilcības ārvalstu investoriem uzlabošanai**. Ārvalstu investoriem un potenciālajiem klientiem nav pietiekamas izpratnes par Baltijas reģiona pašreizējo drošības situāciju, kā arī par to kāda veida produkti šeit pieejami un kādu jomu uzņēmumi šeit darbojas.
- ▶ Uzņēmēji ne vienmēr tiek savlaicīgi informēti par iespējamajām izmaiņām normatīvajā regulējumā, kas tiešā veidā skar uzņēmējdarbību, kā arī šādu izmaiņu nepieciešamības pamatojumu. **Komunikācijas jautājums ir būtisks arī iedzīvotāju informēšanā par drošības situāciju reģionos**, šobrīd sabiedrībā saistībā ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu valda zināma nedrošības sajūta.
- ▶ Uzņēmēji norāda, ka **šobrīd nepastāv vienota un saskaņota politika migrantu piesaistīšanas jautājumos, kā arī politika, kas aptvertu bēgļu veiksmīgāku integrāciju sabiedrībā**. Šajā kontekstā ir būtiski arī stiprināt katras valstu migrācijas pārvalžu kapacitāti, lai būtu iespējams ātrāk pielāgoties migrantu un bēgļu skaita potenciālajām nākotnes izmaiņām.

Drošība un aizsardzība

Krievijas agresijas karam pret Ukrainu bijusi būtiska ietekme arī uz Pētījuma tvērumā iekļauto valstu aizsardzības plāniem gan īstermiņā, gan ilgtermiņā. Kopumā, visās Pētījuma tvērumā aplūkotajās valstīs aizsardzībai novirzīto līdzekļu apjoms ir salīdzināms un 2022. gadā¹ tas bija:

- ▶ Latvija – 2,0% no IKP;
- ▶ Lietuva – 2,5% no IKP;
- ▶ Igaunija – 2,1% no IKP;
- ▶ Polija – 2,4% no IKP;
- ▶ Somija – 1,7% no IKP.

Latvija un Igaunija 2023. gadā parakstīja vienošanos par 1 miljarda eiro vērtas IRIS-T gaisa aizsardzības sistēmas iegādi². Lietuva nākamajos 10 gados paredzējusi 3,1 miljardu eiro militāro krājumu nodrošināšanai³, kā arī papildu 2019. gadā iepirktajiem 200 taktiskajiem transportlīdzekļiem 2022. gadā iepirka vēl 300 ar kopējo summu 171 miljons eiro⁴. Baltijas valstis arī vienojušās par nepieciešamību aizsardzības budžetu pacelt uz 3% no IKP⁵.

¹ Pasaulē Bankas dati, pieejami par 2022. gadu. Avots:

https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?name_desc=false

² AP News. Avots: <https://apnews.com/article/germany-estonia-latvia-missile-defense-irist-sky-shield-24d27ba2bd4b184ff9640aac302318f5>

³ LRT. Avots: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2116214/lithuania-to-spend-eur3bn-on-military-stockpiles-over-next-decade>

⁴ Janes. Avots: <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/lithuania-completes-first-phase-of-jltv-procurement>

⁵ LRT. Avots: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1841298/baltics-agree-on-need-to-raise-defence-spending-to-3-of-gdp>

Polija paziņojusi par mērķi izveidot spēcīgākos bruņotos spēkus Eiropas kontinentālajā daļā⁶. Somija savukārt savu aizsardzības budžetu plānojis palielināt līdz 2,3% no IKP 2024. gadā⁷.

Baltijas valstis 2024. gada 19. janvārī parakstīja vienošanos par pretmobilitātes aizsardzības instalāciju izvietojumu uz Austrumu robežām⁸. Lietuvai žogs bija jau pirms Krievijas iebrukuma, Igaunija to plāno pabeigt 2024. gadā. Latvija žogu uz Baltkrievijas robežas plāno pabeigt 2024. gada beigās. Žoga būvniecība uz Krievijas robežas ir aizkavējusies¹⁰.

Polijai 230 km robežas žogs uz Krievijas robežas bija jau pirms Krievijas agresijas kara pret Ukrainu un to 2023. gadā nostiprināja ar dzeloņdrātīm. Žogs 2021. gadā ticis uzbūvēts arī uz Baltkrievijas robežas⁹.

Visās Pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs nodrošināti arī robežas nodrošināšanas pasākumi un izstrādāti atbilstoši plāni:

- ▶ Latvija – 2024. gada beigās plānots pabeigt žogu uz Baltkrievijas robežas. Uz Krievijas robežas vēl jāizbūvē 180 km žoga un 53 km ceļu priekš patrulēšanas¹⁰.
- ▶ Lietuva – 2022. gadā pabeidza robežas žogu uz Baltkrievijas robežas. Žogs uz Krievijas robežas pabeigts jau 2017. gadā¹⁰.
- ▶ Igaunija – atvēlējusi 60 miljonus eiro bunkuru būvniecībai Krievijas pierobežā. Žoga būvēšana uz robežas iedalīta trijos posmos. Pirmais tika pabeigts 2022. gadā un visu žogu plānots pabeigt 2024. gadā. Kopējais budžets robežas nostiprināšanai paredzēts 147 miljonu eiro apmērā¹⁰.
- ▶ Polija – žogi uz Krievijas un Baltkrievijas robežām jau ir izbūvēti.
- ▶ Somija – pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā uzsāka robežas žoga būvniecību, tam atvēlot 380 miljonus eiro. Žogs nosedz aptuveni 200 no 1 300 km robežas, un tā pabeigšana plānota 2026. gadā¹¹.

⁶ Euronews. Avots: <https://www.euronews.com/2023/09/06/poland-said-its-army-will-soon-be-the-strongest-in-europe-but-is-that-possible>

⁷ Reuters. Avots: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/newest-nato-member-finland-spend-23-gdp-defence-2023-08-28/>

⁸ Euronews. Avots: <https://www.euronews.com/2024/01/19/baltic-states-to-build-new-defences-to-bolster-natos-eastern-border>

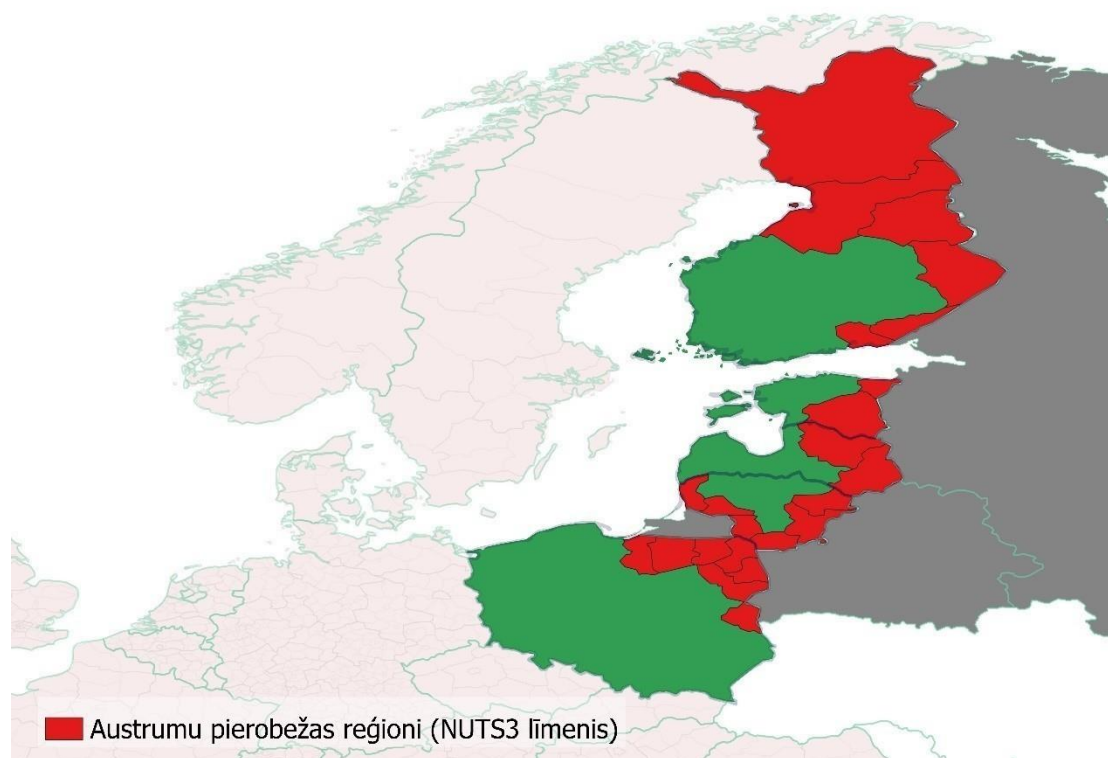
⁹ DW. Avots: <https://www.dw.com/en/the-barbed-wire-curtain-poland-fortifies-its-border-with-russia/a-63867380>

¹⁰ OSW. Avots: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-09-15/baltic-states-and-finland-fencing-themselves-russia-and>

¹¹ PBS. Avots: <https://www.pbs.org/newshour/world/newest-nato-member-finland-starts-building-fence-on-russian-border>

2. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu radītā ietekme uz ES austrumu pierobežas reģioniem

Pētījums apskata ES Austrumu pierobežas reģionus Somijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā un Polijā, kas atbilst NUTS2 un NUTS3 līmeņa teritoriju klasifikācijai un kas robežojas ar Krieviju vai Baltkrieviju. Kopā tādi ir 9 NUTS2 līmeņa reģioni un 23 NUTS3 līmeņa reģioni (sk. karti un tabulas zemāk).

Apskatītās NUTS2 līmeņa teritorijas kopā veido 12% no ES dalībvalstu kopējās teritorijas, 2,85% no ES teritorijas iedzīvotāju skaita un 1,88% no ES kopējā IKP.

NUTS2 teritorijas nosaukums	NUTS2 kods	NUTS2 teritorijas platība, km ² ¹²	NUTS2 teritorijas iedzīvotāju skaits ¹³	NUTS2 teritorijas IKP, milj. EUR ¹⁴	Robežvalsts
Latvija	LV00	64 586	1 883 008	38 870,03	Krievija, Baltkrievija
Galvaspilsētas reģions (LT)	LT01	9 730	817 950	29 453,16	Baltkrievija
Centrālās un rietumu Lietuvas reģions (LT)	LT02	55 554	1 988 048	37 945,9	Krievija, Baltkrievija
Igaunija	EE00	45 336	1 365 884	36 011,14	Krievija

¹² 2023. gadā, Eurostat.

¹³ 2023. gada 1. janvārī, Eurostat.

¹⁴ 2022. gadā, Eurostat.

Varmijas-Mazūrijas vojevodiste (PL)	PL62	24 011	1 303 380	16 478,09	Krievija
Ļubļinas vojevodiste (PL)	PL81	25 123	1 948 400	23 910,54	Baltkrievija
Podlases vojevodiste (PL)	PL84	20 187	1 083 854	14 626,81	Baltkrievija
Dienvidsomija (FI)	FI1C	35 379	1 144 473	48 663,63	Krievija
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	FI1D	227 120	1 271 344	52 862,93	Krievija

Savukārt NUTS3 līmeņa teritorijas aizņem 7,86% no ES teritorijas platības, 1,4% no iedzīvotāju skaita un 0,8% no kopējā ES IKP.

NUTS2 teritorijas nosaukums	NUTS3 teritorijas nosaukums	NUTS3 kods	NUTS3 teritorijas platība, km ² ¹⁵	NUTS3 teritorijas iedzīvotāju skaits ¹⁶	NUTS3 teritorijas IKP, milj. EUR ¹⁷	Robežvalsts
Latvija	Latgale	LV005	14 547	245 053	2 205,98	Krievija, Baltkrievija
	Vidzeme	LV008	15 252	180 431	2 333,09	Krievija
Galvaspilsētas reģions (LT)	Viļņas apriņķis	LT011	9 730	848 724	29 453,16*	Baltkrievija
Centrālās un rietumu Lietuvas reģions (LT)	Klaipēdas apriņķis	LT023	5 222	334 263	5 952,15	Krievija
	Alītas apriņķis	LT021	5 418	135 620	1 570,21	Baltkrievija
	Marijampoles apriņķis	LT024	4 465	135 787	1 633,73	Krievija
	Tauraģes apriņķis	LT027	4 408	90 617	1 011,17	Krievija
	Utenas apriņķis	LT029	7 191	125 467	1 471,48	Baltkrievija
Igaunija	Ziemeļaustrumi gaunija	EE00A	3 454	133 358	2 631,32*	Krievija
	Dienvidigaunija	EE008	17 216	322 233	6 904,75*	Krievija
Varmijas-Mazūrijas vojevodiste (PL)	Elbaski	PL621	7 334	479 660	5 173,31	Krievija
	Olstinski	PL622	10 330	565 651	7 161,73	Krievija
	Elcki	PL623	6 347	258 069	2 506,48	Krievija
Ļubļinas vojevodiste (PL)	Bialski	PL811	5 977	274 914	2 674,64	Baltkrievija
	Suvalki	PL843	6 237	244 365	2 504,72	Baltkrievija

¹⁵ 2023. gadā, Eurostat.

¹⁶ 2023. gada 1. janvārī, Eurostat.

¹⁷ 2021. gadā, Eurostat; 2022. gadā ar * apzīmētajiem datiem.

Podlases vojevodiste (PL)	Belostoka	PL841	5 133	487 613	6 451,85	Baltkrievija
	Lomža	PL842	8 817	351 876	3 829,07	Baltkrievija
Dienvidsomija (FI)	Kimenlākso	FI1C4	5 634	165 992	7 220,86	Krievija
	Dienvidkarēlija	FI1C5	6 872	125 353	5 298,08	Krievija
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	Kainu	FI1D8	22 688	70 521	2 579,47	Krievija
	Lapzeme	FI1D7	98 983	175 795	7 066,34	Krievija
	Ziemeļkarēlija	FI1D3	21 584	159 479	5 742,61	Krievija
	Ziemeļosbornija	FI1D9	39 150	416 543	16 322,60	Krievija

Dati

Pētījuma izpilde veikta, pamatojoties uz statistikas datiem par dažādiem tautsaimniecību raksturojošiem rādītājiem. Dati pamatā izgūti no valstu nacionālo statistikas biroju publiski pieejamām datu bāzēm, kā arī *Eurostat* datu bāzes. Datu avots un datu laika intervāls analīzei izvēlēts, ņemot vērā datu pieejamību un iespējas tos salīdzināt valstu un/vai reģionu starpā.

Rādītājs	Laika periods	Izmantotais datu avots
IKP izaugsme	2017.-2023. g.	<i>Eurostat</i>
IKP apjoms NUTS2	2017.-2022. g.	<i>Eurostat</i>
IKP apjoms NUTS3	2017.-2021. g. (PL, FI, LV, LT), 2017.-2022. g. (EE)	<i>Eurostat</i>
Apgrozījuma indeksi un apjomi	2021.-2023. g. (LV, FI, LT), 2021.-2022. g. (EE, PL)	Nacionālie statistikas biroji
Imports	2022.-2023. g.	Nacionālie statistikas biroji
Eksports	2022.-2023. g.	Nacionālie statistikas biroji, VID dati
Nodarbinātības līmenis NUTS2	2017.-2022. g.	<i>Eurostat</i>
Nodarbinātības līmenis NUTS3	2022.-2023. g. (LV)	Nacionālie statistikas biroji
Darba vietas nozarēs	2021.-2023. g. (LV, EE, LT, PL), 2021.-2022. g. (FI)	Nacionālie statistikas biroji
Patēriņa cenu indekss	2020.-2023. g.	Nacionālie statistikas biroji
Ražošanas cenu indekss	2022.-2023. g.	Nacionālie statistikas biroji
ĀTI	2018.-2023. g. (LV), 2018.-2022. g. (LT, FI, PL)	Nacionālie statistikas biroji, centrālās bankas
Migrācija NUTS2 un NUTS3	2017.-2022. g.	Nacionālie statistikas biroji
Kravu pārvadājumu apjomi pa dzelzceļu un ostās	2019.-2023. g. (LV, LT, EE)	Nacionālie statistikas biroji
Rūpniecības ražošanas apjoma indekss	2022.-2023. g.	<i>Eurostat</i> , VID dati
Lauksaimniecības produkcijas apjoma indekss	2018.-2023. g.	<i>Eurostat</i>
Pārtikas cenu izmaiņas	2020.-2023. g.	<i>Eurostat</i>
Pārtikas produktu eksports	2022.-2023. g.	Nacionālie statistikas biroji
Tūristu plūsmas izmaiņas	2022.-2023. g.	<i>Eurostat</i>
Pievienotā vērtība izmitināšanas nozarē	2020.-2023. g. (LV, LT, FI)	Nacionālie statistikas biroji
Enerģētikas patēriņš	2020.-2023. g.	<i>Eurostat</i>
Energoresursu īpatsvars galapatēriņā	2018.-2023. g.	<i>Eurostat</i>

Energoresursu cenas	2020.-2023. g.	<i>Eurostat</i>
Komerčbanku aktīvu apjoms	2021.-2023. g.	<i>Reuters.com</i>
Procentu likmes	2020.-2023. g.	<i>OECD.Stat</i>
Izsniegto aizdevumu apjoms	2020.-2023. g.	<i>Reuters.com</i>
R&D izdevumi IKP	2017.-2022. g.	<i>Eurostat</i>
Patentu pieteikumi	2018.-2023. g.	<i>Eurostat</i>

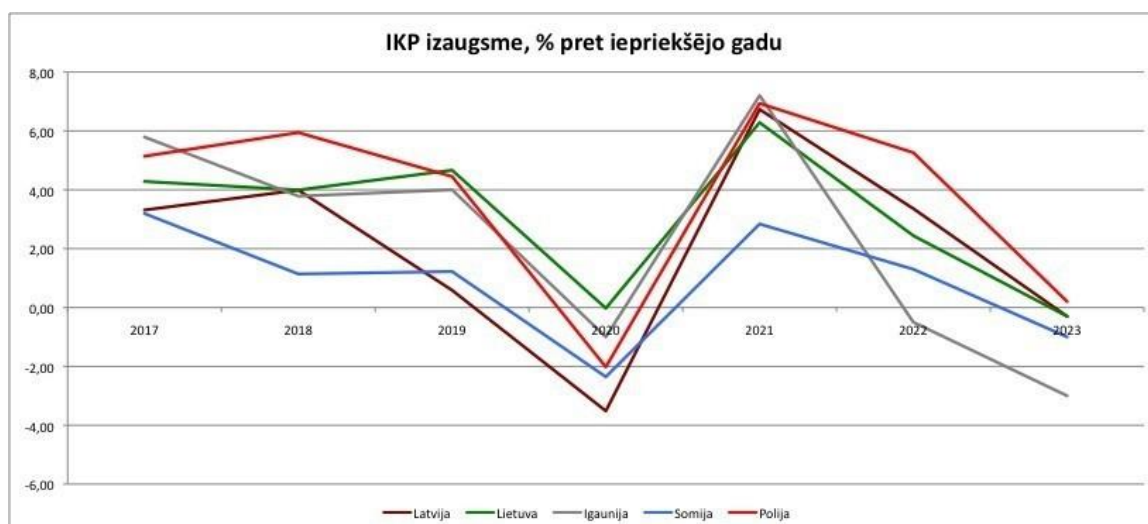
2.1. IKP: ietekme uz ekonomikas izaugsmi

IKP attīstības dinamiku laikā kopš 2020. gada Pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs būtiski ietekmējuši ar COVID-19 saistītie faktori (nozaru elastība, būtiskas pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas nozarēs, darbaspēka faktori), ietekmei saglabājoties un pārklājoties ar Krievijas agresijas kara pret Ukrainu izraisītajām sekām – krasām izmaiņām enerģijas cenās, piegādes ķēžu pārrāvumiem un nepieciešamību tās pārveidot, noieta tirgus izmaiņām. Ja vidēji 2017.-2019. gada periodā salīdzinoši straujāko IKP izaugsmi ir piedzīvojuši Polija (5,1% gadā¹⁸), kam seko Igaunija (4,5%) un Lietuva (4,3%), iepaliekot Latvijai (2,6%) un Somijai (1,9%), tad vidēji 2020.-2023. gada periodā, kad valstu attīstību ietekmējuši gan COVID-19 faktori, gan Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, attīstības tempa ziņā līderību saglabā Polija (2,6% gadā), sekojot Lietuvai (2,1%), Latvijai (1,6%), Igaunijai (0,7%), attīstības tempā lēnākai esot Somijai (0,2%). Tādējādi, vidējā termiņā COVID-19 un Krievijas agresijas kara pret Ukrainu izraisīto faktoru ietekmē relatīvo valsts ekonomikas attīstības tempa pozīciju pret pārējām valstīm samazinājusi Igaunija, bet uzlabojusi Latvija un Lietuva.

Vērtējot valstu izaugsmi 2022.-2023. gadā, kad tautsaimniecību pastiprināti ietekmē ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu saistītie faktori, bet mazinās ar pandēmiju saistīto faktoru ietekme (tiem izzūd vai pat transformējoties pozitīvās izpausmēs¹⁹), rezultāts ir līdzīgs IKP tendencēm 2020.-2023. gadā – salīdzinoši pozitīvākā tautsaimniecības izaugsme vērojama Polijā (2,7%), kam seko Lietuva (2,1%), Latvija (1,5%), Somija (0,1%) un Igaunija (-1,7%). Secināms, ka pēdējos divos gados, esot spēcīgākai Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmei nekā pandēmijas ietekmei ekonomikā, Polija attīstījies relatīvi sekmīgāk nekā laikā, kad bija iespējams runāt tikai par pandēmijas faktoru ietekmi. Izmaiņas piedzīvojušas Latvija, Lietuva un Somija, to ekonomikas izaugsmes tempam sarūkot. Igaunijas gadījumā, salīdzinot IKP izaugsmi pēdējos divos gados un pēdējo četru gadu periodā, Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme ir salīdzinoši visbūtiskākā, IKP izmaiņai esot negatīvai.

¹⁸ Aprēķins veikts, balstoties uz *Eurostat* datiem.

¹⁹ Piemēram, izaugsme izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē.

Avots: Eurostat

Vērtējot preču un pakalpojumu izlaides apjomus nozaru griezumā, straujākais izaugsmes kāpums Latvijā 2020.-2022. gada periodā novērojams apstrādes rūpniecībā, transporta nozarē, lauksaimniecībā, savukārt 2023. gadā izaugsme faktiskajās cenās turpinās vien informācijas un komunikāciju nozarē, finanšu nozarē, izmitināšanā, nekustamo īpašumu jomā. Polijā 2022. gadā IKP un pievienotajā vērtībā būtiskāko ieguldījumu sniedz apstrādes rūpniecība, tirdzniecība, transporta nozare un būvniecība.

Apskatot teritoriāli lielākās valstis ar garāko ES ārējo robežu, Polijas NUTS2 teritorijas, kas robežojas ar ES ārējo robežu (Varmijas-Mazūrijas vojevodiste, Ļubļinas vojevodiste un Podlases vojevodiste), 2022. gadā veidoja aptuveni 8,4% valsts IKP, savukārt Somijas gadījumā Ziemeļu un Austrumsomijas reģions un Dienvidsomijas reģions – 37,7%. Salīdzinot ar 2020.-2021. gadu, izmaiņa minēto reģionu kontekstā nepārsniedz 0,1 procentpunktus. Līdz ar to atzīstams, ka pierobežu NUTS2 teritoriju attīstības temps 2022. gadā joprojām bijis tuvs valsts ekonomikas attīstības tempam.

Lietuvā Galvaspilsētas reģiona NUTS2 teritorijas īpatsvars IKP laikā no 2019.-2022. gadam ir pieaudzis no 42,4% līdz 43,7%, vienlaikus atzīmējot, ka Lietuvas gadījumā abas NUTS2 teritorijas robežojas ar ES ārējo robežu.

Igaunijā NUTS3 līmeņa teritorijas, kas robežojas ar ārējo robežu, 2022. gadā veidoja 26,5% valsts IKP. Salīdzinot ar iepriekšējo divu gadu vidējo rādītāju, pierobežas teritoriju īpatsvars IKP audzis par 1,2 procentpunktiem.

2.2. Tirdzniecības apjoms: izmaiņu novērtējums

Apgrozījuma indekss, kas raksturo procentuālas (%) pārmaiņas nozarēs pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, apstrādes rūpniecībā Latvijā 2023. gada visos ceturkšņos ir negatīvs (pirmo reizi kopš 2019. gada beigām) – katru ceturksni samazinoties uzņēmumu pārdošanas apjomiem. Apstrādes rūpniecības nozaru griezumā sekmīgākos rezultātus uzrādījušas metālapstrāde, elektrisko iekārtu ražošana, ādas izstrādājumu ražošana, kamēr vairumam nozaru tie ir negatīvi. Nedaudz mazāks apgrozījuma kritums 2023. gadā vērojams eksporta tirgos, salīdzinājumā ar vietējo tirgu. Līdzīga tendence kā apstrādes rūpniecībā novērojama arī ieguves rūpniecībā Latvijā. Vērtējot mazumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījuma

indeksu, 2022.-2023. gadā Latvijā tas izaugsmi piedzīvojis vien abu minēto gadu pēdējā ceturksnī.

Somijā 2022.-2023. gadā apstrādes rūpniecības apgrozījuma indeksa dinamikai ir līdzīga tendence kā Latvijā – pēc kāpuma 2022. gadā tas ir samazinājies 2023. gadā, taču sekmīgākus rezultātus uzrāda vietējā tirgū nekā eksporta tirgos. Sekmīgākās apstrādes rūpniecības nozares – mašīnbūve un ķīmiskā rūpniecība. Apgrozījuma indekss vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozaru uzņēmumiem 2022.-2023. gadā ir pārsniedzis pirmspandēmijas līmeni, taču, līdzīgi kā Latvijā, ir sezonāls – labākos rādītājus sasniedzot abu minēto gadu pēdējā ceturksnī. Savukārt apgrozījuma indekss pakalpojumu nozaru uzņēmumiem 2022.-2023. gadā ir uzlabojies, vērtējot pret pandēmijas periodu, 2022. un 2023. gadā uzrādot salīdzinoši līdzīgus rezultātus. Izaugsmes ziņā sekmīgākās pakalpojumu nozares ir izmitināšana un ēdināšana, ko iespējams skaidrot ar iespēju ceļot, beidzoties pandēmijas laika ierobežojumiem.

Arī Lietuvā vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozaru apgrozījumā 2022.-2023. gadā vērojama izaugsme, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, kā arī sezonālitate, gada pēdējos mēnešos, īpaši decembrī, pieaugot apgrozījumam.

Igaunijā uzņēmumu apgrozījums 2022. gadā faktiskajās cenās ir audzis, gan salīdzinot pret 2021. gadu (par 19%, kas vienlaikus ir arī inflācijas līmenis valstī 2022. gadā), gan arī pārsniedzot pirmspandēmijas līmeni. Apgrozījuma pieaugums attiecas uz visām nozarēm, kur straujākie apgrozījuma pieaugumi skar apstrādes rūpniecību, vairumtirdzniecību un lauksaimniecību.

Polijā 2022. gadā uzņēmumu apgrozījums no preču un pakalpojumu tirdzniecības audzis par 29%, salīdzinot ar gadu iepriekš.

Vērtējot NUTS3 līmeņa datus par Latgali, uzņēmumu kopējais apgrozījums 2022. gadā, salīdzinot ar gadu iepriekš, faktiskajās cenās ir audzis par 26,9%²⁰, kas ir piecu gadu vēsturiski augstākais izaugsmes rādītājs.

2.3. Imports un eksports: izmaiņu novērtējums

Imports

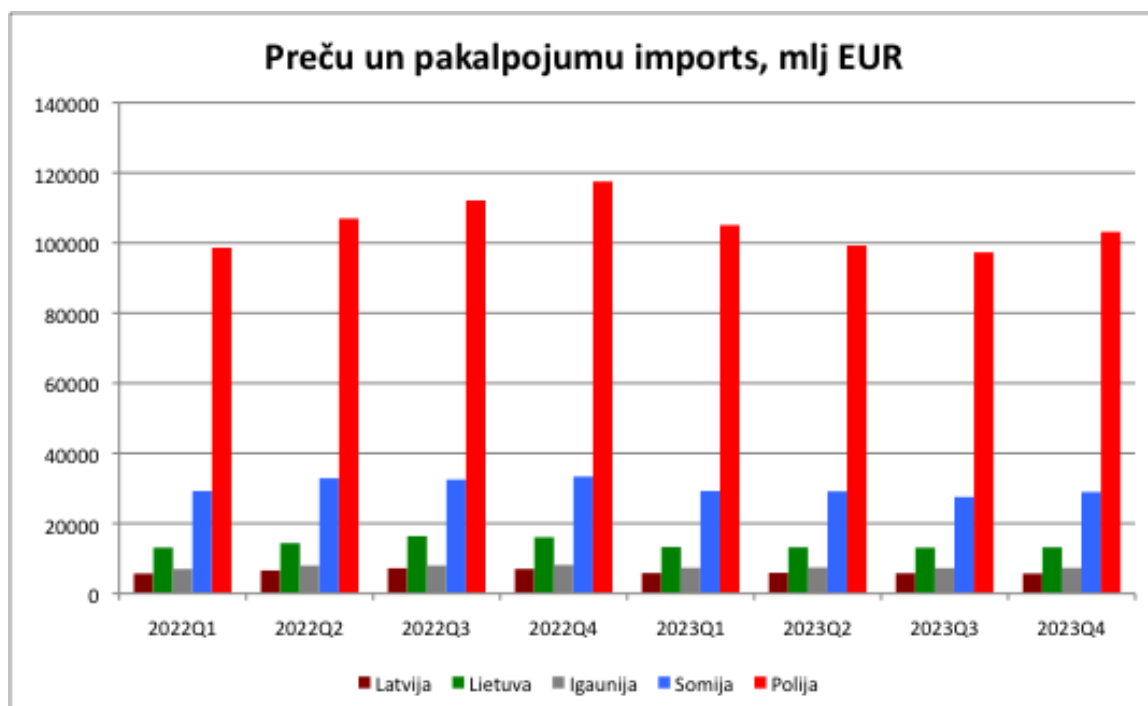
Vērtējot importa apjoma izmaiņas, visās piecās valstīs 2022. gada rādītāji pārsniedz 2023. gada rādītājus, augstākās vērtības sasniedzot 2022. gada 3. ceturksnī vai 4. ceturksnī. Pamatā tas saistāms ar elektroenerģijas importa apjoma pieaugumu, pieaugot elektroenerģijas cenām.

Piemēram, Latvijā 2022. gada 3. ceturksnī vairāk nekā divas reizes, salīdzinot ar 2022. gada 1. ceturksni, pieaudzis elektroenerģijas imports. 2023. gada 1. ceturksnī un turpmāk 2023. gada laikā elektroenerģijas importa apjoms atgriezies 2022. gada sākuma līmenī. Starp citām lielākajām importējošajām tautsaimniecības nozarēm Latvijā, kur novērojamas lielākās importa apjoma izmaiņas, minama vairumtirdzniecība – svārstībām 2022.-2023. gada laikā esot 30% robežās.

Kopumā valstu importa ģeogrāfiskajā struktūrā vērojama tendence pieaugt importa proporcijai no ES valstīm. Igaunijā un Latvijā tā ir 80% robežās, Lietuvā – aptuveni 70%, Somijā – 60%. Laikā no 2022. gada sākuma līdz 2023. gada beigām imports no NVS valstīm Latvijā samazinājies 3 reizes, veidojot 3,9% kopējā importa apjomā.

²⁰ VID dati.

Imports apjoms samazinājies no Krievijas un Baltkrievijas, taču visbūtiskāk pieaudzis no Kazahstānas (11 reizes, salīdzinot 2021. un 2023. gadu) un Uzbekistānas (2,6 reizes)²¹.

Avots: Valstu nacionālie statistikas biroji

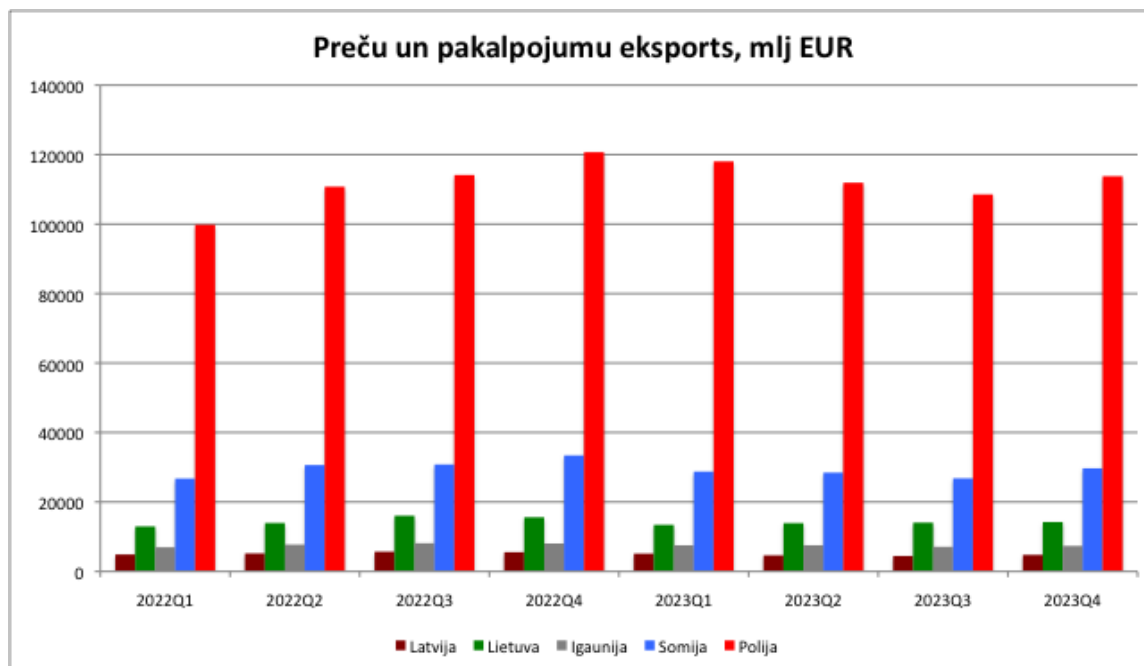
Eksports

Eksporta apjoms faktiskajās cenās, salīdzinot 2022. gadu un 2023. gadu, visās valstīs, izņemot Poliju, ir samazinājies, lielāko kritumu piedzīvojot Latvijā (11%). Latvijas gadījumā eksporta samazinājumu ietekmējis eksporta kritums vairumtirdzniecībā un kokapstrādē, kas ir lielākās eksportējošās nozares valstī. Tādējādi secināms, ka valstu tautsaimniecības ārējos tirgos kopumā ir kļuvušas mazāk konkurētspējīgas.

2022.-2023. gada laikā Pētījuma tvērumā iekļauto valstu eksporta proporcija uz ES valstīm gan palielinājusies (Somija, Igaunija), gan samazinājusies (Latvija, Lietuva), taču svārstībām esot ne lielākām par 4%. Latvijas gadījumā 2022. gada laikā par 8,2% pieaudzis eksporta apjoms faktiskajās cenās uz NVS valstīm, nemainoties eksporta apjomam uz Krieviju un Baltkrieviju, bet vairāk nekā 2,5 reizes pieaugot eksporta apjomam uz Kazahstānu. 2023. gadā eksporta apjoms uz NVS valstīm faktiskajās cenās samazinājies par 2,1%, 6-7% robežās sarūkot eksportam uz Krieviju un Baltkrieviju, bet vienlaikus turpinot kāpt eksporta apjomam uz Kazahstānu, kā arī Kirgizstānu (2,4 reizes, salīdzinot ar gadu iepriekš) un Uzbekistānu (1,4 reizes, salīdzinot ar gadu iepriekš). Eksporta apjoms uz NVS valstīm veidoja 8,7% no kopējā Latvijas eksporta apjoma 2023. gadā, kas ir par 0,8 procentpunktiem vairāk nekā gadu iepriekš, bet zem 2017.-2021. gada vidējā rādītāja (11,2%)²².

²¹ CSP dati.

²² CSP dati.

Avots: Valstu nacionālie statistikas biroji

Pozitīva ārējās tirdzniecības bilance visos 2022.-2023. gada ceturkšņos ir vienīgi Polijai. Latvijai tā visos ceturkšņos ir negatīva. Lietuva un Igaunija 2023. gadā, pretēji 2022. gadam, iegūst pozitīvu ārējās tirdzniecības bilanci.

Latgales komersantu eksporta vērtība 2022. gadā veido 4,07%²³ kopējā Latvijas eksportā, kas ir līdzīgs īpatsvars 2021. gadam, savukārt salīdzinot ar 2017.-2021. gada periodu, ir par 0,3 procentpunktiem vairāk. Tādējādi Latgales uzņēmumu konkurētspēja ārējos tirgos, salīdzinājumā ar visiem Latvijas uzņēmumiem, laikā kopš 2017. gada līdz 2022. gadam ir pieaugusi nedaudz straujāk. Alūksnes novada komersantu eksporta vērtība caurmērā 2022.-2023. gadā veido ap 0,1% no valsts kopējā eksporta apjoma, ar tendenci samazināties.

Laikā kopš 2017. gada Latgalē salīdzinoši straujāk ir audzis eksports uz trešajām valstīm nekā uz ES dalībvalstīm, tādējādi norādot uz Latgales uzņēmumu darbības specifiku ārējos tirgos. Eksporta izaugsmes tempa ziņā būtiskākais Latgales reģiona izrāviens, vērtējot pret Latviju kopumā, novērojams 2021. gadā (eksporta izaugsme faktiskajās cenās Latgalē – 40,5%, Latvijā – 23,7%). Tas panākts, pateicoties eksporta vērtības izaugsmei uz trešajām valstīm (64,6% izaugsme 2021. gadā). Taču 2022. gadā Latgales eksports uz trešajām valstīm audzis uz pusi lēnāk nekā 2021. gadā (34% izaugsme 2022. gadā), ko iespējams skaidrot ar Krievijas agresijas kara pret Ukrainu izraisītiem faktoriem, neļaujot attīstīt līdzšinējos eksporta pieauguma tempus un arī kopumā bremzējot reģiona attīstības tempu. Līdzīgu sakarību iespējams novērot arī Alūksnes novada gadījumā – eksportam uz trešajām valstīm augot straujāk, īpaši 2021. gada laikā (par 167%).

Apstrādes rūpniecība 2017.-2021. gada periodā veido vidēji 62,4% Latgales eksporta apjomā. 2022. gadā apstrādes rūpniecības īpatsvars eksportā samazinājies līdz 61,8%. Citas būtiskākās Latgales eksporta nozares – vairumtirdzniecības un

²³ VID dati.

mazumtirdzniecība (19,2% no reģiona eksporta apjoma 2022. gadā) un transports un uzglabāšana (13,3%).

Vienlaikus atzīmējams, ka 2022. gadā Latgalē turpināja augt eksporta proporcija apgrozījumā, sasniedzot 28,9% īpatsvaru (vidējais rādītājs 2017.-2021. gada periodā – 25%). Alūksnes novadā eksporta proporcija apgrozījumā 2022. gadā bija 16,5%, kas ir par 1,2 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējo piecu gadu vidējais rādītājs.

2.4. Nodarbinātība: ietekme uz nodarbinātības līmeni un darba vietu radīšanu

Nodarbinātības līmenis

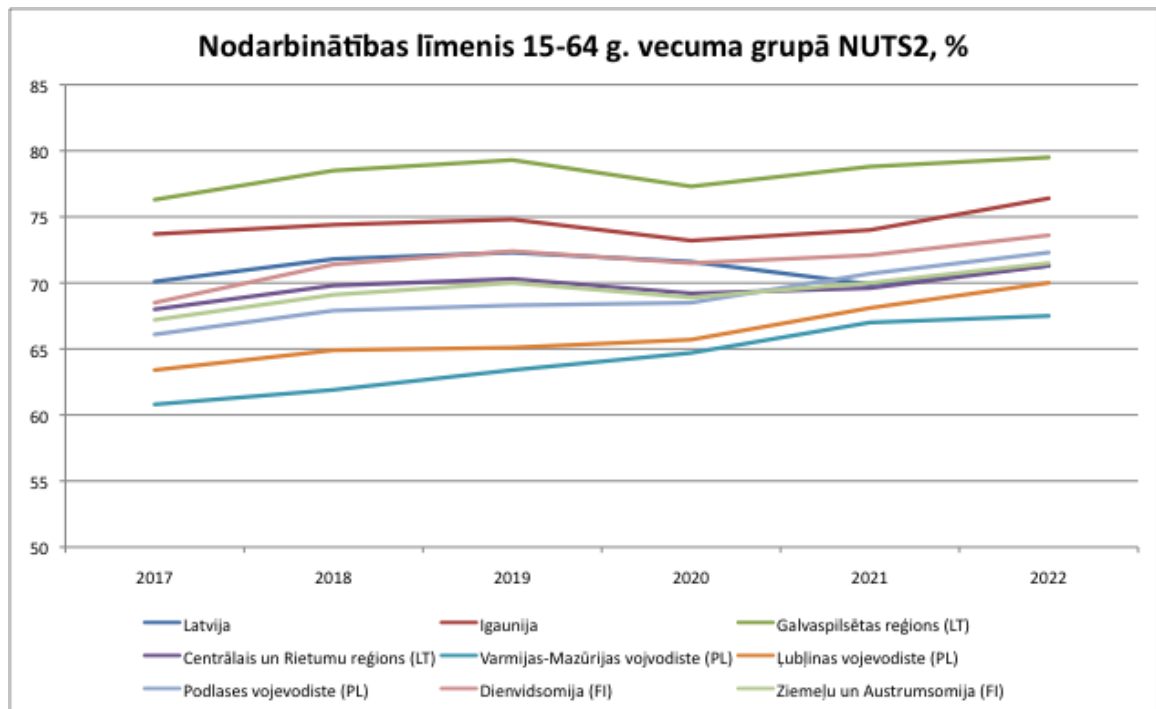
2017.-2022. gada periodā Pētījuma tvērumā iekļautos NUTS2 reģionos nodarbinātības līmeņa tendences gadu griezumā ir vienādas – visos NUTS2 reģionos vai nu pieaugot nodarbinātības līmenim, vai samazinoties, izņemot Latviju 2021. gadā.

Vērtējot izmaiņas starp 2021. un 2022. gadu, kur iespējama Krievijas agresijas kara pret Ukrainu izraisīto seku klātesamība, visur NUTS2 līmenī nodarbinātības līmenis pieaug – t.i., nodarbināto īpatsvars pret visiem darbaspējas vecumā esošajiem iedzīvotājiem ir palielinājies. Vērtējot darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita izmaiņas 2022. gada laikā, valstu līmenī tās ir visur pieaugušas – Baltijas valstīs par 2,1-2,3%, Somijā par 1,8%, Polijā mazāk kā par 0,1%. Kopumā šī ir pretēja tendence iepriekšējos periodos novērotai darbaspējas vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanās tendencei sabiedrības novecošanās dēļ. *Eurostat* dati norāda uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātības pieaugumu 2022. gadā, turklāt Polijas gadījumā pieaugums gada laikā pārsniedz divas reizes. Līdz ar to iespējams secināt, ka 2022. gadā novērotais nodarbinātības līmeņa pieaugums lielā mērā var būt saistāms ar ES valstīs ieceļojošo Ukrainas iedzīvotāju nodarbināšanu.

Vērtējot NUTS2 griezumā, augstākais nodarbinātības līmenis (76,3% līdz 79,5%²⁴ robežās) ir Galvaspilsētas reģionā Lietuvā, kas ir vienīgā NUTS2 galvaspilsētas teritorija (identiska NUTS2 un NUTS3 līmenī) no visiem apskatītajiem NUTS2 reģioniem ar attiecīgi lielāku tautsaimniecības koncentrāciju un darba iespējām. Salīdzinoši zemākais nodarbinātības līmenis novērojams Polijā – Varmijas-Mazūrijas vojevodistē un Ļubļinas vojevodistē (60,8% līdz 70% robežās²⁵). Ja 2017. gadā nodarbinātības līmeņa izkliede NUTS2 starpā ir 15,5%, tad 2022. gada beigās tā ir samazinājusies līdz 12%, relatīvi visvairāk uzlabojoties Polijas pierobežu teritoriju rādītājiem. Tas var liecināt par lielāku ietekmi uz nodarbinātības līmeni darbaspēka ienākšanas no kaimiņvalsts Ukrainas dēļ, salīdzinot ar ģeogrāfiski Ukrainai tālāk Pētījuma tvērumā esošajiem NUTS2 reģioniem.

²⁴ *Eurostat* dati.

²⁵ *Eurostat* dati.

Avots: Eurostat

Vērtējot nodarbinātības līmeni NUTS3 teritorijās, Latvijas gadījumā līdz 2022. gada beigām gan Latgales, gan Vidzemes rādītāju izmaiņu tendences (attiecīgi 1,8% pieaugums un 2,4% pieaugums²⁶) seko valsts tendencēm, tomēr 2023. gadā, turpinot uzlaboties nodarbinātības līmenim NUTS2 līmenī par 0,1 procentpunktu (līdz 71,4%), Vidzemē rādītājs saglabājas 2022. gada līmenī (69,5%), savukārt Latgalē – samazinās par 2,3 procentpunktiem (līdz 64,9%). Tādējādi Latgales gadījumā darbaspēka ieplūšana no Ukrainas nav bijusi tik liela, lai kompensētu darbaspējas vecumā esošo iedzīvotāju skaita kritumu.

Darba vietas nozarēs

Aizņemto darba vietu skaita dinamikai lielākoties ir sezonāls raksturs – piemēram, Latvijas gadījumā pēdējo trīs gadu laikā augstākais rādītājs ir novērojams gada 2. ceturksnī, pēc kā līdz gada beigām seko rādītāja vērtības kritums. Savukārt Lietuvā nodarbinātības augstākie rādītāji ik gadu tiek sasniegti gada 3. ceturksnī.

Pieņemot, ka uzreiz pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma ES valstīs nonākušie bēgļi²⁷ lielākoties iekārtotos darbā 2022. gada 2. ceturksnī, kam varētu būt bijis efekts uz aizņemto darba vietu skaitu, tomēr Latvijā, salīdzinot 2022. gada 1. un 2. ceturkšņa rezultātus, nav novērojama nozīmīgāka aizņemto darba vietu rādītāja pieauguma izmaiņa, salīdzinot ar citiem gadiem.

Latvijā laikā no 2021. gada beigām līdz 2022. gada beigām aizņemto darba vietu skaits ir pieaudzis par 0,6%, savukārt 2023. gada laikā samazinājies par 0,1%, pārsniedzot 2021. gada beigu līmeni. Salīdzinot aizņemtās darba vietas nozaru griezumā Latvijā, pēdējo divu gadu laikā rādītājs ir pieaudzis lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē, informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē, finanšu nozarē, nekustamo

²⁶ CSP dati.

²⁷ Personas, kam piešķirts pagaidu aizsardzības statuss.

īpašumu nozarē, profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē, veselības un sociālajā aprūpē. Apstrādes rūpniecībā, kur kopumā ir lielākais aizņemto darba vietu skaits valstī, laikā no 2021. gada beigām līdz 2023. gada beigām aizņemto darba vietu skaits ir pakāpeniski samazinājies, divu gadu izmaiņai esot 4,2%. Vērtējot apstrādes rūpniecības apakšnozaru griezumā, lielāko samazinājumu piedzīvojuši kokapstrāde un mēbeļu ražošana.

Latgales reģionā aizņemto darba vietu skaita samazinājums kopš 2022. gada sākuma ir straujāks (4,3% divu gadu laikā) nekā Latvijā kopumā (0,7%). Tur aizņemto darba vietu skaits līdzīgi kā Latvijā kopumā pieaudzis lauksaimniecībā, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē, kā arī veselības un sociālajā aprūpē, savukārt apstrādes rūpniecībā samazinājums sasniedz 8,8%. Vidzemē darba vietu skaita samazinājums 2022.-2023. gada laikā ir tuvs valsts vidējam rādītājam - 0,5%.

Lietuvā laikā no 2021. gada beigām līdz 2023. gada beigām aizņemto darba vietu skaits ir audzis lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē, apstrādes rūpniecībā, enerģētikā, būvniecībā, tirdzniecībā, transporta nozarē, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē, informācijas un komunikāciju nozarē, profesionālo pakalpojumu jomā, izglītībā un veselības aizsardzībā. Aizņemto darba vietu skaits attiecīgajā laika periodā ir samazinājies finanšu pakalpojumu nozarē un darījumos ar nekustamo īpašumu.

Laikā kopš 2021. gada beigām līdz 2023. gada beigām arī Igaunijā lauksaimniecībā nodarbināto skaits ir pieaudzis, taču apstrādes rūpniecībā un būvniecībā nodarbināto skaits ir bijis nemainīgs (pieaugums nesasniedz 0,1%).

Somijā kopējam darba vietu skaitam 2020.-2022. gada periodā ir vērojams pieaugums. Salīdzinot 2021. gada rādītājus un 2022. gada rādītājus, darba vietu skaits pieaudzis par 2%. Apstrādes rūpniecībā darba vietu skaits šajā periodā audzis par 1,3%, tāpat pieaugums vērojams būvniecībā, tirdzniecībā, transporta pakalpojumos, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē, finanšu nozarē, nekustamo īpašumu nozarē, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē, izglītībā. Turpretim darba vietu skaita samazinājums ir lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē.

Polijā laikā no 2021. gada beigām līdz 2023. gada 3. ceturkšņa beigām pieaudzis aizņemto darba vietu skaits apstrādes rūpniecībā, tirdzniecībā, transporta nozarē, informācijas un komunikāciju nozarē, finanšu nozarē, izglītībā, veselības un sociālajā aprūpē. Savukārt aizņemto darba vietu skaits samazinājies būvniecībā, enerģētikā, nekustamo īpašumu nozarē.

2.5. Inflācija: ietekme uz cenām un patērētāju paradumiem

Patēriņa cenu indekss

Analizējot patēriņa cenu pārmaiņas²⁸ laikā no 2022. gada sākuma, Krievijas agresijas kara pret Ukrainu pirmajā pusgadā līdzīgākās tendences iespējams saskatīt Latvijas un Igaunijas gadījumā, Igaunijai salīdzinājumā ar Latviju aptuveni par mēnesi apsteidzot attiecīgo procentuālo izmaiņu patēriņa cenām. Igaunijas gadījumā rādītāja maksimālā vērtība sasniegta 2022. gada augustā (24,8%), bet Latvijas gadījumā – 2022. gada septembrī (22,2%). Abās valstīs līdzīgā tempā rādītāja kritums vērojams

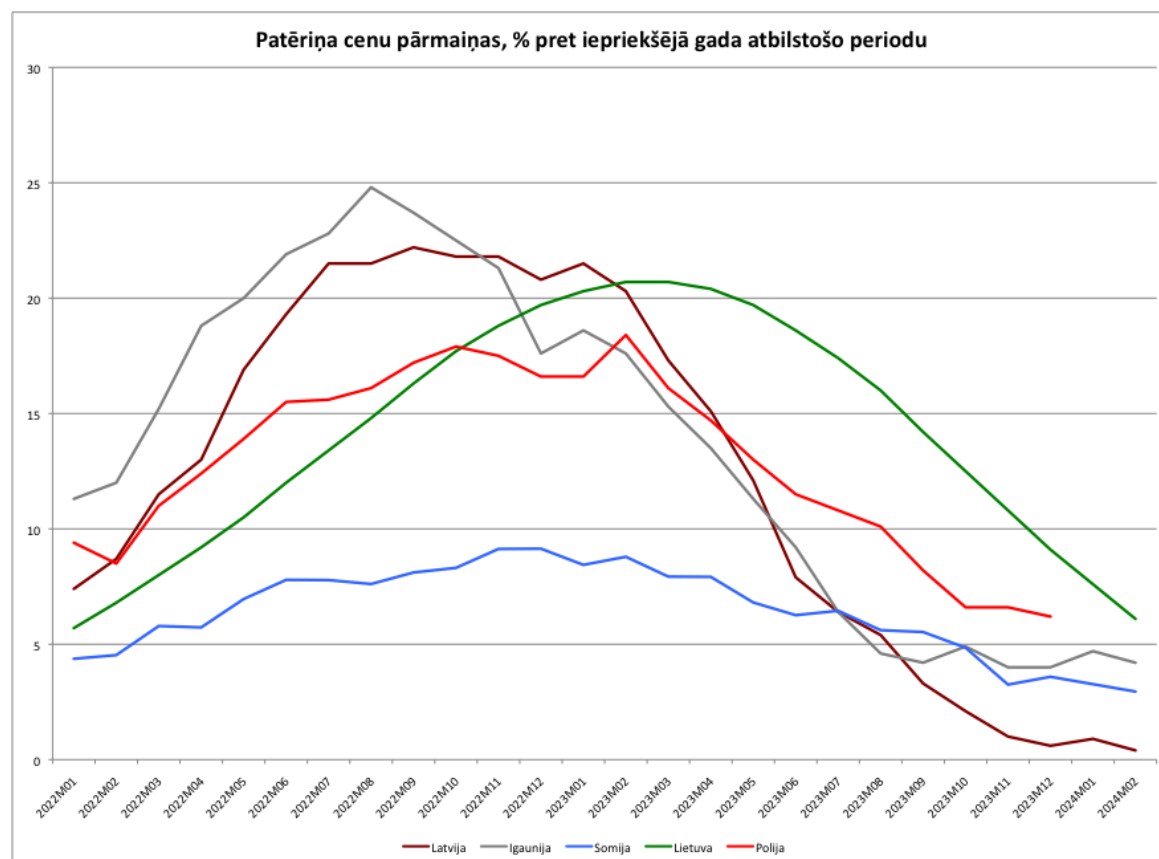
²⁸ Valstu nacionālo statistikas biroju dati.

laikā no 2023. gada janvāra līdz septembrim, pēc kā Latvijā rādītāja vērtība stabilizējās, bet Igaunijā turpina samazināties.

Patēriņa cenu pārmaiņas Lietuvā pēc to dinamikas ir līdzīgākas Polijai – abās valstīs rādītāja maksimālā vērtība sasniegta 2023. gada februārī, turklāt tā ir zemāka (Lietuvā – 20,7%, Polijā - 18,4%) nekā Latvijas un Igaunijas gadījumā. Attiecīgi patēriņa cenu indekss Lietuvā un Polijā samazinās ar laika nobīdi pret Latviju un Igauniju, 2024. gada sākumā pārsniedzot Latvijas un Igaunijas rādītājus. Tas skaidrojams ar zemāku sākotnējo patēriņa cenu indeksu Lietuvā un Polijā 2022. gada sākumā, salīdzinot ar Latviju un Igauniju.

Somijā, salīdzinot ar pārējām valstīm, patēriņa cenu pieaugums ir mērenāks, laikā pēc 2022. gada sākuma tam nepārsniedzot 10% robežu. Maksimālā rādītāja vērtība (9,14%) sasniegta 2022. gada decembrī.

Tādejādi secināms, ka patēriņa cenu indeksa izmaiņas ātrāk ir izjutušas mazākas ekonomikas (Latvija un Igaunija) ar jau sākotnēji augstāku patēriņa cenu indeksu Krievijas iebrukuma Ukrainā sākumā, tām esot ietekmētām salīdzinoši būtiskāk. No Krievijas agresijas kara pret Ukrainu salīdzinoši attālākām ekonomikām (Somijai) ir attiecīgi mērenāka ietekme uz patēriņa cenu pārmaiņām.

Avots: Valstu nacionālie statistikas biroji

Ražošanas cenu indeksi

Vērtējot ražošanas cenu indeksa izmaiņas rūpniecībā kopumā visās valstīs, 2022. gadā tās pieaugušas 20-30%²⁹ robežās. Augstākais pieaugums vērojams

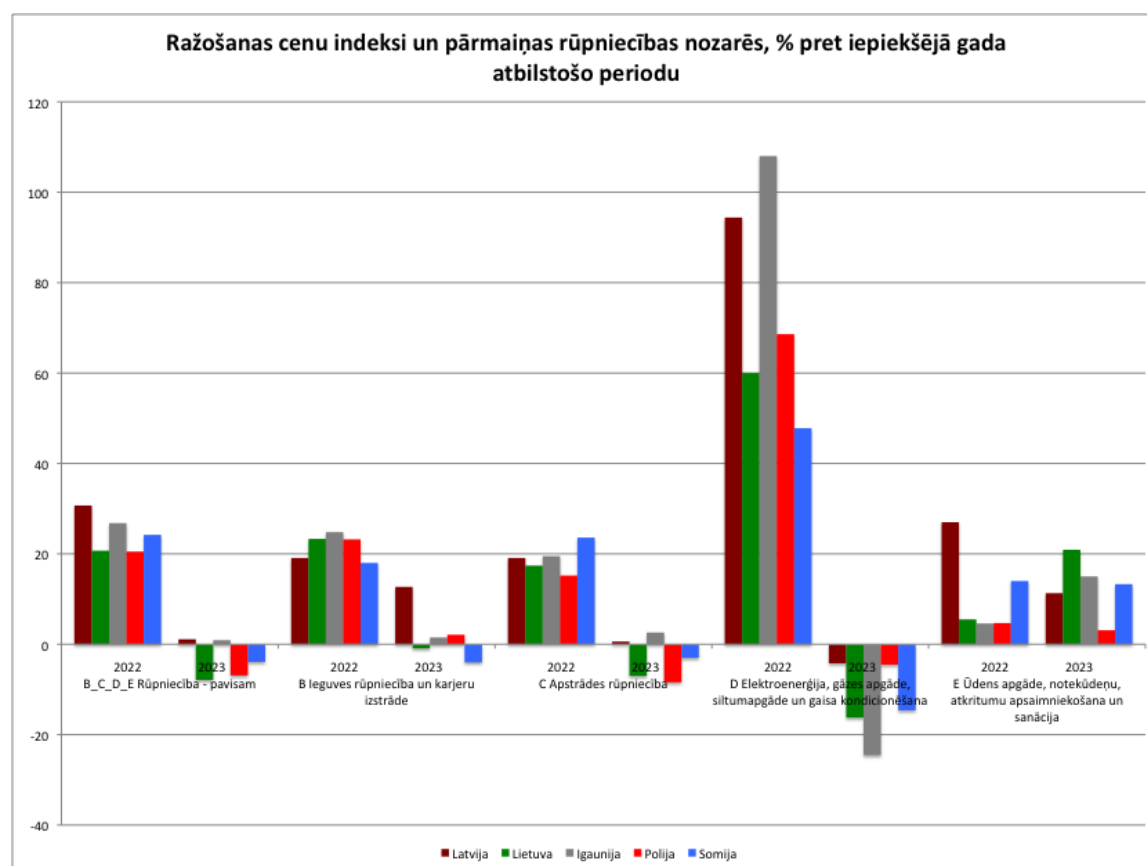
²⁹ Valstu nacionālo statistikas biroju dati.

Latvijā – 30,7%, bet mazākais Lietuvā un Polijā – attiecīgi 20,7% un 20,5%. 2023. gadā līdzīgi kā gadu iepriekš lielākā indeksa vērtība ir Latvijā – 1,1%. Negatīvs pieaugums vērojams Lietuvā (-7,9%), Polijā (-6,9%) un Somijā (-3,9%).

Atsevišķi pa rūpniecības nozarēm ražošanas cenu izmaiņas 2022. gadā visās valstīs vislielākās bijušas elektroenerģijā. Igaunijā gada laikā rādītājs ir pieaudzis par 108%, tai seko Latvija ar 94,4% pieaugumu. Savukārt 2023. gadā elektroenerģijas cenu indekss visās valstīs bijis negatīvs. Divu gadu griezumā lielākās elektroenerģijas cenu indeksa svārstības vērojamas Igaunijā un Latvijā.

Apstrādes rūpniecībā un ieguves rūpniecībā ražošanas cenu indeksa izmaiņas valstu starpā ir līdzīgākas un salīdzinoši 3-5 reizes mazākas nekā elektroenerģijā. 2022. gadā tās ir aptuveni 13-15% robežās, bet 2023. gadā tuvinās nullei vai ir negatīvas, izņemot ieguves rūpniecību Latvijā, kur vērojams 12% pieaugums pret 2022. gadu.

Salīdzinoši mazākās ražošanas cenu izmaiņas attiecas uz ūdensapgādi. Gan 2022. gadā, gan 2023. gadā indeksa vērtības ir pozitīvas.

2.6. Ārvalstu tiešās investīcijas: izmaiņu novērtējums

Vērtējot valstu līmenī ĀTI apjomu, kopumā atzīmējama tā pieauguma tendence, ārvalstu investoriem pamatā uzskatot reģionu par drošu investīcijām. Mazinoties kādu valstu investoru klātesamībai, tas lielākoties tiek aizstāts ar citu valstu investoru interesi investēt reģionā.

Laikā no 2018.-2023. gadam ĀTI apjoms Latvijā ik gadu ir pieaudzis, pieauguma tempam esot 4-8,4% robežās, izņemot 2021. gadu, kad ĀTI apjoms audzis par 26,2%.

Vērtējot ĀTI izmaiņas 2021. gada beigās un 2023. gada beigās, investīciju apjoms pieaug no visām ES valstīm, izņemot Spāniju, Ungāriju, Īriju, Itāliju, Luksemburgu un Slovākiju. Būtiskākais kritums ES valstu vidū novērojams ĀTI no Ungārijas – vairāk nekā sešas reizes. Ārpus ES valstu investīcijas laikā no 2021. gada beigām līdz 2023. gada beigām samazinājušās par 3,5%, kur būtiskākais samazinājums attiecas uz Krieviju un Ķīnu.

Lietuvā laikā no 2018.-2022. gadam ĀTI apjoms ik gadu ir pieaudzis, pieauguma tempam esot 3,6-22% robežās. Teju divas trešdaļas no ĀTI kopapjoma teritoriāli attiecas uz Galvaspilsētas reģionu. Taču, ja 2019.-2020. gadā straujāku ĀTI izaugsmes tempu demonstrē Galvaspilsētas reģions, tad 2021.-2022. gadā Centrālās un Rietumlietuvā reģions izaugsmes tempa ziņā apsteidz Galvaspilsētas reģionu. NUTS3 līmenī laika posmā no 2018.-2022. gadam visās teritorijās vērojams ĀTI pieaugums, izņemot Utenas apriņķi 2021.-2022. gadā. Salīdzinot NUTS3 teritorijas, kas robežojas ar Kaļiņingradas apgabalu, un teritorijas, kas robežojas ar Baltkrieviju, ĀTI izaugsmes temps bijis straujāks ar Kaļiņingradas apgabalu robežojamajās teritorijās.

ES valstis dominē Lietuvas ĀTI struktūrā, taču 2022. gada laikā, salīdzinot ar gadu iepriekš, pieaudzis ĀTI apjoms no ārpus ES valstīm. Vērtējot ĀTI izmaiņas 2021. gada beigās un 2022. gada beigās, investīciju apjoms pieaug no visām ES valstīm, izņemot Austriju, Bulgāriju, Čehiju, Grieķiju un Rumāniju.

Nozaru griezumā lielākais ĀTI apjoms Lietuvā attiecas uz apstrādes rūpniecību un vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību, kur abās no grupām 2022. gada beigās ĀTI apjoms ir pieaudzis, salīdzinot ar gadu iepriekš.

ĀTI apjoms Igaunijā laikā no 2018.-2022. gada ir gan audzis, gan samazinājies. 2021. gada beigās, salīdzinot ar gadu iepriekš, ĀTI apjoms samazinājies par 3%, savukārt gadu vēlāk vērojams pieaugums par nepilniem 3%, tam atgriežoties 2020. gada līmenī. Lielākais ĀTI apjoms Igaunijā attiecas uz finanšu sektoru un apdrošināšanu un darījumiem ar nekustamo īpašumu. Valstu griezumā līdervalstis ir Somija, Luksemburga un Zviedrija.

Somijas gadījumā ĀTI apjoms laikā kopš 2018. gada ik gadu ir pieaudzis, izaugsmes tempam laikā kopš 2019. gada esot salīdzinoši vienmērīgam (1,1-3,5%). 2018.-2022. gada perioda ietvaros ES valstu ĀTI apjoms pa gadiem gan pieaudzis, gan samazinājies, 2022. gadā novērojot 1,3% kritumu, salīdzinot ar 2021. gadu; savukārt ārpus ES valstu ĀTI apjoms laikā kopš 2018. gada ik gadu ir pieaudzis, 2022. gadā tam esot par 6% lielākam nekā 2021. gadā. Lielāko ietekmi uz ārpus ES valstu ĀTI sniegušas ASV, Kanāda, Norvēģija un Japāna. Krievijas ĀTI apjoms 2022. gadā saglabājies tuvu 2021. gada līmenim.

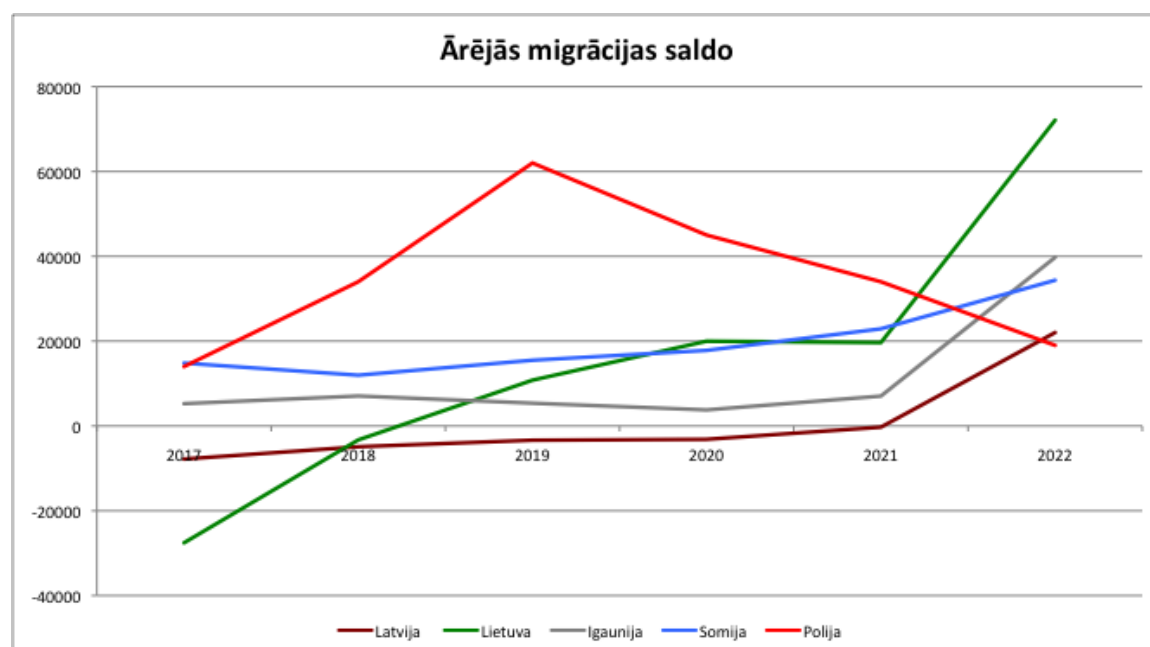
Vērtējot ĀTI nozaru griezumā, lielākais ĀTI kopapjoms Somijā attiecas uz finanšu pakalpojumu nozari, ķīmisko rūpniecību, metālapstrādi. Ja finanšu pakalpojumu nozarē ĀTI apjoms 2022. gada laikā ir samazinājies par piektdaļu, tad abās pārējās ĀTI apjoma ziņā būtiskākajās nozarēs tas ir pieaudzis.

Polijā līdzīgi kā Igaunijā ĀTI apjoms gadu griezumā laikā no 2018.-2022. gadam ir gan audzis, gan samazinājies. 2021. gada beigās, salīdzinot ar gadu iepriekš, ĀTI apjoms pieaudzis par 5%, savukārt gadu vēlāk vērojams kritums par mazāk nekā 1%, tam esot tuvu 2021. gada līmenim.

NUTS2 teritorijās, kas robežojas ar Baltkrieviju un Kaļiņingradas apgabalu (Varmijas-Mazūrijas vojevodistē, Ļubļinas vojevodistē un Podlases vojevodistē), reģistrēti 5-6% no valstī esošajiem uzņēmumiem ar ārvalstu kapitālu. Uzņēmumu skaits ar ārvalstu kapitālu Polijā laikā no 2018.-2022. gadam ik gadu ir pieaudzis, pieauguma tempam gadā esot 1,7-4,4% robežās. Līdzīga tendence novērojama visās aplūkotajās NUTS2 teritorijās - teritorijās, kas robežojas ar Baltkrieviju (Ļubļinas vojevodiste un Podlases vojevodiste), izaugsmes temps būtiski pārsniedz valstī vidējo, bet Varmijas-Mazūrijas vojevodistē, kas robežojas ar Kaļiņingradas apgabalu, izaugsmes temps ir zemāks nekā vidēji valstī.

2.7. Migrācijas tendences: izmaiņas migrācijas plūsmā

Migrācijas saldo visās piecās valstīs 2022. gadā bija pozitīvs, kas Baltijas valstu gadījumā būtiski ietekmēts kara bēgļu dēļ. Imigrējošo skaits, salīdzinot ar 2021. gadu, Baltijas valstīs ir bijis 2-2,5 reizes lielāks. Taču attiecībā uz iekšējo migrāciju atzīstams, ka valstīs tupinājušās līdzšinējās iekšējās migrācijas tendences, iedzīvotājiem pastiprināti neizplūstot no pierobežas NUTS3 teritorijām eventuāla papildu apdraudējuma dēļ.

Avots: Valstu nacionālie statistikas biroji

Saskaņā ar CSP datiem, 2022. gadā Latvijā ieradās 23 335 kara bēgļi un 958 citi Ukrainas pilsoņi, kas veido 62,7% no starptautisko ilgtermiņa imigrantu plūsmas valstī (38 708). 2022. gadā Latvijā uz pastāvīgu dzīvi ieradušies 924 Krievijas pilsoņi, 354 Baltkrievijas pilsoņi, taču vēsturiski augstākā imigrācija no šīm valstīm bijusi 2021. gadā. Imigrantu skaits Latvijā 2022. gadā, salīdzinot ar gadu iepriekš, vairāk nekā trīskāršojies.

2022. gadā no Latvijas izbrauca 16 680 cilvēku, tostarp 18 kara bēgļi un 1197 Ukrainas pilsoņi, emigrācijas skaitā palielinoties Latvijas pilsoņiem. No Latvijas izbrauca 1064 Krievijas pilsoņi, kas ir vēsturiski augstākais rādītājs.

NUTS3 līmenī 2022. gadā pozitīvs iedzīvotāju starptautiskās ilgtermiņa migrācijas rādītājs ir gan Latgalē, gan Vidzemē, kas skaidrojams ar kara bēgļu apmešanos visā valsts teritorijā (lai arī galvenokārt Rīgā).

Vērtējot iekšējo migrāciju, 2022. gadā pastāvīgā dzīvesvieta ir mainījusies 13 198 Latgales iedzīvotāju, bet 2023. gadā - 17 099 Latgales iedzīvotāju. Taču lielākā daļa iedzīvotāju - attiecīgi 9 990 iedzīvotāji 2022. gadā un 10 902 iedzīvotāji 2023. gadā - turpinājuši dzīvot Latgalē.

2022. gadā Lietuvā ieceļojošo skaits ir 87 397, kas gandrīz 2 reizes pārsniedz 2021. gada līmeni. Imigrantu skaits NUTS2 līmenī salīdzinoši līdzīgi sadalās starp Galvaspilsētas reģionu un Centrālo un Rietumlietuvas reģionu. Iebraukušo skaits, kara bēgļu dēļ, valstī pārsniedza izbraukušo skaitu par 72 tūkstošiem. Starp galvenajiem emigrācijas virzieniem ir Ukraina, Apvienotā Karaliste un Baltkrievija.

Iekšējās migrācijas dati liecina, ka 2022. gadā Lietuvā iedzīvotāji līdzīgi kā iepriekšējo piecu gadu periodā turpinājuši migrēt uz Galvaspilsētas reģionu. NUTS3 līmenī pozitīvs migrācijas saldo ir tikai Klaipēdas apriņķim.

Igaunijā 2022. gadā iebraukuši 49 414 iedzīvotāji, kas 2,5 reizes pārsniedz 2021. gada rādītāju, savukārt emigrējuši 9 657 iedzīvotāji, kas ir zemākā rādītāja vērtība pēdējo sešu gadu laikā. 66% imigrantu veido kara bēgļi. No valsts izbraukuši 590 Ukrainas pilsoņu, bet lielāko emigrācijas īpatsvaru veido Somijas valstspiederīgie.

Attiecībā par iekšējo migrāciju, NUTS3 līmenī no Austrumviru reģiona turpinājās emigrācija uz Tallinu, kas ir ilgstoši novērojama tendence šim pierobežas reģionam.

Somijā 2022. gadā starptautiskās imigrācijas apjoms ir 49 998 iedzīvotāji, kas ir par 27% vairāk nekā gadu iepriekš. Ukrainas pilsoņu skaits imigrantu vidū ir 1533 iedzīvotāji, Krievijas pilsoņu skaits – 6003 iedzīvotāji, kas ir skaita ziņā visplašāk pārstāvētā valsts imigrantu vidū.

No Somijas 2022. gadā emigrējuši 15 635 iedzīvotāji, kas ir mazāk nekā iepriekšējo piecu gadu vidējais rādītājs. Emigrantu vidū dominē Igaunijas pilsoņi, izbraukuši arī 410 Krievijas pilsoņi un 45 Ukrainas pilsoņi.

NUTS3 līmenī Kīmenlākso, Dienvidkarēlijas, Ziemeļkalērijas, Kainu un Ziemeļosbotnijas reģionos 2022. gadā starptautiskās migrācijas saldo ir pozitīvs, Krievijai esot plašāk pārstāvētai valstij, no kuras ieceļo. Savukārt Lapzemē lielāko imigrantu skaitu veido ieceļotāji no Zviedrijas.

Vērtējot iekšējo migrāciju starp NUTS3 teritorijām, daļā NUTS3 reģionu imigrācija 2022. gadā pārsniedz iepriekšējo piecu gadu vidējo rādītāju (Dienvidkarēlija, Ziemeļosbotnija, Lapzeme), daļā ir zemāka par iepriekšējo piecu gadu līmeni (Kīmenlākso, Kainu).

No ārvalstīm uz patstāvīgu dzīvi Polijā 2022. gadā ieceļojuši 156 000 iedzīvotāji, kas par 5% pārsniedz iepriekšējo piecu gadu vidējo rādītāju. No valsts emigrējuši 136 000 iedzīvotāju, kas ir pēdējo sešu gadu augstākais rādītājs.

2.8. Produktu grupu un nozaru potenciālo pielāgošanās iespēju analīze

Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir uzskatāms par ārēju šoku reģiona valstu ekonomikām. Taču valstu ekonomikas un nozares šoka ietekmes dziļuma un ilguma ziņā var būt dažādi reaģējušas. Kā galvenos faktorus, kas tiešā veidā ietekmējuši nozaru attīstību, t.sk. elastību un spēju pielāgoties Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmei, iespējams minēt:

- ▶ **Izejvielu / izejmateriālu pieejamību un ar tiem saistītās piegādes ķēdes.** Pastāvot nozares atkarībai no ietekmētām piegādes ķēdēm (Krievijas, Ukrainas tirgi), nozares ir bijušas spiestas pārorientēt piegādes ķēdes uz citiem reģioniem, lielākoties domājot par piegādes ķēdes garuma saīsināšanu.
- ▶ **Enerģijas nozīmīgumu ražošanā un spēju absorbēt cenu svārstības.** Nozarēm ar augstu enerģijas un elektroenerģijas komponenti ražošanā būtisks izaicinājums saistās ar konkurētspējas noturēšanu.
- ▶ **Noieta tirgu elastību.** Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmē (karadarbība un tirdzniecības sankcijas) ES uzņēmējiem tika ierobežota pieeja noieta tirgiem (Krievijā, Baltkrievijā), kas lika pārorientēties uz citiem tirgiem, visvairāk cenšoties tikt piesātinātajos ES dalībvalstu tirgos, pārvarot loģistikas un mārketinga izaicinājumus.
- ▶ **Nozaru iespēja uzņemt jaunu darbaspēku.** Krievijas agresijas karš pret Ukrainu izraisīja masīvu emigrāciju, kas nozarēm ar darbaspēka deficītu varēja palīdzēt audzēt produktu izlaides un pakalpojumu sniegšanas apjomus; tas varēja arī amortizēt inflācijas izraisīto augšupejošo spiedienu uz algām.

Tabulā zemāk iekļauts apkopojums par minēto faktoru ietekmi attiecībā uz nozaru pielāgošanās iespējām.

Nozare	Piegādes ķēdes	Enerģijas cenas	Noieta tirgi	Darbaspēks
Lauksaimniecība	Ietekme saistībā ar izejmateriālu (piemēram, kvieši, eļļas izstrādes augi) piegādes ķēžu no Ukrainas un Krievijas pārrāvumiem	Neskatoties uz īpaši labvēlīgo režīmu 3 no 5 valstīm, neizdevās pilnībā izvairīties no negatīvās ietekmes	Noieta tirgu (un investoru struktūras izmaiņas sankciju ietekmē) ierobežošana atstāja negatīvu ietekmi	Sagaidāmā pozitīvā ietekme novērojama datos, iespējams, dēļ vienkāršākām kvalifikācijas prasībām darbiniekiem
Apstrādes rūpniecība	Izejvielu ierobežotā pieejamība un augošās cenas negatīvi ietekmēja izaugsmi	Energoietilpīgās nozares konkurētspēja tika būtiski ietekmēta	Ievērojamu noieta tirgu slēgšana ar sankcijām negatīvi ietekmēja izaugsmi	Atsevišķās apakšnozarēs ir vērojama pozitīvā ietekme, lielākoties darbinieku skaits samazinājies, t.sk. ražošanas efektivitātes dēļ
Transporta nozare	COVID-19 ietekme ir vērtējama kā ievērojamāka nekā Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme uz nozares izaugsmi	Enerģijas cenas būtiski ietekmēja nozari, nemainot savstarpējās tirgus daļas, jo cenu efekts bija globāls	Transporta nozare pieredzēja sekundāro efektu caur citu nozaru noieta samazinājumu	Ir vērojama ierobežota pozitīva ietekme
Tirdzniecība	Loģistikas ķēžu traucējumi būtiski samazināja apgrozījuma apjomus	Enerģijas globāls sadārdzinājums ietekmēja arī starptautisko tirdzniecību un caur to veicināja patēriņa inflāciju (COVID-19 ierobežojot	Starptautisko ceļojumu ierobežojumi ievērojami negatīvi ietekmēja mazumtirdzniecību, savukārt sankcijas	Nav būtiska ietekme, tomēr šī nozare arī bieži tiek saistīta ar vienkāršākām un ātrāk apgūstamām prasmēm attiecībā pret

		tēriņus uz pakalpojumiem)	ierobežoja vairumtirdzniecību	nozārē nodarbinātajiem
IKT	Nav būtiska ietekme, ņemot vērā, ka šī ir pakalpojumu nozare	Nav būtiska ietekme, ņemot vērā, ka šī ir pakalpojumu nozare	Nozare lielā mērā tika orientēta uz ES un vietējo tirgu arī pirms COVID-19 un Krievijas agresijas kara pret Ukrainu	Kvalificēta darbaspēka imigrācija ļāva palielināt izlaidi, saglabājot cenu konkurētspēju
Finanšu pakalpojumi	Nav būtiska ietekme, ņemot vērā, ka šī ir pakalpojumu nozare	Nav būtiska ietekme, ņemot vērā, ka šī ir pakalpojumu nozare	Nerezidentu īpatsvars arī pirms analizētiem notikumiem bija neliels	Nav būtiska ietekme uz regulēto nozari ar augstām prasībām darbiniekiem
Pakalpojumi (iedzīvotājiem)	Nav būtiska ietekme	Enerģijas cenas neviendabīgi ietekmēja dažādas apakšnozares	Vietējo pakalpojumu apjoms ir pieaudzis imigrācijas ietekmē, kā arī beidzoties COVID-19 ierobežojumiem	Viennozīmīgi pozitīva ietekme: jaunam darbaspēkam sastopoties ar zemākām kvalifikācijas prasībām, arī darbaspēka deficīts, saskaroties ar pieprasījuma pieaugumu

2.9. Kopsavilkums

IKP attīstības dinamiku laikā kopš 2020. gada Pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs būtiski ietekmējuši ar COVID-19 saistītie faktori – nozaru elastība, būtiskas pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas nozarēs, darbaspēka faktori –, ietekmei saglabājoties un pārklājoties ar Krievijas agresijas kara pret Ukrainu izraisītajām sekām – krasām izmaiņām enerģijas cenās, piegādes ķēžu pārrāvumiem un nepieciešamību tās pārveidot, noieta tirgus izmaiņām.

Secināms, ka 2022.-2023. gadā, esot spēcīgākai Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmei nekā pandēmijas ietekmei ekonomikā, vērtējot pēc IKP, Polija attīstījies relatīvi sekmīgāk nekā laikā, kad bija iespējams runāt tikai par pandēmijas faktoru ietekmi. Izmaiņas piedzīvojušas Latvija, Lietuva un Somija, to ekonomikas izaugsmes tempam sarūkot. Igaunijas gadījumā, salīdzinot IKP izaugsmi pēdējos divos gados un pēdējo četru gadu periodā, Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme ir salīdzinoši visbūtiskākā, IKP izmaiņai esot negatīvai.

Vērtējot importa apjoma izmaiņas, visās piecās valstīs 2022. gada rādītāji pārsniedz 2023. gada rādītājus, augstākās vērtības sasniedzot 2022. gada 3. ceturksnī vai 4. ceturksnī. Tas saistāms ar elektroenerģijas importa apjoma pieaugumu, pieaugot elektroenerģijas cenām. Kopumā valstu importa ģeogrāfiskajā struktūrā vērojama tendence pieaugt importa proporcijai no ES valstīm, kas liecina par labu tsākām piegādes ķēdēm.

Eksporta apjoms faktiskajās cenās, salīdzinot 2022. gadu un 2023. gadu, visās valstīs, izņemot Poliju, ir samazinājies, lielāko kritumu piedzīvojot Latvijā (11%). Tādējādi secināms, ka valstu tautsaimniecības ārējos tirgos kopumā ir kļuvušas mazāk konkurētspējīgas. 2022.-2023. gada laikā valstu eksporta proporcija uz ES valstīm gan palielinājusies (Somija, Igaunija), gan samazinājusies (Latvija, Lietuva), taču svārstībām esot ne lielākām par 4%.

Vērtējot darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita izmaiņas 2022. gada laikā, valstu līmenī tās ir visur pieaugušas – Baltijas valstīs par 2,1-2,3%, Somijā par 1,8%, Polijā mazāk kā par 0,1%. Kopumā šī ir pretēja tendence iepriekšējos periodos vērotai darbaspējas vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanās tendencei dēļ sabiedrību novecošanās. Eurostat dati norāda uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātības pieaugumu 2022. gadā, turklāt Polijas gadījumā pieaugums gada laikā pārsniedz divas reizes. Līdz ar to iespējams secināt, ka 2022. gadā novērotais nodarbinātības līmeņa pieaugums lielā mērā var būt saistāms ar ES valstīs ieceļojošo Ukrainas iedzīvotāju nodarbināšanu.

Patēriņa cenu indekss ir piedzīvojis ievērojamas svārstības Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmes dēļ. Igaunijā patēriņa cenu indeksa maksimālā vērtība sasniegta 2022. gada augustā (24,8%), Latvijā – 2022. gada septembrī (22,2%), Somijā - 2022. gada decembrī (9,14%), Polijā (18,4%) un Lietuvā (20,7%) 2023. gada februārī. Patēriņa cenu indeksa izmaiņas ātrāk ir izjutušas mazākas ekonomikas (Latvija un Igaunija) ar jau sākotnēji augstāku patēriņa cenu indeksu Krievijas iebrukuma Ukrainā sākumā, tām esot ietekmētām salīdzinoši spēcīgāk. No Krievijas agresijas kara pret Ukrainu salīdzinoši attālākām ekonomikām (Somijai) ir attiecīgi mērenāka ietekme uz patēriņa cenu pārmaiņām.

Vērtējot ražošanas cenu indeksa izmaiņas rūpniecībā kopumā visās valstīs, 2022. gadā tās pieaugušas 20-30% robežās. Augstākais pieaugums vērojams Latvijā – 30,7%, bet mazākais Lietuvā un Polijā – attiecīgi 20,7% un 20,5%. 2023. gadā līdzīgi kā gadu iepriekš lielākā indeksa vērtība ir Latvijā – 1,1%. Negatīvs pieaugums vērojams Lietuvā (-7,9%), Polijā (-6,9%) un Somijā (-3,9%).

Atsevišķi pa rūpniecības nozarēm ražošanas cenu izmaiņas 2022. gadā visās valstīs vislielākās bijušas elektroenerģijā. Igaunijā gada laikā rādītājs ir pieaudzis par 108%, tai seko Latvija ar 94,4% pieaugumu. Savukārt 2023. gadā elektroenerģijas cenu indekss visās valstīs bijis negatīvs.

Vērtējot valstu līmenī ĀTI apjomu, kopumā atzīmējama tā pieauguma tendence, ārvalstu investoriem pamatā uzskatot reģionu par drošu investīcijām. Mazinoties kādu valstu investoru klātesamībai, tas lielākoties tiek aizstāts ar citu valstu investoru interesi investēt reģionā.

Migrācijas saldo visās piecās valstīs 2022. gadā bija pozitīvs, kas Baltijas valstu gadījumā būtiski ietekmēts kara bēgļu dēļ. Imigrējošo skaits, salīdzinot ar 2021. gadu, Baltijas valstīs ir bijis 2-2,5 reizes lielāks. Taču attiecībā par iekšējo migrāciju atzīstams, ka valstīs tupinājušās līdzšinējās iekšējās migrācijas tendences, iedzīvotājiem pastiprināti neaizplūstot no pierobežas NUTS3 teritorijām eventuāla papildu apdraudējuma dēļ.

3. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu radītā ietekme uz konkrētiem ES austrumu pierobežas reģionu ekonomikas sektoriem

3.1. Transports un loģistika

Dzelzceļš ir būtiskākā satiksmes artērija, kas savieno Krieviju ar Baltijas jūras ostām. Tāpēc kravu pārvadājumus pa dzelzceļu salīdzinoši būtiskāk ietekmējušas Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekas. Laikā kopš 2022. gada marta Latvijā ir krasi samazinājušies kravu pārvadājumi pa dzelzceļu – ceturkšņa laikā kravu apjomam samazinoties vairāk nekā divas reizes. To ietekmējis līdzvērtīgs starptautisko pārvadājumu apjoma samazinājums gan importa plūsmā, gan eksporta plūsmā. Laikā līdz 2024. gada sākumam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu ir turpinājis samazināties, sekojot iepriekšminētajai tendencei. Iekšzemes pārvadājumu apjoms veido salīdzinoši nelielu īpatsvaru kopējā pārvadājumu apjomā, taču laikā kopš 2022. gada marta pieaudzis no 5% līdz 12%.

Igaunijā laikā kopš 2021. gada līdz 2023. gadam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu ir samazinājies 2,3 reizes, apgrozījumam krītot 2,7 reizes. Krievijas kravu gadījumā kravu apjoma samazinājums Igaunijā ir 3 reizes.

Lietuvā laikā no 2019. gada līdz 2023. gadam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu samazinājies vairāk nekā 2 reizes, lielāko samazinājumu piedzīvojot 2022. gadā. Ja nacionālie pārvadājumi saglabājas līdzīgā apjomā, tad importa kravu apjoms pa dzelzceļu ir praktiski izzudis, tādējādi atspoguļojot Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekas šajā pārvadājumu segmentā.

Caur ostām nosūtīto kravu apjoms Latvijā (kas piegādātas pa dzelzceļu un ar citiem transporta veidiem) gan pirms, gan pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā uzsākšanās ir bijis izteikti svārstīgs, taču kopš 2022. gada marta nekad nav atgriezies vēsturiski augstākajā līmenī, kāds tas bija 2020. gadā. Svārstības vienlīdz attiecas uz visām lielajām ostām. Caur ostām saņemto kravu apjoms pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma laikā līdz 2022. gada beigām ir turpinājis augt, pēc tam iestājoties kritumam līdz piecu gadu vēsturiski zemākajam līmenim 2024. gada sākumā. Saņemto kravu apjoma svārstībām būtiskāk pakļautas Rīgas un Ventspils ostas.

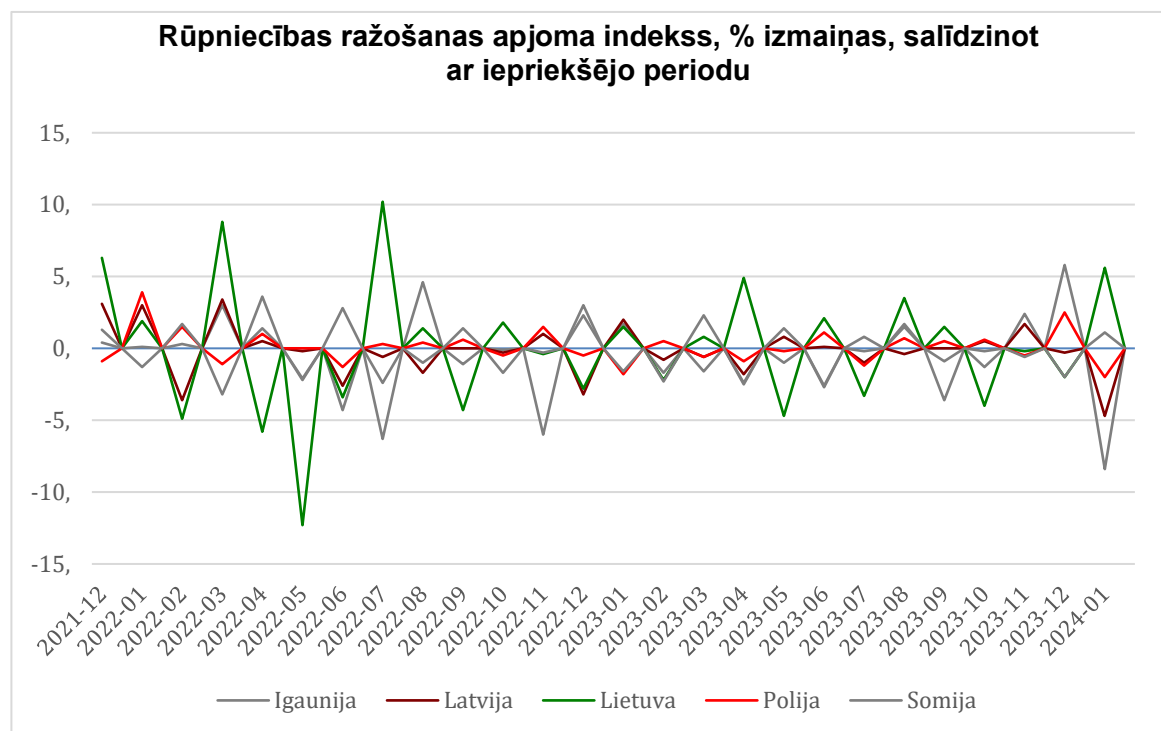
Lietuvas gadījumā preču apjoms, kas pārvadāts caur Klaipēdas ostu, samazinājies par 23% 2022.-2023. gada laikā.

Tādējādi pieprasījums pēc transporta pakalpojumiem uz Krieviju un Baltkrieviju faktiski ir apstājies, visbūtiskāk skarot dzelzceļa un kuģniecības pārvadājumus. Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā, strauji pieaug degvielas cenas, kas vienlaikus būtiski sadārdzināja transporta pakalpojumus.

Vērtējot transporta un uzglabāšanas nozari Latgalē, 2022. gadā, salīdzinot ar gadu iepriekš, par 33% ir audzis tās apgrozījums, savukārt par 35% - eksporta apjoms. Tas tiešā veidā skaidrojams ar degvielas cenu kāpumu, kas veido būtisku ražošanas izmaksu komponenti transporta nozarē. Lielākā daļa nozares uzņēmumu Latgalē kā savu pamatdarbību norāda tieši kravu pārvadājumus pa autoceļiem.

3.2. Ražošanas un rūpniecība

Apstrādes rūpniecība visās valstīs ir starp būtiskākajām nozarēm gan no ieguldījuma IKP, gan darbaspēka viedokļa. Rūpniecības ražošanas apjoma indeksu izmaiņas procentos, salīdzinot ar iepriekšējo periodu, atspoguļo rūpniecības nozares attīstības tendences. Periods pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā veicināja ražošanas apjomu lielāko nepastāvību laika posmā no 2022. gada februāra līdz 2022. gada augustam. Vislielākās svārstības var novērot Lietuvas datus, kur apjoms vispirms paaugstinājās par 8,8% martā, tad pazeminājās līdz -12,3% maijā. Vismazākās svārstības pieredzēja Polija, kur no 2022. gada februāra līdz augustam dati svārstījās amplitūdā no 1,5% līdz -1,3%. Latvijā vidējās izmaiņas ražošanas apjomā kopš 2022. gada februāra ir -0,5%, savukārt Igaunijā vidējās izmaiņas ir -0,77%, salīdzinot ar iepriekšējā gada datiem. Somijā vidējās izmaiņas ir viszemākās, salīdzinot ar pārējām valstīm - no 2022. gada februāra līdz 2024. gada janvārim vidējās izmaiņas ir -0,2%, ar lielāko apjoma samazinājumu 2022. gada martā (-3,2%) un vislielāko pieaugumu 2022. gada aprīlī (+3,6%).

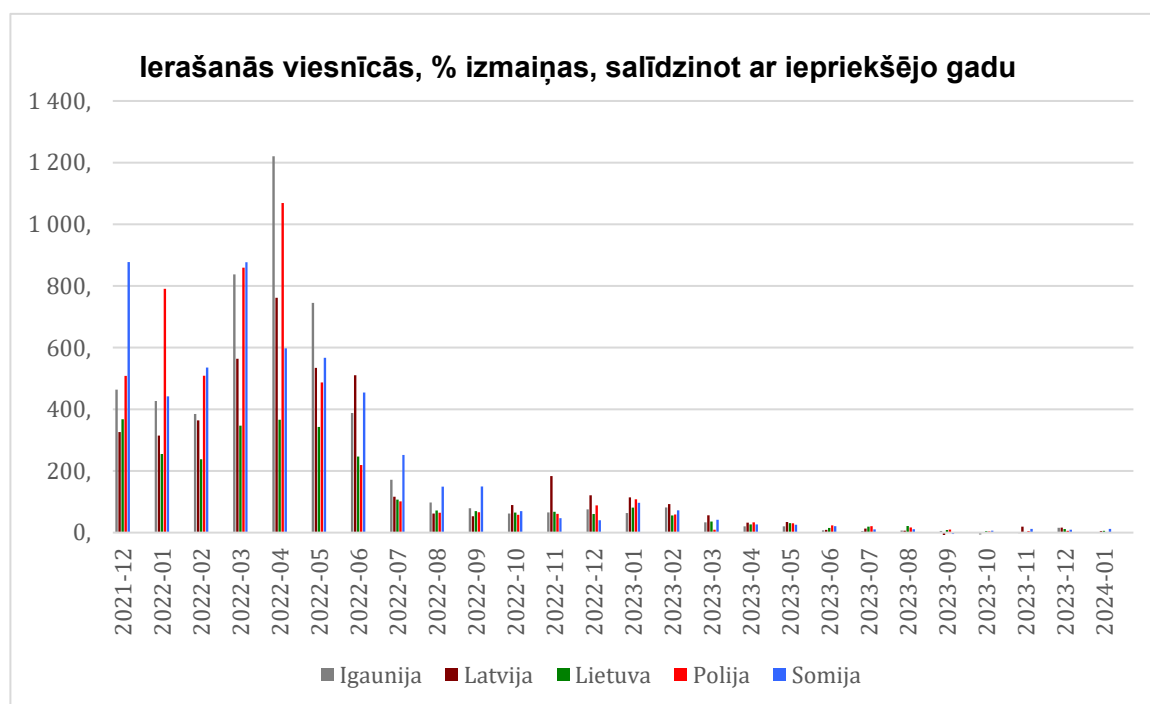
Avots: Eurostat

Latgalē apstrādes rūpniecības īpatsvars kopējā uzņēmumu apgrozījumā 2022. gadā ir 36%³⁰, tam gada laikā pieaugot par 1,2 procentpunktiem. Savukārt vairāk nekā pusi nozares apgrozījuma veido divas tās apakšnozares – kokapstrāde un pārtikas rūpniecība (attiecīgi 27,1% un 25,7% no apstrādes rūpniecības apgrozījuma 2022. gadā). 2022. gada laikā abām apašnozarēm vērojams būtisks apgrozījuma pieaugums faktiskajās cenās (26% pārtikas rūpniecībai un 39% kokapstrādei), kas skaidrojams ar augstu elektroenerģijas komponenti ražošanā un attiecīgi tās cenu kāpumu.

³⁰ VID dati.

3.3. Tūrisms un viesmīlība

Analizējot datus par tūristu apjomu, kas piecās valstīs ierodas viesnīcās un līdzīgās naktsmītnēs, ar datiem par iepriekšējo gadu, var novērot strauju tūristu skaita pieaugumu visās valstīs laikā līdz 2022. gada aprīlim. Pamatā tas skaidrojams ar to, ka salīdzināmais iepriekšējā gada bāzes līmenis ir ļoti zems (nozārē noteikto COVID-19 ierobežojumu dēļ). Turpmākajos mēnešos tūristu skaita pieauguma tendence pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu samazinās un vidējā termiņā stabilizējas iepriekšējā gada līmenī. Tādējādi secināms, ka Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme nav radījusi papildu tūristu plūsmu, taču vienlaicīgi arī pieprasījums nozarē saglabāties stabils, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi.

Avots: Eurostat

Latvijas gadījumā, izmitināšanas nozares kopējā pievienotā vērtība faktiskajās cenās 2023. gadā ir vairāk nekā dubultojusies, salīdzinot ar 2020. gadu, esot stabilam pieaugumam kā 2022. gadā, tā 2023. gadā. Līdzīga tendence vērojama arī Igaunijā, nozares pievienotajai vērtībai 2020.-2023. gada periodā pieaugot 2 reizes. Somijā nozares pievienotā vērtība laikā no 2020.-2022. gadam pieaugusi par 39%, vienlaikus atzīmējot, ka pierobežas NUTS3 teritorijās izaugsme ir bijusi par 10-15% zemāka nekā valstī vidēji.

3.4. Lauksaimniecība un pārtikas ražošana

Lauksaimniecības īpatsvars IKP analizējamajās valstīs ir robežās no 2,3% Somijā līdz 5% Latvijā.

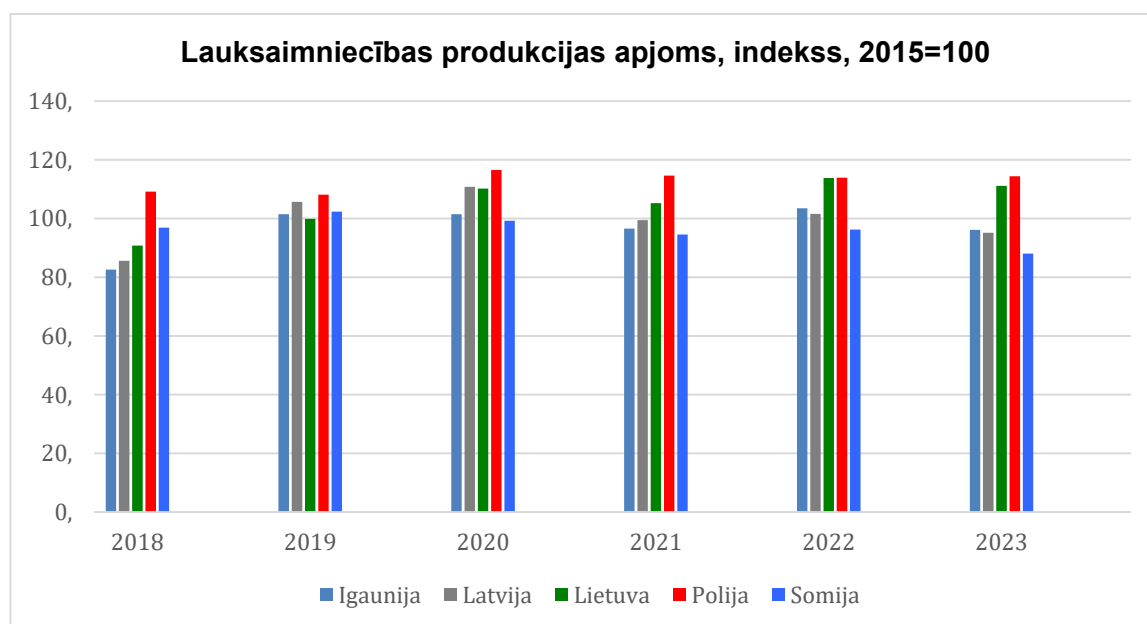
Lauksaimnieciskās ražošanas vērtības indekss pamatcenu līmenī sniedz ieskatu par attīstības tendencēm nozarē. Laikā pēc 2022. gada visām valstīm, izņemot Poliju, kur lauksaimniecības produkcijas apjoms būtiski nemainījās, rādītājs samazinājās par vidēji 5%.

Latvijā lauksaimniecības ražošanas apjoms palielinājās no 85,63³¹ (2018. gadā) līdz 110,81 (2020. gadā), bet pēc tam pieredzēja kritumu līdz 95,15 (2023. gadā). Tas var tikt skaidrots ar noieta tirgu samazināšanos Austrumos (Krievijā, Baltkrievijā) un nespēju elastīgi to aizvietot ar citiem noieta tirgiem.

Igaunijā ražošanas apjoms pieauga laikā līdz pat 2022. gadam, indeksam sasniedzot 103,49, kas liecina par vidēja termiņa izaugsmi lauksaimniecības nozarē, taču 2023. gadā arī vērojams kritums līdz 96,11. Lietuvas lauksaimniecības produktu apjoma izmaiņu tendence ir līdzīga Igaunijai, augstāko vērtību sasniedzot 2022. gadā - 113,78, bet 2023. gadā saglabājot tai tuvu vērtību - 111,11.

Polijā lauksaimniecības produkcijas apjoms ir bijis salīdzinoši vismazāk ietekmēts. Tas palielinājās no 109,15 (2018. gadā) līdz 116,55 (2020. gadā), bet pēc tam palika stabilā līmenī, svārstoties ap 114 (2023. gadā).

Somija savukārt pieredzējusi salīdzinoši lielāko samazinājumu ražošanas apjoma izmaiņām. Laikā no 2019. gada indeksa vērtība samazinājās no 102,34 līdz 88,06 2023. gadā.

Avots: Eurostat

Laikā kopš 2022. gada sākuma lielākais pārtikas cenu kāpums bijis Lietuvā – 2023. gada maijā sasniedzot vēsturiski augstāko līmeni (171,8% no 2015. gada cenām)³². Igaunijā, Polijā un Latvijā cenu pieaugums pārtikai ir nedaudz zem Lietuvas līmeņa, taču Somijas gadījumā ir vairāk nekā uz pusi mazāks nekā Lietuvā un būtiski zemāks nekā vidēji ES.

Dalījumā pa atsevišķām produktu grupām, visstraujāk maizes, olu, cukura, gaļas cena augusi Polijā, augļu un zivju cena – Igaunijā, cenas sieram un dārzeņiem – Lietuvā, sviesta cena – Latvijā.

Latvijā pārtikas produktu eksports kopējā eksportā palielinājies no 3,9% 2022. gadā līdz 4,7% 2023. gadā, tādējādi spējot relatīvi sekmīgāk konkurēt eksporta tirgos nekā citas nozares. Latvijas gadījumā lielāko īpatsvaru pārtikas produktu eksportā veido

³¹ Eurostat dati, lauksaimniecības produkcijas apjoma indekss, kur 2015. gada vērtība ir 100.

³² Datu avots: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/website/economy/food-price-monitoring/>

piena produkti un zivis. Abos gadījumos eksporta apjomi pēc 2022. gada marta ir caurmērā samazinājušies, taču mēnešu griezumā eksportētā apjoma svārstības var sasniegt pat 20% izmaiņu.

3.5. Enerģētika un dabas resursi

Enerģētika ir joma, kurā salīdzinoši asāk valstis ir izjutušas Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmi, esot akūtai nepieciešamībai pārorientēties no Krievijas energoresursu tirgus kā ģeogrāfiski, tā arī enerģētikas avotu ziņā.

Kopējais enerģijas patēriņš visās valstīs 2022. gada laikā samazinājies (salīdzinot ar 2021. gadu), kur lielāko samazinājumu piedzīvoja Lietuva (-5%) un Polija (-4%). Fosilo energoresursu samazinājums novērots visās valstīs, kur lielākās izmaiņas attiecas uz Igauniju (par ceturtdaļu) un Latviju (par trešdaļu), vienlaikus atzīmējot, ka Latvijā un Igaunijā kopējais šī resursa apjoms ar pārējām valstīm ir būtiski mazāks. Lielākais dabasgāzes patēriņa apjoma īpatsvara samazinājums (par trešdaļu) arī novērojams Igaunijā. Tajā pašā laikā atjaunīgo energoresursu galapatēriņš ir pieaudzis Latvijā, Igaunijā un Polijā, bet samazinājies Somijā un Lietuvā.

Atjaunīgo energoresursu īpatsvars galapatēriņā Baltijas valstīs ir audzis pēdējo 10 gadu laikā. Somijā tas ir vēsturiski augsts un tam bijušas svārstības pēdējo piecu gadu laikā. Polijā atjaunīgo energoresursu īpatsvara izaugsme vērojama kopš 2018. gada. 2022. gadā augstāko atjaunīgās enerģijas līmeni galapatēriņā ir sasniegusi Somija (47,8%) un Latvija (43,3%), kas vienlaikus ir starp ES līdervalstīm šajā rādītājā. Igaunija (38,4%) un Lietuva (29,6%) pārsniedz ES vidējo rādītāju (23%), bet Polijā rādītāja līmenis ir viens no zemākajiem ES (16,8%). Latvijas gadījumā rādītāja izaugsmes temps 2022. gadā (1,2 procentpunkti) ir viens no straujākajiem pēdējā desmitgadē. Somijā izaugsme bijusi par 5 procentpunktiem.

2023. gada septembrī iznākušais pētījums par enerģētikas suverenitātes indeksu³³ apskata ES dalībvalstu stāvokli attiecībā pret enerģētisko neatkarību un enerģijas tīrību. Enerģētiskās neatkarības ziņā augstāko vērtējumu saņēmusi Igaunija (9,5 no 10), Somijas rādītājs – 5,7, Polijas – 5,4, bet Latvija un Lietuva novērtētas salīdzinoši vājāk (0,9 un 0,1). Enerģijas tīrības ziņā gan Somija, gan Latvija atrodas virs ES vidējā rādītāja. Ziņojums arī norāda uz visaptverošas politikas trūkumu daudzās valstīs attiecībā par Krievijas energoresursu mazināšanu.

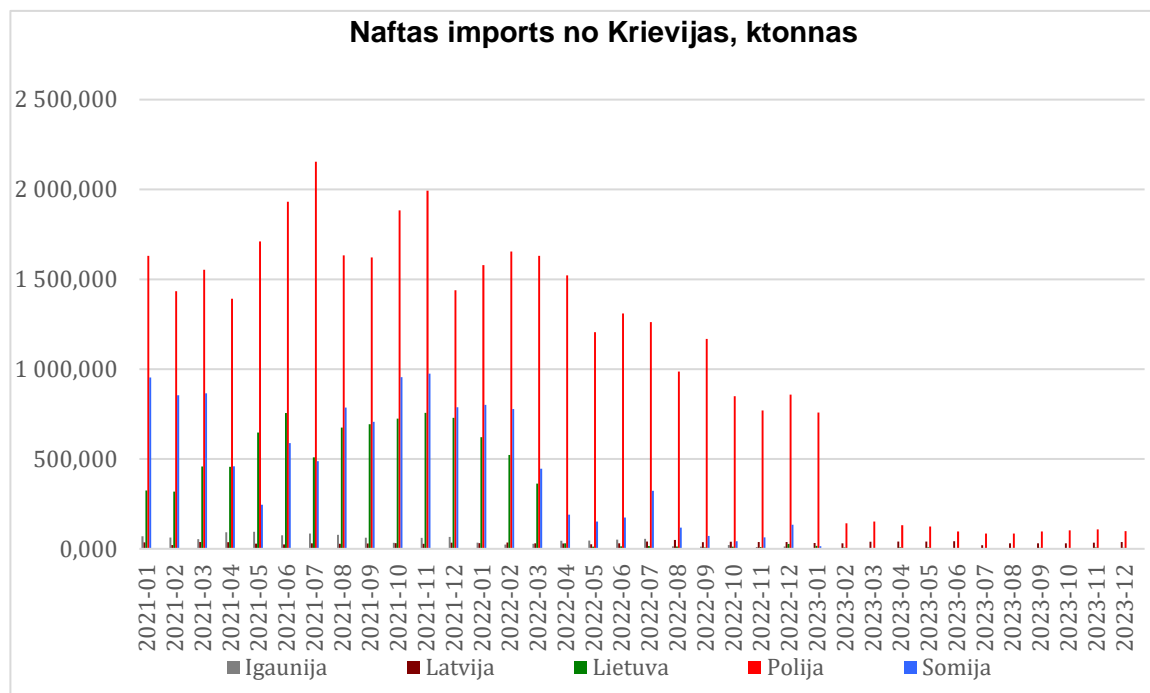
Dabasgāzes cenas par kilovatstundu ne-mājsaimniecībām 2022. gadā Latvijā pieaugušas par aptuveni 3,5 reizēm, Somijā, Polijā, Igaunijā un Lietuvā – vairāk nekā 2 reizes. Visās valstīs 2022. gadā pieaugusi arī elektroenerģijas cena ne-mājsaimniecībām, kur straujākais kāpums attiecas uz Lietuvu un Igauniju (2,2 reizes). Latvijas gadījumā kāpums ir 77%. Tādējādi, palielinot atjaunīgo energoresursu īpatsvaru, tas arī atsaucas uz cenu gala lietotājiem.

Analizējot datus par naftas importa apjomu no Krievijas, var secināt, ka 2022. gada 24. februāra Krievijas iebrukums Ukrainā būtiski samazināja naftas apjomu, ko valstis iegādājās no Krievijas:

- ▶ Kopš 2023. gada janvāra Somijai importa apjoms ar Krieviju, izņemot periodu no marta līdz jūnijam, kur imports sasniedza 1 tk tonnu, ir nulle;

³³ Datu avots: <https://ecfr.eu/special/energy-sovereignty-index/>

- ▶ Lietuvai naftas importa apjoms strauji samazinājās no 621 tk tonnām 2022. gada janvārī līdz 12 tk tonnām maijā;
- ▶ Latvijā, savukārt, naftas importa apjoms no Krievijas joprojām ir lielākais starp Baltijas valstīm - vidējais importa līmenis pirms iebrukuma sasniedza 30 tk tonnas naftas, savukārt pēc iebrukuma sasniedz 34 tk tonnas mēnesī;
- ▶ Starp Pētījumā aplūkotajām valstīm vislielākais naftas importa apjoms ir Polijai, ar vidējo līmeni pirms iebrukuma 1689 tk tonnas mēnesī, kas gada laikā (līdz 2023. gada februārim) pazeminājās līdz 142 tk tonnām mēnesī. Kopš 2023. gada februāra vidējais apjoms sasniedz 111 tk tonnas mēnesī, 93% zemāk par pirms iebrukuma līmeni.

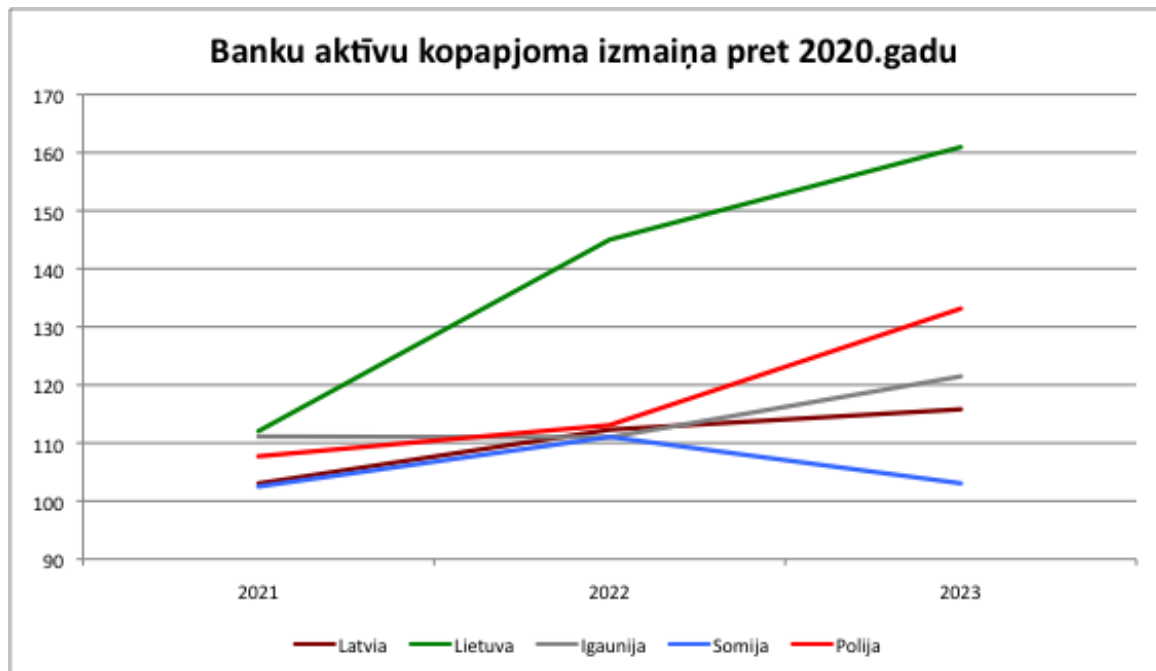

Avots: Eurostat

3.6. Finanšu pakalpojumi un banku darbība

Banku aktīvi

Komercbanku aktīvi ir tautsaimniecības vidējā termiņa attīstības potenciāla rādītājs, tas nosaka resursu, kas būtu pieejams uzņēmējdarbības un patēriņa kreditēšanai. Pieņemot 2020. gada līmeni par 100%, var konstatēt, ka Lietuva pieredzēja vislielāko banku aktīvu izaugsmi, 2023. gada beigās sasniedzot 161% no 2020. gada beigu līmeņa. Tālāk seko Polija, Igaunija un Latvija. Somija kā visnobriedušākā tautsaimniecība demonstrēja tikai 3% pieaugumu pret 2020. gadu, kas ir kritums, salīdzinot ar 2022. gadu.

Avots: Reuters.com

Procentu likmes

Četras no piecām valstīm ir eirozonas locekles (Igaunija, Latvija, Lietuva, Somija), tāpēc to procentu likmes ir noteiktas centralizēti no ECB puses. Likmju dinamika ir noteikta ar kopējās eirozonas monetārās politikas mērķiem, kas ir inflācijas pieauguma apturēšana un tās nonākšana tuvu 2% robežai.

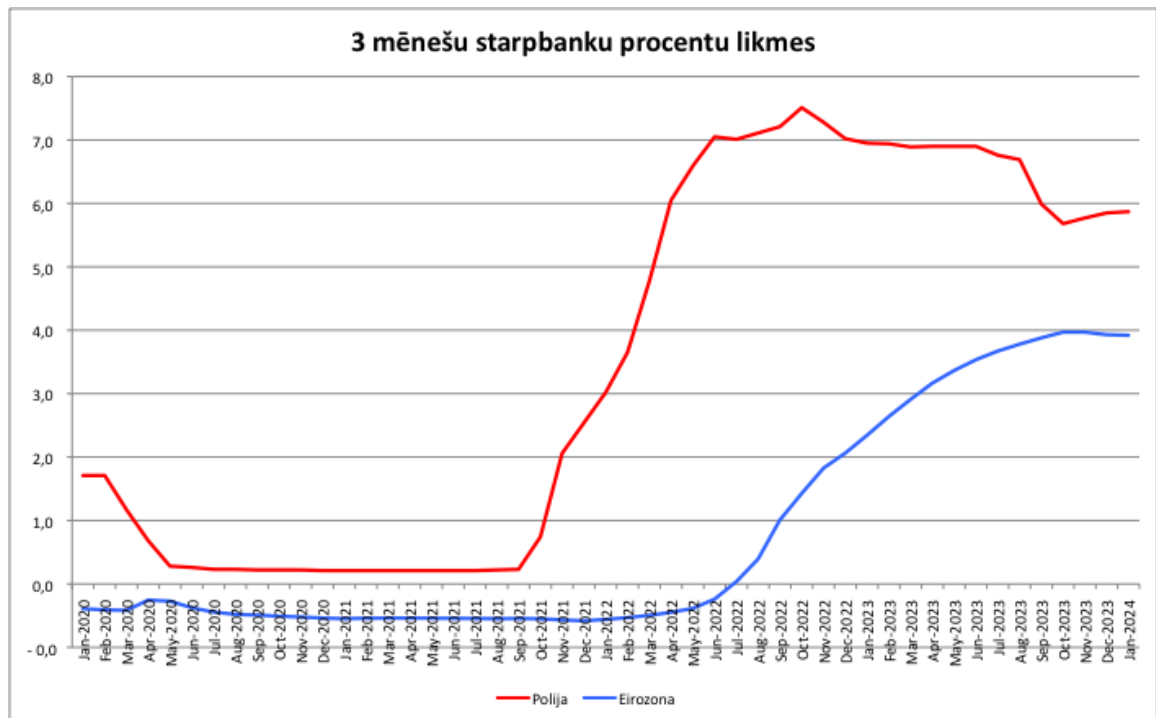
2022. gada jūlijā ECB nonāca no negatīvām procentu likmēm uz nulles līmeni, un kopš tā laika likmes auga līdz pat 4% līmenim 2022. gada oktobrī un novembrī. Tajā pašā lūzuma punktā, t.i., 2022. gada jūlijā, Polijas procentu likme bija 7%, kas kopš tā laika pakāpeniski samazinājās, līdz sasniedza zemāko līmeni pēdējo gadu laikā 2023. gada oktobrī (5,7%).

ECB³⁴ un Polijas centrālās bankas procentu likmes nosaka bezriska aizdevumu izcenojumu. Gandrīz neviens uzņēmējdarbības aizdevums nav bezriska, tāpēc faktiskās kredītu likmes, ko maksā mazie un vidējie komersanti, ir ievērojami lielākas par bāzes likmēm.

Bāzes likmju pieaugums eirozonā padara aizdevumus uzņēmējiem dārgākus, samazinot jaunu investīciju un projektu varbūtību un sagaidāmo apjomu. Savukārt Polijas uzņēmumiem kredīti laikā kopš 2022. gada novembra palika salīdzinoši lētāki, kas veicina uzņēmējdarbības attīstību.

³⁴ Datu avots:

https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html

Avots: OECD.Stat

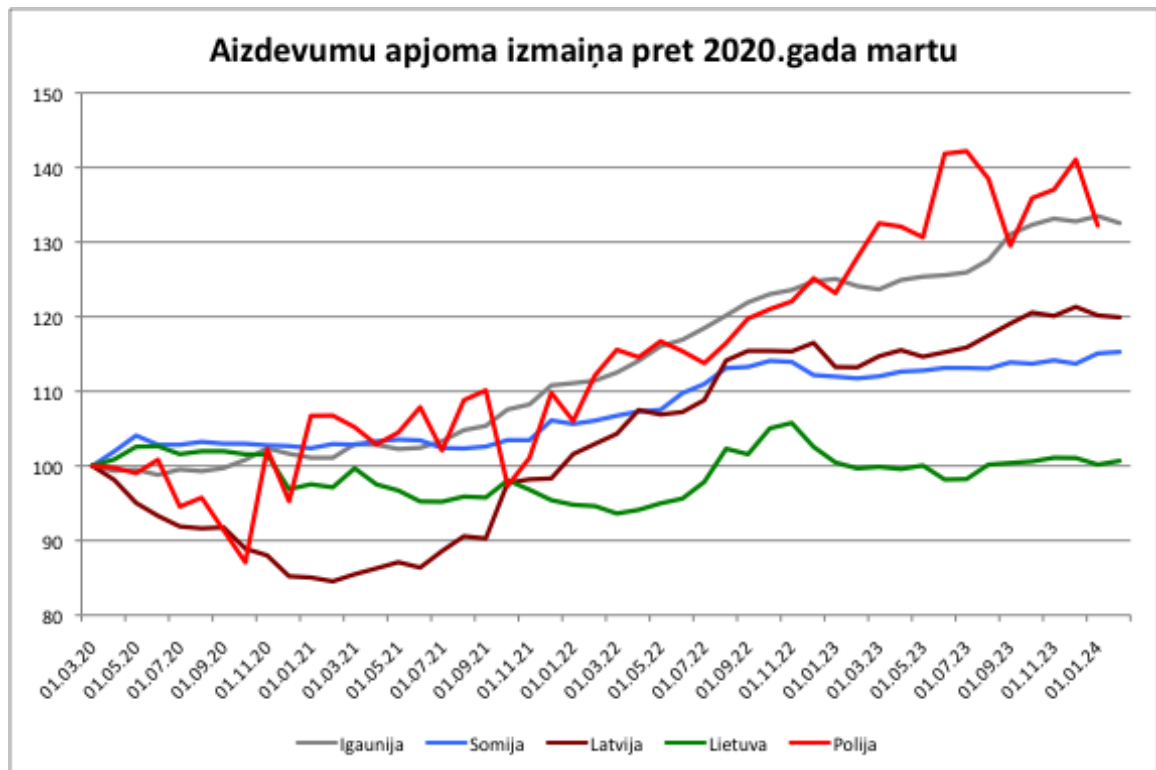
Kredīti juridiskām personām

Ja komercbanku aktīvu apjoms norāda uz uzņēmējdarbības attīstības potenciālu, tad izsniegtie kredīti juridiskām personām demonstrē faktisko ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā. Ir pamats pieņemt, ka uzņēmēji darbojas racionāli, kas ļauj secināt, ka lielāks apjoms ir uzskatāms par labāku.

Vislielāko izsniegto kredītu apjoma pieaugumu demonstrē Igaunija - 2024. gada februārī par 33% vairāk nekā 2020. gada martā. Ņemot vērā negatīvu IKP izaugsmi, kreditēšanas apjoma pieaugums ir pozitīvs pārsteigums un norāda uz tautsaimniecības attīstības potenciālu nākotnē.

Polijas dati par 2024. gada februāri vēl nav pieejami (salīdzinoši lielāks skaits komercbanku, t.sk. mazo reģionālo banku), bet 2023. gada decembra dati demonstrēja pat 41% izaugsmi. Lietuvas sniegums juridisko personu aizdevumos bija salīdzinoši sliktākais: tikai 1% pieaugums pret 2020. gada marta beigām.

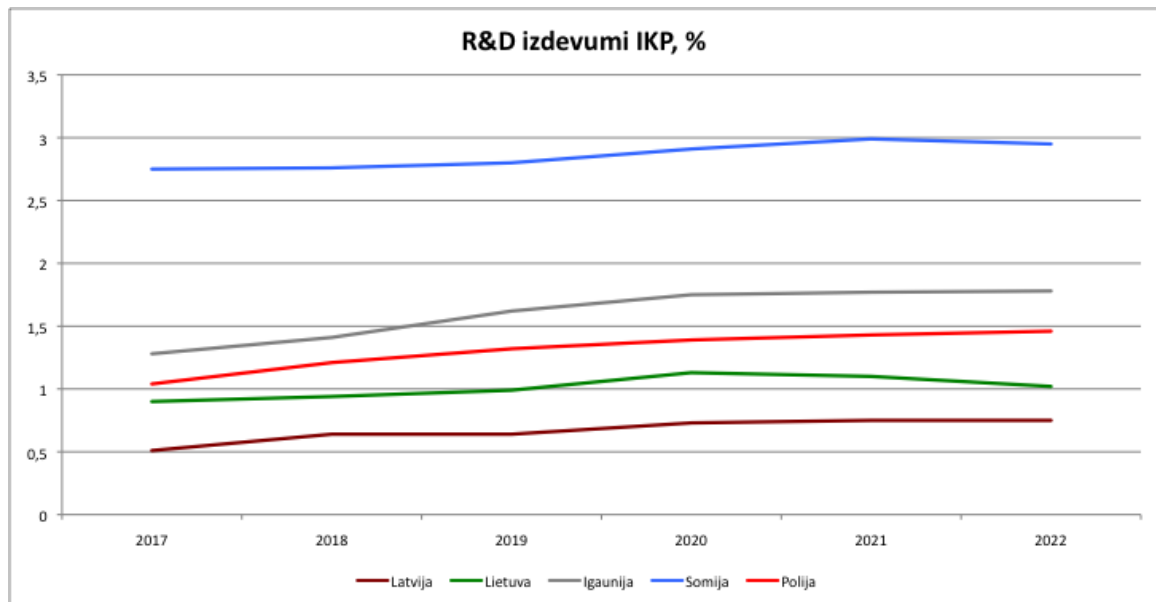
Latvijas gadījumā 2022. gada sākumā izsniegto kredītu apjoms atgriežas 2020. gada līmenī, pēc tam sekojot pakāpeniskam kredītu apjoma pieaugumam (20% robežās pret 2020. gadu). Somija savukārt piedzīvojusi mērenāku kredītporfeļa pieaugumu, 2024. gada sākumā izmaiņai pret 2020. gadu esot 15% robežās.

Avots: Reuters.com

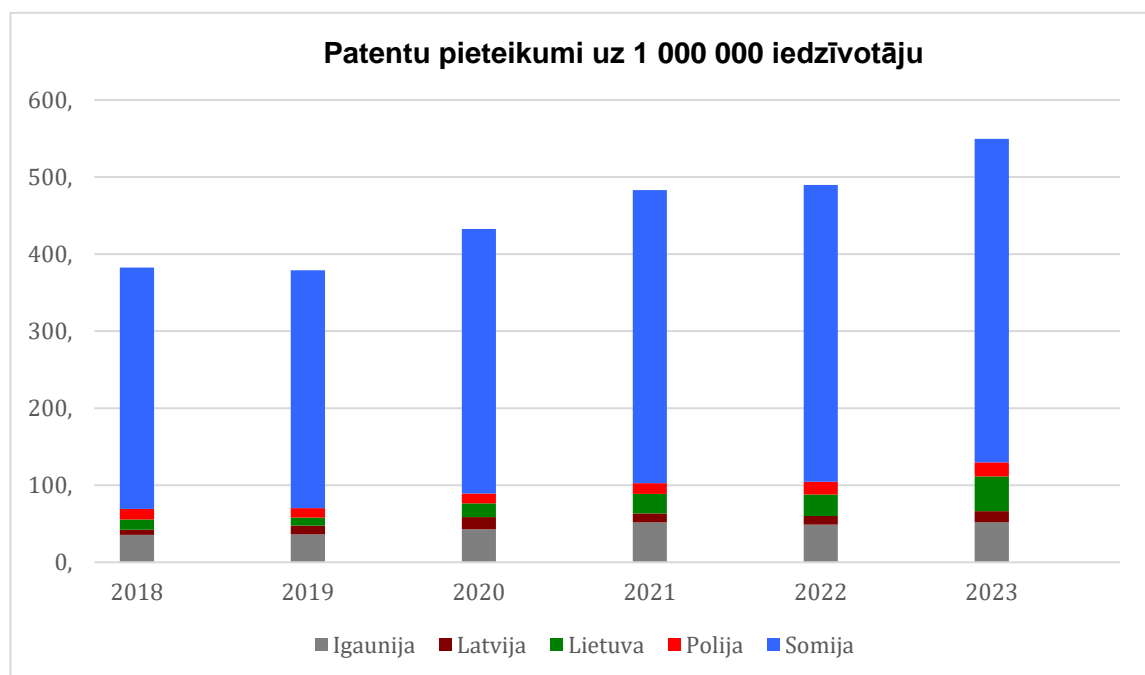
3.7. Tehnoloģijas un inovācijas

Tehnoloģiju un inovāciju attīstības ziņā pētītās valstis savstarpēji ir salīdzinoši atšķirīgas. R&D ieguldījumu apjoms no IKP to starpā atšķiras pat 4 reizes, līderei esot Somijai, bet Latvijai iepaliekot no otra zemākā rādītāja par vismaz ceturtdaļu. Laikā līdz 2021. gadam visu valstu R&D izdevumi pret IKP turpinājuši augt, taču 2022. gadā tie pieaug vienīgi Igaunijas gadījumā, pārējām valstīm saglabājot 2021. gada līmeni, vai arī R&D izdevumu apjomam pret IKP samazinoties. Tādējādi secināms, ka Krievijas agresijas karš pret Ukrainu nav bijis impulss lielākiem ieguldījumiem R&D, tādā veidā uzlabojot tautsaimniecību konkurētspēju kopumā vidējā un ilgtermiņā. No publisko izdevumu viedokļa (valstīs, kur R&D izdevumos lielu īpatsvaru veido publiskais sektors, kā, piemēram, Latvija) tas arī var tikt skaidrots ar nepieciešamību valsts budžeta resursus virzīt citām prioritātēm (piemēram, aizsardzībai).

Avots: Eurostat

Vērtējot inovāciju attīstības sekmīgumu caur pieteiktajiem patentiem uz 1 miljonu iedzīvotāju un tādējādi potenciālu ekonomikas izaugsmes veicināšanai, laika periodā no 2018. gada līdz 2023. gadam šajā rādītājā dominē Somija – rādītājs audzis no 313,30 pieteikumiem 2018. gadā līdz 419,84 pieteikumiem 2023. gadā. Igaunija pieredzēja stabilu pieaugumu patenti pieteikumos, sākot ar 35,55 pieteikumiem 2018. gadā un sasniedzot 51,98 pieteikumus 2023. gadā. Latvija sāka ar viszemāko patenti pieteikumu skaitu 2018. gadā (6,75), bet tas pakāpeniski pieauga līdz 14,34 pieteikumiem 2023. gadā. Lietuva sāka ar vidēji augstu skaitu 2018. gadā (13,21), un tas salīdzinoši strauji pieauga līdz 45,15 pieteikumiem 2023. gadā. Polijā patenti pieteikumu skaits 2018. gadā bija 13,67 pieteikumi, un pakāpeniski pieauga līdz 18,26 pieteikumiem 2023. gadā.

Avots: Eurostat

Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI), ar kura palīdzību Eiropas Komisija monitorē dalībvalstu digitālo sniegumu un progresu, visu ES dalībvalstu starpā Somija ieņem līderpozīcijas (69,6 punkti no 100), Igaunijai esot 9. vietā (56,51 punkti) un Lietuvai 14. vietā (52,71 punkti), abām apsteidzot ES vidējo līmeni (52,28 punkti), bet Latvijas (49,71%) un Polijas (40,55 punkti) sniegums novērtēts salīdzinoši vājāk – 17. un 24. vieta attiecīgi. Indekss ietver kā cilvēkkapitāla digitālās prasmes, tā digitālās tehnoloģijas, savienojamību un publisko pakalpojumu digitalizāciju. Vērtējot digitālo infrastruktūru un savienojamību, Baltijas valstis un Polija ir salīdzinoši līdzīgākās pozīcijās, atpaliekot no Somijas rādītājiem. Atzīstams, ka valstīm (izņemot Somiju), lai sasniegtu ES vidējo digitālās infrastruktūras attīstības līmeni, ir nepieciešami uzlabojumi.

3.8. Kopsavilkums

Pieprasījums pēc transporta pakalpojumiem uz Krieviju un Baltkrieviju pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā faktiski ir apstājies, visbūtiskāk skarot dzelzceļa un kuģniecības pārvadājumus. Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā, strauji pieauga degvielas cenas, kas vienlaikus būtiski sadārdzināja transporta pakalpojumus.

Dzelzceļš ir būtiskākā satiksmes artērija, kas savieno Krieviju ar Baltijas jūras ostām. Tāpēc kravu pārvadājumus pa dzelzceļu salīdzinoši būtiskāk ietekmējušas Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekas. Laikā kopš 2022. gada marta Latvijā ir krasi samazinājušies kravu pārvadājumi pa dzelzceļu – ceturkšņa laikā kravu apjomam samazinoties vairāk nekā divas reizes. Igaunijā laikā kopš 2021. gada līdz 2023. gadam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu ir samazinājies 2,3 reizes, apgrozījumam krītot 2,7 reizes. Lietuvā laikā no 2019. gada līdz 2023. gadam pārvadāto kravu apjoms pa dzelzceļu samazinājies vairāk nekā 2 reizes, lielāko samazinājumu piedzīvojot 2022. gadā.

Apstrādes rūpniecība visās valstīs ir starp būtiskākajām nozarēm gan no ieguldījuma IKP, gan darbaspēka viedokļa. Periods pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā veicināja ražošanas apjomu lielāko nepastāvību laika posmā no 2022. gada februāra līdz 2022. gada augustam. Vislielākās svārstības var novērot Lietuvas datus, bet vismazākās svārstības – Somijā.

Tūrisma un viesmīlības joma 2022. gada pirmajā pusē pieredzēja atgūšanos no COVID-19 pandēmijas sekām, kas skāra nozari iepriekšējos gados. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme nav radījusi papildu tūristu plūsmu, taču vienlaicīgi arī pieprasījums nozarē saglabājies stabils, salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem.

Laikā pēc 2022. gada visām valstīm, izņemot Poliju, kur tas būtiski nemainījās, lauksaimniecības produkcijas apjoms samazinājās par vidēji 5%. Laikā kopš 2022. gada sākuma lielākais pārtikas cenu kāpums bijis Lietuvā – 2023. gada maijā sasniedzot vēsturiski augstāko līmeni (171,8% no 2015. gada cenām). Igaunijā, Polijā un Latvijā cenu pieaugums pārtikai ir nedaudz zem Lietuvas līmeņa, taču Somijas gadījumā ir vairāk nekā uz pusi mazāks nekā Lietuvā un būtiski zemāks nekā vidēji ES.

Enerģētika ir joma, kurā valstis salīdzinoši asāk ir izjutušas Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmi, esot akūtai nepieciešamībai pārorientēties no Krievijas energoresursu tirgus kā ģeogrāfiski, tā arī enerģētikas avotu ziņā. Kopējais enerģijas patēriņš visās valstīs 2022. gada laikā samazinājies (salīdzinot ar 2021. gadu), kur lielāko samazinājumu piedzīvoja Lietuva (-5%) un Polija (-4%). Fosilo energoresursu

samazinājums novērots visās valstīs, kur lielākās izmaiņas attiecas uz Igauniju (par ceturtdaļu) un Latviju (par trešdaļu), vienlaikus atzīmējot, ka Latvijā un Igaunijā kopējais šī resursa apjoms ar pārējām valstīm ir būtiski mazāks. Lielākais dabasgāzes patēriņa apjoma īpatsvara samazinājums (par trešdaļu) arī novērojams Igaunijā. Tajā pašā laikā atjaunīgo energoresursu galapatēriņš ir pieaudzis Latvijā, Igaunijā un Polijā, bet samazinājies Somijā un Lietuvā.

2022. gada jūlijā ECB nonāca no negatīvām procentu likmēm uz nulles līmeni, un kopš tā laika procentu likmes auga līdz pat 4% līmenim 2022. gada oktobrī un novembrī, eirozonā padarot aizdevumus uzņēmējiem dārgākus, samazinot jaunu investīciju un projektu varbūtību un sagaidāmo apjomu. Tajā pašā lūzuma punktā, t.i. 2022. gada jūlijā, Polijas procentu likme bija 7%, kas kopš tā laika pakāpeniski samazinājās līdz 2023. gada oktobrī sasniedza zemāko līmeni pēdējo gadu laikā (5,7%).

Tehnoloģiju un inovāciju attīstības ziņā pētītās valstis savstarpēji ir salīdzinoši atšķirīgas. R&D ieguldījumu apjoms no IKP to starpā atšķiras pat 4 reizes, līderei esot Somijai, bet Latvijai iepaliekot no otra zemākā rādītāja par vismaz ceturtdaļu. Laikā līdz 2021. gadam visu valstu R&D izdevumi pret IKP turpinājuši augt, taču 2022. gadā tie pieaug vienīgi Igaunijas gadījumā, pārējām valstīm saglabājot 2021. gada līmeni, vai arī R&D izdevumu apjomam pret IKP samazinoties. Tādējādi secināms, ka Krievijas agresijas karš pret Ukrainu nav bijis impulss lielākiem ieguldījumiem R&D, tādā veidā uzlabojot tautsaimniecību konkurētspēju kopumā vidējā un ilgtermiņā. No publisko izdevumu viedokļa (valstīs, kur R&D izdevumos lielu īpatsvaru veido publiskais sektors, kā, piemēram, Latvija) tas arī var tikt skaidrots ar nepieciešamību valsts budžeta resursus virzīt citām prioritātēm (piemēram, aizsardzībai).

4. Rezultātu salīdzinošā analīze ar citiem ES Kohēzijas politikas reģioniem

Slovākija

Slovākija ir ES dalībvalsts, kurai arī ir ārējā ES robeža ar Ukrainu (lai arī būtiski īsāka nekā Polijas gadījumā), un tamdēļ uzskatāma par salīdzināmu valsti piecām analizētajām valstīm. Citu ES valstu (tātad arī NUTS2 un NUTS3 teritoriju), kas robežojas ar Baltkrieviju vai Krieviju, nav.

Viens no četriem Slovākijas NUTS2 reģioniem – Austrumslovākijas reģions – robežojas ar Ukrainu. Tajā savukārt ietilpst divas NUTS3 teritorijas - Prešovas apgabals un Košices apgabals, kam abām pieguļ ES ārējā robeža.

Slovākijas IKP 2022. gadā audzis par 1,8%. Salīdzinājumam tas ir zem Polijas, Lietuvas un Latvijas rādītājiem, taču virs Somijas un Igaunijas līmeņa. Savukārt 2023. gadā IKP izaugsme par 1,1% apsteidz pārējo piecu valstu rādītājus. Vērtējot Austrumslovākijas NUTS2 teritorijas IKP proporciju pret valsts IKP, 2021.-2022. gadā tā saglabājas līdzīga – 21,2% apmērā. Arī NUTS3 līmenī abu teritoriju IKP proporcijas pret NUTS2 līmeņa IKP ir līdzīgas 2021.-2022. gadu laika posmā. Tādējādi atzīstams, ka līdzīgi kā pārējās piecās valstīs pierobežu teritorijas savu attīstības tempu nav zaudējušas, salīdzinot ar valsti kopumā.

Patēriņa cenu indeksa Slovākijā augstākā vērtība novērota 2022. gada decembrī un 2023. gada februārī – 15,4%, tai turpinot samazināties 2023. gada laikā un 2024. gadā noslīdot zem 4% robežas. Tādējādi patēriņa cenu pieaugums Slovākijā 2022.-2023. gada periodā kopumā bijis zem Polijas un Baltijas valstu līmeņa, bet pārsniedzis Somijas rādītājus.

Importa apjoms valstī 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, faktiskajās cenās ir samazinājies par 2,8%, savukārt eksporta apjomā vērojams pieaugums par 5,8%, tirdzniecības bilancei 2023. gadā kļūstot pozitīvai pēc viena gada pārtraukuma. Importa (64%) un eksporta (76%) struktūrā dominē ES dalībvalstis, tendencei esot pieaugošanai pēdējo piecu gadu laikā. Šī tendence ir līdzīga ar pārējām piecām valstīm.

Imigrācija Slovākijā 2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem pieciem gadiem, ir samazinājusies, valstī uz pastāvīgu dzīvi ieceļojot 5463 iedzīvotājiem. Vairums ir piederīgi citām ES dalībvalstīm, no Ukrainas iebraukuši 245 iedzīvotāji. Šajā sociālekonomiskajā rādītājā saskatāmas būtiskākās atšķirības salīdzinājumā ar Baltijas valstīm un Poliju, kuras uzņēmušas ievērojami lielāku kara bēgļu skaitu.

No valsts izbraukuši 4468 iedzīvotāji, kas ir augstākais rādītājs pēdējo piecu gadu laikā. Emigrācijas valstu vidū dominē Čehija, savukārt uz Ukrainu nav izbraucis neviens iedzīvotājs.

Iekšējā migrācija Slovākijā 2017.-2023. gadu periodā ir stabila, svārstībām sešu gadu periodā nepārsniedzot 10% apjomu. Abās NUTS3 teritorijās - Prešovas apgabalā un Košices apgabalā - dominē iekšējā migrācija sava NUTS3 ietvaros vai uz blakus NUTS3 teritoriju. Tādējādi, līdzīgi kā pārējo piecu valstu gadījumā pierobežas teritoriju iedzīvotāju vidū pastiprināta migrācija nav novērojama.

Čehija

Čehija ir ES dalībvalsts bez ārējās ES robežas. NUTS2 līmenī valstī ir izdalīti astoņi reģioni, bet NUTS3 līmenī – 14 reģioni. Viens no NUTS2 reģioniem – Dienvidrietumu reģions, kas robežojas ar Austriju un Vāciju – ietver divus NUTS3 reģionus – Dienvidbohēmiju un Pilzeni.

Čehijas IKP 2022. gadā pieauga par 2,4%, esot līdzīgam Lietuvas izaugsmei, bet atpaliekot gan no Polijas un Latvijas, gan ES vidējā rādītāja. 2023. gadā IKP izaugsme Čehijā ir negatīva (-0,3%). Dienvidrietumu reģions 2022. gadā veidoja 9,37% no valsts IKP, attīstības tempā reģionam esot lēnākam, salīdzinot ar valstī vidējo. IKP uz iedzīvotāju reģionā 2022. gadā bija 22 000 EUR, kas starp Čehijas NUTS2 reģioniem ir ceturtais labākais rādītājs un ir 59% no ES vidējā. Salīdzinot NUTS3 teritoriju IKP, 2022. gadā nebūtiski straujāks IKP izaugsmes temps bijis Pilzenē.

Patēriņa cenu indeksa Čehijā augstākā vērtība novērota 2022. gada septembrī – 18%, tai nesasniedzot Baltijas valstu un Polijas augstāko līmeni. 2024. gada janvārī patēriņa cenu indekss Čehijā atgriezies tuvu 2% robežai. Ražošanas cenu indeksos lielākās svārstības 2022.-2023. gada laikā novērotas lauksaimnieciskajā ražošanā – 2022. gada jūnijā esot 42% pieaugumam pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, taču, sākot ar 2023. gada maiju, indeksa vērtība ir kļuvusi negatīva. Salīdzinoši mazākas ražošanas cenu svārstības vērojamas rūpnieciskajā ražošanā – 2022. gadā nepārsniedzot 30% robežu, bet 2023. gadā esot tuvu 0 vērtībai. Būvniecības cenu indekss 2022. gadā saglabājas nemainīgs 12-13% robežās, bet 2023. gadā noslīd zem 5% robežas.

Pēc eksporta krituma 2020. gadā turpmākajos gados Čehijā pieredzēts preču eksporta apjoma pieaugums faktiskajās cenās – par 13% 2022. gadā, bet vairs tikai 1% 2023. gadā. 2023. gadā eksports nebūtiski (<0,2%) pieaudzis uz ES dalībvalstīm, veidojot 80% preču eksporta portfeli. Eksports uz Krieviju laikā no 2021. gada samazinājies vairāk nekā 5 reizes, Krievijai veidojot 3,5% no eksporta noieta.

Savukārt pēc preču importa apjoma krituma 2020. gadā tas turpmākos 2 gadus audzis 18-19% robežās faktiskajās cenās, bet 2023. gadā samazinājies par 6,2%. 2023. gadā ES dalībvalstis veido 62% preču importa struktūrā. Imports no Krievijas 2022. gadā Čehijā pieaudzis par 74%, bet 2023. gadā vērojams importa kritums 3,5 reizes.

2023. gadā ārējās migrācijas rezultātā Čehijā ieradušies 95 tūkstoši iedzīvotāju, no kā lielākā daļa ir ukraiņi (75 tūkstoši). Statistika liecina, ka 12,8 tūkstoši iebraucēju reģistrēti Dienvidrietumu reģionā, no tiem 10,2 tūkstoši no Ukrainas. Tādējādi, līdzīgi kā Baltijas valstīs un Polijā imigrantu vidū dominē Ukrainas valstspiederīgie. Iekšējā migrācija valstī pārsniedz ārējās migrācijas apjomus 3 reizes un salīdzinoši vienlīdzīgi attiecas uz visiem NUTS2 reģioniem, izņemot galvaspilsētas reģionu.

5. Intervijas ar uzņēmējiem ES austrumu pierobežas reģionos: gadījumu analīze

Šīs Pētījuma sadaļas mērķis ir veikt individuālas intervijas ar uzņēmējiem ES Austrumu pierobežas reģionos, koncentrējoties uz gadījumu izpēti, kas iekļauj vispārējos izaicinājumus, ar kuriem uzņēmēji saskārušies Krievijas agresijas kara pret Ukrainu rezultātā.

Šo interviju laikā EY galvenais uzdevums bija atbildēt uz jautājumiem:

- ▶ Kādi bija galvenie izaicinājumi, ar kuriem uzņēmēji saskārās kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā sākuma?
- ▶ Kādas bija problēmas pirmajos Krievijas agresijas kara pret Ukrainu mēnešos un kā situācija izskatās šobrīd?
- ▶ Kā uzņēmumi spēja pielāgoties šiem izaicinājumiem un kas joprojām ir aktuāli?

Papildu aplūkota tēmā par finanšu šķēršļiem:

- ▶ Vai uzņēmumiem ir grūtības iegūt finansējumu uzņēmējdarbības attīstībai, piemēram, no bankām vai kredītiestādēm?
- ▶ Pētīta Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme uz piegādes ķēdēm un eksporta tirgiem un vai tas mudināja uzņēmumus pārcelties, vai apsvērt iespēju to darīt.

Visbeidzot, apzināti uzņēmumu viedokļi vai nākotnē ir plānots dibināt jaunas uzņēmuma filiāles, vai paplašināt savu darbību Eiropā, īpaši jau iepriekš minētajos ES austrumu pierobežas reģionos. Interviju kopsavilkumi pieejami Pielikumā.

Kopumā savu viedokli aicināti sniegt vairāk kā 25 000 uzņēmumi Pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs. Intervijām atsaucās un savu viedokli sniedza (tostarp arī rakstiski) 8 uzņēmumi no Latvijas, 8 uzņēmumi no Lietuvas, 7 uzņēmumi no Igaunijas, 2 uzņēmumi no Polijas un 1 uzņēmums no Somijas (papildu viedoklis par vairāku Somijas uzņēmumu situāciju iegūts no līslmi pilsētas pašvaldības). Uzņēmumi pārstāv dažādus ekonomikas sektorus un atšķiras ar saviem izmēriem – sākot ar mikrouzņēmumu lielumu un beidzot ar uzņēmumiem, kuros nodarbināti vairāki simti darbinieku.

5.1. Intervijās apzinātā uzņēmēju viedokļa kopsavilkums

Galvenie vienojošie elementi un ierosinājumi visu intervēto uzņēmumu kontekstā

Uzņēmējiem būtiskāka, nekā finansiālais atbalsts no valsts, ir tieši valsts tēla uzturēšana un valsts pievilcība ārvalstu investoriem. Liela daļa uzņēmēju visās Pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs ir norādījuši, ka ārvalstu investoriem un potenciālajiem klientiem nav pietiekamas izpratnes par Baltijas reģiona pašreizējo drošības situāciju, kā arī par to, kāda veida preces, produkti un pakalpojumi šeit pieejami un kādu jomu uzņēmumi šeit darbojas. Nepieciešama gan plašāka reģionāla informācijas kampaņa, gan nodrošināt lielākas iespējas un informāciju uzņēmumiem par to, kādā veidā iespējams iesaistīties jaunos ārvalstu tirgos.

Uzņēmējdarbības videi ļoti būtiska ir spēja plānot savu darbību un attīstību ilgtermiņā. Visās valstīs uzņēmēju viedoklis saskanēja par nepieciešamību savlaicīgi uzņēmējus informēt par iespējamajām izmaiņām normatīvajā regulējumā, kas tieši skar uzņēmējdarbību, kā arī šādu izmaiņu nepieciešamības konsekvētu skaidrojumu sabiedrībai. Komunikācijas jautājums ir būtisks arī iedzīvotāju informēšanā par drošības situāciju reģionos, jo visi uzņēmēji atzīmējuši, ka šobrīd sabiedrībā saistībā ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu valda zināma nedrošības sajūta un nepieciešama vienota valsts līmeņa komunikācija.

Ņemot vērā, ka intervēti uzņēmumi ar ļoti dažādu specifiku un darbības jomām, nav iespējams pilnībā raksturot ietekmi uz visu lielumu un ekonomikas segmentu uzņēmumiem, taču intervēto uzņēmēju viedoklis sakrīt ar datu analīzes rezultātiem, un vislielākā ietekme novērojama uz uzņēmumiem, kas nodarbojas ar apstrādes rūpniecību, pārtikas ražošanu, kā arī kravu pārvadājumiem un ar tiem saistīto rezerves daļu piegādi. Liela daļa uzņēmumu ir spējuši pielāgoties Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekām, taču nepieciešams apsvērt atbalsta pasākumus tiem uzņēmumiem, kuru darbības joma un specifika neļauj veiksmīgi mainīt izejvielu piegādātājus.

Lielākā daļa uzņēmēju atzīmējuši, ka nepieciešama ilgtspējīga valsts politika imigrantu piesaistīšanas jautājumos, kā arī politika, kas aptvertu bēgļu veiksmīgāku integrāciju sabiedrībā. Šajā kontekstā ir būtiski arī stiprināt katras valsts migrācijas pārvalžu kapacitāti, lai būtu iespējams ātrāk pielāgoties migrantu un bēgļu skaita potenciālajām nākotnes izmaiņām.

Atbildes un ierosinājumi, kas raksturīgas tikai daļai vai vienai no Pētījuma tvērumā iekļautajām valstīm

Gandrīz visi intervētie Igaunijas uzņēmēji uzskata, ka valsts līmenī tiek nodrošināts pārāk mazs atbalsts uzņēmējiem, kas sasaucas gan ar COVID-19 krīzes seku novēršanu, gan pašreizējo Krievijas agresijas kara pret Ukrainu negatīvo ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi. Latvijas uzņēmēji vairāk akcentējuši tieši nepieciešamību plašākai komunikācijai ar uzņēmējiem pirms lēmumu pieņemšanas un papildu pamatojuma nepieciešamību valsts ilgtermiņa plānošanas dokumentiem, normatīviem un ieviestajām sankcijām, kas saistāmi ar uzņēmējdarbību.

Latvijas uzņēmēji atzīmējuši būtisku nepieciešamību pēc valsts atbalsta vai iesaistes uzņēmumu un reģionu pievilcības investoriem palielināšanā. Kā labās prakses piemērs var tikt pieminēta Pētījuma ietvaros intervētā Somijas Iisalmi pilsētas pašvaldības prakse, kur pašvaldība aktīvi nodarbojas ar sevis popularizēšanas pasākumiem, lai piesaistītu jaunus darbiniekus uzņēmumiem un vairotu pilsētas pievilcību investoru acīs.

Pretēji Somijai un Polijai, Baltijas valstīs uzņēmēji atzīmējuši, ka izjūt lielāku Krievijas agresijas kara pret Ukrainu apdraudējumu. Kā būtiski uzsvērti vienoti informācijas kanāli visā valstī, kas informētu par drošības stāvokli valstī un atspoguļotu faktisko drošības situāciju.

Vērtējot dažādu nozaru uzņēmumu atbildes uz interviju jautājumiem, secināms, ka ne visiem bēgļiem vienlīdz veiksmīgi izdodas integrēties Pētījuma tvērumā iekļauto valstu darba tirgos. Piemēram, IKT speciālisti ir spējīgi veiksmīgi uzsākt darbu lielākajā daļā aptaujāto uzņēmumu, tikmēr apstrādes rūpniecības jomā uzņēmēji atzīmējuši, ka imigrējušais darbaspēks un bēgļi nereti neatbilst uzņēmēju prasībām attiecībā pret veiktā darba kvalitāti un izmantotajām metodēm.

Intervēto uzņēmumu ierosinājumi potenciālajiem atbalsta pasākumiem

Kaut gan valsts līmenī par uzņēmējdarbības atbalstu atbild Ekonomikas ministrija un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, intervētie uzņēmēji atzīmē, ka nepieciešams arī reģionāls vai pat pašvaldību līmeņa atbalsts, lai veicinātu vietējo uzņēmumu konkurētspēju un atpazīstamību, kā arī lai izziņotu pašvaldības pieejamās darba vietas.

Gandrīz visi intervētie uzņēmēji uzskata, ka finansiāls atbalsts uzņēmumiem ir tikai īstermiņa risinājums un ar tā palīdzību nav iespējams ilgstoši uzturēt uzņēmumu, kas Krievijas agresijas kara pret Ukrainu vai COVID-19 pandēmijas dēļ nonācis finansiālās grūtībās. Vienlaikus, pastāv uzņēmējdarbības jomas, kurās šāds īslaicīgs atbalsts varētu nodrošināt ražošanas turpināšanu līdz tiek atrasti jauni potenciālie piegādātāji un klienti citās valstīs (piemēram – pārtikas ražošana, apstrādes rūpniecība).

Daļa uzņēmēju intervijās apstiprinājuši datu analīzes rezultātā iegūtos secinājumus – eksports uz Krieviju joprojām turpinās, taču tajā tiek iesaistītas starpniekvalstis, galvenokārt no NVS. Atsevišķos gadījumos uzņēmēji ir spējuši pēc pasūtīto detaļu vai iekārtu specifikācijas konstatēt, ka gala eksporta valsts ir Krievija un atteikušies piegādāt savas preces, piemēram, uzņēmumiem Armēnijā un Kazahstānā. Uzņēmēju viedoklis šajā jautājumā lielākoties saskan – atsevišķos ekonomikas sektoros (piemēram, rūpniecām nepieciešamais aprīkojums, ar dzelzceļu saistītās rezerves daļas) ar ļoti lielu varbūtību iespējams noteikt, kādas preces paredzētas tālākam eksportam uz Krievijas tirgu, un tām nepieciešama paplašināta eksporta kontrole ārpus tieša lieguma eksportēt uz Krieviju.

6. Secinājumi un rekomendācijas

Šajā sadaļā apkopojošā veidā iekļauti galvenie secinājumi un sniegtas rekomendācijas par potenciālajiem risinājumiem un rīcības virzieniem Pētījuma gaitā identificētajām būtiskākajām Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītajām negatīvajām sekām uz valstu ekonomiku un uzņēmējdarbību Pētījumā ietvertajās valstīs, galvenokārt koncentrējoties uz VARAM atbildības jomu.

1. Baltijas valstu, t.sk. Latvijas, tautsaimniecības, salīdzinoši asāk ir izjutušas Krievijas iebrukuma Ukrainā negatīvo ietekmi nekā ES dalībvalstīs caurmērā. Kā galvenie iemesli tam minami:
 - ▶ Būtiskā enerģētikas atkarība no Krievijas. Ja 2021. gadā ES vidēji gāzes imports no Krievijas veidoja 40%³⁵, tad Latvijas gadījumā bija tuvu 100%, tādējādi energoresursu piegāžu ziņā ekonomikai esot krietni nediversificētākai nekā vidēji ES dalībvalstīs. 2023. gadā gāzes imports no Krievijas ES līmenī samazinājies līdz 8% no kopējā importa apjoma.
 - ▶ Transporta un loģistikas nozares apgrozījuma kritums, strauji samazinoties pieprasījumam pēc pārvadājumiem uz/no Krievijas un Baltkrievijas un visbūtiskāk skarot dzelzceļa un kuģniecības pārvadājumus. Jāuzsver, ka Baltijas valstu tranzīta koridori, ņemot vērā to ģeogrāfisko novietojumu, vēsturiski ir bijuši orientēti Austrumu – Rietumu virzienā, ar salāgotu infrastruktūru (piemēram, sliežu platums), kas tā nav citu ES valstu gadījumā.
 - ▶ Investoru kopējā noskaņojuma kritums attiecībā par reģiona pievilcību investīcijām. Ārvalstu investoru padome Latvijā 2024. gada aprīlī publiskojusi³⁶, ka investīciju klimats Latvijā investoru vērtējumā 2023. gadā ir sasniedzis viszemāko vērtību (sasniedzot 1,9 punktus no 5, un tas salīdzinājumā ar 2022. gada mērījumiem ir nokritis par 0,4 punktiem). Tādējādi, lai arī šobrīd datos nav novērots ĀTI samazinājums, investoru noskaņojumam var būt tālejošāka ietekme, pieņemot lēmumus par tupamākam investīcijām.
2. Latgales ekonomiskie rādītāji, salīdzinot ar citām Latvijas NUTS3 teritorijām, vēsturiski ir bijuši starp vājākiem. Piemēram, IKP uz iedzīvotāju 2021. gadā Latgalē ir par ceturtdaļu zemāks nekā otram vājākajam reģionam un vairāk nekā 3 reizes zemāks nekā galvaspilsētai jeb 27% no ES vidējā rādītāja (ierindojoties starp pašiem zemākajiem rādītājiem ES). Latgales gadījumā Krievijas agresijas kara pret Ukrainu radītās sekas faktiski nozīmē ekonomisko izolāciju reģionam no Austrumu un Dienvidu virzieniem (Latgale ir viens no diviem NUTS3 reģioniem, kam ir tieša robeža gan ar Krieviju, gan Baltkrieviju), slēdzoties līdzšinējiem tranzīta koridoriem un eksporta tirgiem. Ņemot vērā, ka mazāk attīstīto reģionu kohēzijai nepieciešama straujāka izaugsme (nekā vidēji valstī vai vidēji ES), pastiprināta uzmanība veltāma tieši šī reģiona konkurētspējas veicināšanai – piesaistot investorus, palielinot uzņēmumu apgrozījumu un audzējot eksportu. Aizvietojošu noieta tirgu atrašana ārvalstīs un eksporta pieaugums minams starp nozīmīgākajiem mērķiem Latgales reģiona attīstībai, kas kalpotu ne tikai ekonomikas mērķiem, bet arī drošības mērķu sasniegšanai. Līdz ar to, VARAM, plānojot publisko atbalstu pašvaldībām, aicinām vērtēt iespēju prioritizēt atbalstu

³⁵ Datu avots: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-gas-supply/#0>

³⁶ Datu avots: <https://www.ficil.lv/2024/04/17/arvalstu-investori-latvijas-investiciju-piesaisti-noverte-ar-lidz-sim-zemako-atzimi/>

tieši Latgales reģionam (piemēram, plašāks atbalsta klāsts, lielāks finansējuma apjoms, augstākas publiskā atbalsta likmes).

3. Pašvaldības var spēlēt būtisku lomu, lai atbalstītu uzņēmējdarbību. Ne vienmēr uzņēmējiem nepieciešams finansiāls atbalsts – būtiska ir uzņēmuma atrašanās vietas tēla uzlabošana, jaunu darbinieku piesaiste, atbalsts uzņēmuma biznesa plāna izstrādē, kā arī informācija par iespējām paplašināt savu uzņēmējdarbību gan valsts, gan starptautiskā līmenī. Pašvaldībām, īstenojot mērķtiecīgas informācijas kampaņas un jaunu darbinieku piesaisti tajās izvietotajiem uzņēmumiem, paredzami gan ekonomiski, gan ar pašvaldības tēlu un atpazīstamību saistīti ieguvumi. Vienlaikus, pašvaldības potenciāli varētu uzņemties plašāku komunikatora lomu, lai iedzīvotājus un uzņēmējus informētu par drošības situāciju valstī un paredzamajām likumdošanas izmaiņām, kā arī politikas plānotājiem nodrošinātu atgriezenisko saiti no uzņēmējiem par politikas plānošanas dokumentiem un izmaiņām likumdošanā, kas attiecināmi uz uzņēmējdarbības vidi. Rekomendācijas kontekstā nepieciešams plašāks izvērtējums par pašvaldību darbinieku pašreizējo finansiālo un cilvēkresursu kapacitāti, kā arī darbinieku kompetenci veikt iepriekšminētos atbalsta pasākumus.
4. Imigrējošo skaits 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, Baltijas valstīs ir bijis 2-2,5 reizes lielāks. Šīs tendences kontekstā nepieciešams izvērtēt politikas plānošanas dokumentu izstrādi, kas koncentrētos uz ilgtspējīgu imigrācijas politiku un imigrantu veiksmīgāku integrēšanu sabiedrībā, kā arī nodarbinātību. Reģionālā kontekstā nepieciešams apzināt uzņēmumos nepieciešamos darbiniekus un kompetences, kā arī pašvaldību iespējas sniegt atbalstu darbinieku izmitināšanā. Vienlaikus stiprināma Pētījumā iekļauto valstu migrācijas pārvalžu kapacitāte.
5. Nepieciešams apsvērt starptautisku informācijas kampaņu par Latvijas un/vai Baltijas pašreizējo drošības situāciju un uzņēmēju darbības jomām, kas gan potenciāli uzlabotu eksporta iespējas, gan veicinātu investoru no attālākām valstīm ieinteresētību investēt un iegādāties Latvijā/Baltijā ražotas preces, produktus un pakalpojumus.

7. Pielikums

7.1. Izmaiņas Pētījumā aplūkoto valstu NUTS2 un NUTS3 līmeņa reģionu iedzīvotāju skaitā

NUTS2 teritorijas nosaukums ³⁷	NUTS2 kods	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Latvija	LV00	2 023 825	2 001 468	1 986 096	1 968 957	1 950 116	1 934 379	1 919 968	1 907 675	1 893 223	1 875 757	1 883 008
Galvaspilsētas reģions (LT)	LT01	806 308	806 106	807 523	805 380	805 173	805 367	810 538	820 511	829 983	817 950	848 724
Centrālās un rietumu Lietuvas reģions (LT)	LT02	2 165 597	2 137 366	2 113 739	2 083 178	2 042 731	2 003 534	1 983 646	1 973 579	1 965 697	1 988 048	2 008 555
Igaunija	EE00	1 320 174	1 315 819	1 314 870	1 315 944	1 315 635	1 319 133	1 324 820	1 328 976	1 330 068	1 331 796	1 365 884
Varmijas-Mazūrijas vojevodiste (PL)	PL62	1 425 897	1 421 264	1 418 541	1 414 734	1 410 641	1 408 415	1 404 441	1 399 038	1 392 092	1 380 968	1 303 380
Ļubļinas vojevodiste (PL)	PL81	N/A	2 134 413	2 126 310	2 118 528	2 112 787	2 105 442	2 097 294	2 088 292	2 074 508	2 055 257	1 948 400
Podlases vojevodiste (PL)	PL84	N/A	1 165 447	1 162 369	1 158 945	1 156 947	1 154 856	1 152 074	1 149 389	1 144 005	1 135 785	1 083 854
Dienvidsomija (FI)	FI1C	1 160 732	1 161 882	1 161 706	1 160 491	1 159 174	1 157 001	1 152 719	1 148 794	1 147 484	1 146 312	1 144 473
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	FI1D	1 300 222	1 300 846	1 300 462	1 298 457	1 296 023	1 290 651	1 284 638	1 278 237	1 274 651	1 274 599	1 271 344

³⁷ Visu tabulā iekļauto datu avots: *Eurostat*.

NUTS2 teritorijas nosaukums ³⁸	NUTS3 teritorijas nosaukums	NUTS3 kods	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Latvija	Latgale	LV005	N/A	286 238	281 581	276 538	270 211	264 857	260 226	255 968	252 682	247 220	245 053
	Vidzeme	LV008	N/A	201 915	199 027	195 998	191 794	188 494	186 095	183 938	183 399	180 766	180 431
Galvaspilsētas reģions (LT)	Viļņas apriņķis	LT011	N/A	806 106	807 523	805 380	805 173	805 367	810 538	820 511	829 983	817 950	848 724
Centrālās un rietumu Lietuvas reģions (LT)	Klaipēdas apriņķis	LT023	N/A	329 013	327 300	324 618	320 507	317 252	317 722	319 958	321 849	324 263	334 281
	Alītas apriņķis	LT021	N/A	149 851	147 809	145 109	141 616	138 095	135 906	134 070	132 422	135 703	135 620
	Marijampoles apriņķis	LT024	N/A	154 084	151 793	149 077	145 360	141 287	138 678	136 671	134 873	136 429	135 787
	Tauraģes apriņķis	LT027	N/A	104 623	103 083	101 200	98 608	95 817	93 695	91 822	90 129	90 893	90 617
	Utenas apriņķis	LT029	N/A	142 564	140 170	137 193	133 481	129 639	127 029	124 963	123 483	125 644	125 467
Igaunija	Ziemeļaustrumigaunija	EE00A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	131 913	132 736	133 358
	Dienvidigaunija	EE008	N/A	322 052	318 579	316 869	315 230	317 115	317 240	316 186	315 204	316 847	322 233
Varmijas-Mazūrijas vojevodiste (PL)	Elbaski	PL621	N/A	526 553	524 824	523 096	520 777	519 207	517 268	514 630	511 702	507 172	479 660
	Olstinski	PL622	N/A	611 612	610 750	609 367	608 208	607 588	606 469	604 667	602 153	597 771	565 651
	Elcki	PL623	N/A	283 099	282 967	282 271	281 656	281 620	280 704	279 741	278 237	276 025	258 069
Ļubļinas vojevodiste (PL)	Bialski	PL811	N/A	304 389	303 090	301 816	300 910	299 762	298 352	296 622	294 285	291 204	274 914

³⁸ Visu tabulā iekļauto datu avots: *Eurostat*.

Podlases vojevodiste (PL)	Suvalki	PL843	N/A	267 900	266 858	265 880	265 145	264 232	263 323	262 352	260 539	257 920	244 365
	Belostoka	PL841	N/A	502 320	502 580	502 624	503 465	504 413	505 188	506 170	505 970	504 904	487 613
	Lomža	PL842	N/A	395 227	392 931	390 441	388 337	386 211	383 563	380 867	377 496	372 961	351 876
Dienvidsomija (FI)	Kimenlākso	FI1C4	N/A	180 845	179 858	178 688	177 659	175 511	173 388	171 167	169 437	167 950	165 992
	Dienvidkarēlija	FI1C5	N/A	132 252	131 764	131 155	130 506	129 865	128 756	127 757	126 921	126 107	125 353
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	Kainu	FI1D8	N/A	76 782	76 119	75 324	74 803	73 959	73 061	72 306	71 664	71 255	70 521
	Lapzeme	FI1D7	N/A	182 514	181 748	180 858	180 207	179 223	178 522	177 161	176 665	176 494	175 795
	Ziemeļkarēlija	FI1D3	N/A	165 445	165 258	164 755	164 085	162 986	162 240	161 211	160 341	160 145	159 479
	Ziemeļosbornija	FI1D9	N/A	406 480	408 536	410 054	411 150	411 856	412 161	412 830	413 830	415 603	416 543

7.2. Izmaiņas Pētījumā aplūkoto valstu NUTS2 un NUTS3 līmeņa reģionu IKP

NUTS2 teritorijas nosaukums ³⁹	NUTS2 kods	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
		IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR	IKP, Milj. EUR
Latvija	LV00	22 763	23 591	24 536	25 337	26 948	29 114	30 531	30 067	33 306	38 824	N/A
Galvaspilsētas reģions (LT)	LT01	13 846	14 640	15 092	15 830	17 194	18 994	20 804	21 221	24 362	29 453	N/A
Centrālās un rietumu Lietuvas reģions (LT)	LT02	21 194	21 941	22 254	23 060	25 082	26 521	28 156	28 652	32 116	37 946	N/A
Igaunija	EE00	18 911	20 048	20 631	21 748	23 834	25 932	27 951	27 430	31 169	36 011	N/A

³⁹ Visu tabulā iekļauto datu avots: *Eurostat*.

Varmijas-Mazūrijas vojevodiste (PL)	PL62	10 508	11 045	11 496	11 387	12 285	12 854	13 541	13 656	14 842	16 478	N/A
Łubļinas vojevodiste (PL)	PL81	15 494	15 998	16 528	16 382	17 974	18 797	20 049	19 692	21 362	23 911	N/A
Podlases vojevodiste (PL)	PL84	8 871	9 228	9 528	9 372	10 384	11 037	11 821	11 838	12 786	14 627	N/A
Dienvidsomija (FI)	FI1C	38 184	38 885	39 211	40 355	42 389	43 452	44 248	43 815	46 052	48 664	N/A
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	FI1D	40 091	40 810	40 831	42 499	44 172	45 395	46 045	46 110	48 585	52 863	N/A

NUTS2 teritorijas nosaukums⁴⁰	NUTS3 teritorijas nosaukums	NUTS3 kods	2013. IKP, Milj. EUR	2014. IKP, Milj. EUR	2015. IKP, Milj. EUR	2016. IKP, Milj. EUR	2017. IKP, Milj. EUR	2018. IKP, Milj. EUR	2019. IKP, Milj. EUR	2020. IKP, Milj. EUR	2021. IKP, Milj. EUR	2022. IKP, Milj. EUR	2023. IKP, Milj. EUR
Latvija	Latgale	LV005	1 738	1 754	1 777	1 784	1 918	1 862	1 991	1 983	2 206	N/A	N/A
	Vidzeme	LV008	1 412	1 593	1 599	1 644	1 712	1 944	1 989	2 075	2 333	N/A	N/A
Galvaspilsētas reģions (LT)	Viļņas apriņķis	LT011	13 846	14 640	15 092	15 830	17 194	18 994	20 804	21 221	24 362	N/A	N/A
Centrālās un rietumu Lietuvas reģions (LT)	Klaipēdas apriņķis	LT023	4 162	4 306	4 318	4 450	4 771	4 990	5 344	5 314	5 952	N/A	N/A
	Alītas apriņķis	LT021	1 145	1 201	1 201	1 220	1 315	1 358	1 420	1 428	1 570	N/A	N/A
	Marijampoles apriņķis	LT024	1 170	1 200	1 185	1 187	1 300	1 336	1 429	1 488	1 634	N/A	N/A
	Tauraģes apriņķis	LT027	696	724	730	744	814	879	899	895	1 011	N/A	N/A
	Utenas apriņķis	LT029	1 124	1 155	1 136	1 138	1 182	1 215	1 331	1 371	1 471	N/A	N/A
Igaunija	Ziemeļaustrumigaunija	EE00A	1 439	1 490	1 373	1 382	1 551	1 854	1 834	1 603	2 213	2 631	N/A

⁴⁰ Visu tabulā iekļauto datu avots: *Eurostat*.

	Dienvidigaunija	EE008	3 123	3 372	3 588	3 750	4 102	4 580	5 087	5 085	5 996	6 905	N/A
Varmijas- Mazūrijas vojevodiste (PL)	Elbaski	PL621	3 625	3 851	4 051	4 017	4 379	4 584	4 778	4 860	5 173	N/A	N/A
	Olstinski	PL622	5 161	5 376	5 568	5 495	5 860	6 145	6 544	6 574	7 162	N/A	N/A
	Elcki	PL623	1 723	1 818	1 877	1 875	2 045	2 124	2 220	2 222	2 506	N/A	N/A
Łubļinas vojevodiste (PL)	Bialski	PL811	1 925	1 982	2 032	2 024	2 233	2 374	2 474	2 471	2 675	N/A	N/A
Podlases vojevodiste (PL)	Suvalki	PL843	1 808	1 880	1 920	1 887	2 088	2 213	2 337	2 329	2 505	N/A	N/A
	Belostoka	PL841	4 363	4 518	4 698	4 633	5 078	5 469	5 881	5 857	6 452	N/A	N/A
	Lomža	PL842	2 700	2 830	2 909	2 852	3 217	3 355	3 603	3 652	3 829	N/A	N/A
Dienvidsomija (FI)	Kimenlākso	FI1C4	5 771	5 868	6 197	6 164	6 549	6 898	7 074	7 055	7 221	N/A	N/A
	Dienvidkarēlija	FI1C5	4 716	4 941	4 827	4 796	5 087	5 095	5 016	4 797	5 298	N/A	N/A
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	Kainu	FI1D8	2 022	2 088	2 044	2 162	2 323	2 432	2 459	2 513	2 579	N/A	N/A
	Lapzeme	FI1D7	6 091	6 129	6 405	6 562	6 976	6 962	6 911	6 912	7 066	N/A	N/A
	Ziemeļkarēlija	FI1D3	4 797	4 952	4 859	5 037	5 089	5 456	5 485	5 342	5 743	N/A	N/A
	Ziemeļosbornija	FI1D9	12 985	12 939	12 707	13 643	14 085	14 333	14 861	15 147	16 323	N/A	N/A

7.3. Pētījuma izstrādē papildu aplūkotie dati

IKP izaugsmes temps, % pret iepriekšējo gadu (Eurostat)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Latvija	3,31	3,99	0,59	-3,51	6,73	3,36	-0,30
Lietuva	4,28	3,99	4,67	-0,02	6,28	2,44	-0,30
Igaunija	5,79	3,78	4,00	-1,00	7,20	-0,50	-3,00
Somija	3,19	1,14	1,22	-2,35	2,84	1,30	-1,00
Polija	5,14	5,95	4,45	-2,02	6,93	5,26	0,20

Ienākošo ĀTI izmaiņa, % pret iepriekšējo gadu (Pasaules Bankas atvērtie dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Somija	6,7	-3,8	5,8	-0,9	8,1	3,2
Latvija	3,9	1,2	3,3	2,7	9,4	3
Lietuva	2,9	2,4	6,3	7,9	4,4	1
Polija	2,3	3,3	3	3,2	5,4	5
Igaunija	6,4	4	9,8	11,5	19,8	4

ĀTI apjoms Latvijā, milj. EUR (Latvijas Bankas dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Latvija	14 741	15 334	16 050	167 99	21 196	22 564	24 476

ĀTI apjoms Lietuvā dalījumā pa NUTS2 un NUTS3, milj. EUR (Lietuvas Statistikas birojs)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lietuva	16360,56	16959,32	20691,38	23938,13	27109,91	29871,11
Galvaspilsētas reģions	11630,22	11995,29	14956,79	18118,52	20481,96	21984,55
Centrālais un Rietumu reģions	4730,34	4964,03	5734,59	5819,61	6627,95	7886,56
Alytus	147	155,37	178,59	201,85	235,4	270,69
Klaipeda	1229,4	1247,91	1744,41	1652,44	1801,82	2132,74
Marijampole	142,75	167,19	158,43	133,75	142,16	212,32
Taurage	29,32	49,88	81,25	79,28	82,03	97,14
Utena	177,7	179,11	187,27	193,65	215,35	180,06

ĀTI apjoms Somijā, milj. EUR (Somijas Statistikas birojs)

Somija	2017	2018	2019	2020	2021	2022
KOPĀ	75 031	62 945	76 394	73 725	76 078	77 799
No ārpus ES	7 642	7 723	16 715	16 432	19 592	19 728
No ES	67 389	55 222	59 679	57 293	56 487	58 071

Izlaide dalījumā pa nozarēm Latvijā, faktiskajās cenās, tk EUR

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PAVISAM	49750883	53799465	55833421	53124427	60749450	73667908	75848081
A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	2605815	2954831	3153643	3110017	3570409	4996674	4347520
B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	266853	293775	295204	309599	337301
C Apstrādes rūpniecība	8776478	9517962	9824241	9884567	12361119	15105193	14370873
D Elektroenerģija, gāzesapgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	1900972	1986652	1993811	1689086	2746272
E Ūdensapgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	415931	463348	489219	491477	493287
F Būvniecība	4828650	5611551	5665423	5335597	5262142	5552921	6936742
G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts	6079285	6437522	6865294	6762570	7346968	8217691	7902834
H Transports un uzglabāšana	6338328	6456651	6364675	5191543	5836837	7550441	7382326
I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	988939	1063482	1067227	730456	721957	1317656	1612079
J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	2140490	2433881	2559323	2462512	2835247	3419985	3782887

K Finanšu un apdrošināšanas darbības	1686493	1699845	1649800	1522508	1733419	1805320	2319912
L Operācijas ar nekustamo īpašumu	3856933	4176431	4374535	4362841	4767550	5039945	5383459
M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	1805991	1978420	2092681	2191023	2566286
N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība	1366412	1549955	1620099	1335125	1552125
O_P_Qvalsts pārvalde un aizsardzība,obligātā sociālā apdrošināšana,i zglītība, veselība un sociālā aprūpe	5366996	5754547	6375762	6598724	7455936	8130009	8728364
O Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	2520242	2626578	2963533	3078920	3200506	3540192	3814329
P Izglītība	1551804	1645470	1745229	1743943	1870526	2048421	2246081
Q Veselība un sociālā aprūpe	1294950	1482499	1667000	1775862	2384904	2541396	2667956
R_S_T Māksla, izklaide un atpūta, citi pakalpojumi, mājsaimniecību kā darba devēju darbība	1326317	1420614	1442485	1146781	1162596	1515551	1766278
R Māksla, izklaide un atpūta	834880	908321	939865	680406	712247	1008560	1200438
S Citi pakalpojumi	449511	463773	454113	416313	400332
T mājsaimniecību kā darba devēju darbība	41926	48520	48506	50063	50017

Patēriņa cenu indekss, % pret iepriekšējo gadu (nacionālo statistikas biroju dati)

	Latvija	Igaunija	Somija	Lietuva	Polija
2022M01	7,4	11,3	4,37	5,7	9,4
2022M02	8,7	12	4,53	6,8	8,5
2022M03	11,5	15,2	5,79	8	11
2022M04	13	18,8	5,73	9,2	12,4
2022M05	16,9	20	6,96	10,5	13,9
2022M06	19,3	21,9	7,79	12	15,5
2022M07	21,5	22,8	7,78	13,4	15,6
2022M08	21,5	24,8	7,61	14,8	16,1
2022M09	22,2	23,7	8,11	16,3	17,2
2022M10	21,8	22,5	8,31	17,7	17,9
2022M11	21,8	21,3	9,13	18,8	17,5
2022M12	20,8	17,6	9,14	19,7	16,6
2023M01	21,5	18,6	8,44	20,3	16,6
2023M02	20,3	17,6	8,79	20,7	18,4
2023M03	17,3	15,3	7,93	20,7	16,1
2023M04	15,1	13,5	7,92	20,4	14,7
2023M05	12,1	11,3	6,81	19,7	13
2023M06	7,9	9,2	6,26	18,6	11,5

2023M07	6,4	6,4	6,45	17,4	10,8
2023M08	5,4	4,6	5,61	16	10,1
2023M09	3,3	4,2	5,53	14,2	8,2
2023M10	2,1	4,9	4,85	12,5	6,6
2023M11	1	4	3,25	10,8	6,6
2023M12	0,6	4	3,59	9,1	6,2
2024M01	0,9	4,7	3,27	7,6	..
2024M02	0,4	4,2	2,95	6,1	..

Ražošanas cenu indeksi, % pret iepriekšējo gadu (nacionālo statistikas biroju dati)

	Latvija	Lietuva	Igaunija	Polija	Somija	Latvija	Lietuva	Igaunija	Polija	Somija
	2022					2023				
B_C_D_E Rūpniecība - pavisam	30,7	20,70	26,80	20,50	24,2	1,1	-7,90	0,90	-6,90	-3,9
B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	19,1	23,30	24,80	23,2	18	12,7	-0,90	1,50	2,1	-4
C Apstrādes rūpniecība	19,1	17,40	19,50	15,2	23,6	0,6	-7,00	2,60	-8,4	-3
D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	94,4	60,00	108,0	68,6	47,8	-4,2	-16,20	-24,50	-4,5	-14,6

E Ūdens apgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	27	5,50	4,60	4,7	14	11,3	20,90	15,00	3,1	13,3
---	----	------	------	-----	----	------	-------	-------	-----	------

Nodarbinātības līmenis 15-64 vecuma grupā dalījumā pa NUTS2 (Eurostat dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Latvija	70,1	71,8	72,3	71,6	69,9	71,3
Igaunija	73,7	74,4	74,8	73,2	74	76,4
Galvaspilsētas reģions (LT)	76,3	78,5	79,3	77,3	78,8	79,5
Centrālais un Rietumu reģions (LT)	68	69,8	70,3	69,2	69,6	71,3
Varmijas-Mazūrijas vojevodiste (PL)	60,8	61,9	63,4	64,7	67	67,5
Ļubļinas vojevodiste (PL)	63,4	64,9	65,1	65,7	68,1	70
Podlases vojevodiste (PL)	66,1	67,9	68,3	68,5	70,7	72,3
Dienvidsomija (FI)	68,5	71,4	72,4	71,5	72,1	73,6
Ziemeļu un Austrumsomija (FI)	67,2	69,1	70	68,9	70	71,5

Importa apjoms, milj. EUR (nacionālo statistikas biroju dati)

	2022Q1	2022Q2	2022Q3	2022Q4	2023Q1	2023Q2	2023Q3	2023Q4
Latvija	5690,321	6581,501	7212,307	7011,532	5836,805	5908,096	5781,142	5698,507
Lietuva	13088,2	14371,5	16373,8	16054,6	13258,6	13185,3	13078,3	13180,2
Igaunija	6996,2	7972,8	7977	8135,6	7330,6	7417,1	7254,6	7306,1

Somija	29231	32884	32500	33366	29244	29141	27546	28960
Polija	98633,65	106956,19	112112,60	117512,53	105085,63	99261,87	97313,24	103156,89

Eksporta apjoms, milj. EUR (nacionālo statistikas biroju dati)

	2022Q1	2022Q2	2022Q3	2022Q4	2023Q1	2023Q2	2023Q3	2023Q4
Latvija	4886,745	5194,348	5692,791	5559,734	5133,955	4635,876	4454,153	4780,181
Lietuva	12959,1	13939,6	16044,9	15590,7	13414,6	13904,5	14056,3	14230,7
Igaunija	6969,3	7735,6	8131,3	8054,9	7532,7	7545,3	7094,2	7363
Somija	26746	30628	30798	33400	28751	28455	26813	29709
Polija	99825,34	110765,55	114129,44	120696,15	118039,84	111908,89	108533,84	113790,73

Apgrozījuma indeksi un pārmaiņas nozarēs Latvijā, % pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu (CSP dati)

	2022Q1	2022Q2	2022Q3	2022Q4	2023Q1	2023Q2	2023Q3	2023Q4
Visa rūpniecības produkcija								
B_C legūves un apstrādes rūpniecība	26,4	22,7	12,9	12,3	7,4	-4,1	-6,4	-4,8
B leguves rūpniecība un karjeru izstrāde	27,1	12,9	20,2	6,2	-11,7	-4,4	-13,7	-9,4
C Apstrādes rūpniecība	26,3	23,1	12,6	12,4	8	-4,1	-6,1	-4,7

C10 Pārtikas produktu ražošana	10,9	23,2	26,5	23,2	28,3	14	7,3	6,1
C11 Dzērienu ražošana	27,5	26,7	27,8	39,3	21,8	19,6	2,6	-11,1
C13 Tekstilizstrādājumu ražošana	1,1	19,9	29	2,1	28,2	6,4	-8,2	8,6
C14 Apģērbu ražošana	4,2	12,7	3,6	6,9	10,7	2,9	-8,2	-11,9
C15 Ādas un ādas izstrādājumu ražošana	41,6	51,4	-7,6	-13,6	2,4	14,4	25,1	21,6
C16 Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles, salmu un pīto izstrādājumu ražošana	36,9	21,2	-2,4	3,9	-5,4	-21,5	-17,4	-16,9
C17 Papīra un papīra izstrādājumu ražošana	28,4	33	12,1	8,4	-7,5	-13,1	-12,8	-12,8
C18 Poligrāfija un ierakstu reproducēšana	28,7	31	18,3	0,7	-11,5	-19,8	-17,4	-15,5
C20 Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana	75,6	21,5	2	-10,7	-17,3	-18,7	-18,1	-32,5
C21 Farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana
C22 Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana	29,7	26	14,8	6,7	29,8	10,9	4,6	2
C23 Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	46,4	33,9	32,3	20,4	-7,4	-12,5	-11,3	-17,9

C24 Metālu ražošana	58,5	52,8	20,1	23,8	17,3	-2	12	19,8
C25 Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	23,1	27,1	12,1	2,1	2,5	-7,5	-8,4	-5,2
C26 Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana	-20,8	-10,1	8,7	33,7	82,8	45,7	18,9	6,5
C27 Elektrisko iekārtu ražošana	14,9	18,1	33,1	35,4	45,7	17,5	7,8	14,4
C28 Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana	44,1	26,3	5,7	5,9	-3,2	15,5	-13,6	3,5
C29 Automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana	18,7	27,3	26,9	17,1	14,4	6,1	-7,2	-3,3
C30 Citu transportlīdzekļu ražošana
C31 Mēbeļu ražošana	37,4	31,1	16,2	3,8	-10,4	-19,3	-24,9	-21,8
C32 Cita veida ražošana	12,3	14,4	15,3	27,9	13,4	9,2	7,3	2,7
C33 Iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana	37	9,1	17,4	35,5	39,7	43,4	9,1	14,5

Ārējās migrācijas saldo (nacionālo statistikas biroju dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Latvija	-7808	-4905	-3360	-3150	-286	22028

Lietuva	-27557	-3292	10794	19993	19653	72097
Igaunija	5258	7071	5371	3782	7043	39757
Somija	14824	11965	15495	17814	22905	34363
Polija	14000	34000	62000	45000	34000	19000

Latgales reģionā un Alūksnes novadā reģistrēto komersantu eksporta apjoms, EUR (VID dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Latgale	437 916 211	473 149 979	468 978 286	482 254 759	677 743 412	868 688 024
- uz ES	382 050 802	404 383 394	396 163 370	396 096 793	535 888 335	678 661 844
- uz trešajām valstīm	55 865 408	68 766 585	72 814 915	86 157 966	141 855 077	190 026 180
Alūksnes novads	9 477 600	13 446 665	15 755 567	16 236 780	20 586 977	24 212 459
- uz ES	8 755 466	11 364 351	12 689 743	14 555 066	16 094 699	18 795 836
- uz trešajām valstīm	722 134	2 082 314	3 065 824	1 681 715	4 492 278	5 416 622

Latgales reģionā reģistrēto komersantu eksporta apjoms dalījumā pa NACE, EUR (VID dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	4 806 670	5 748 261	6 750 162	6 064 773	6 141 633	6 087 209
B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	787 792	640 749	302 702	283 676	640 915	646 760
C Apstrādes rūpniecība	264 142 564	292 144 500	304 797 049	312 447 609	408 164 735	536 625 724

D Elektroenerģija, gāzesapgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	11 500	133 438	212 224	685 637	2 596 153	635 594
E Ūdensapgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	658 177	670 422	518 279	1 152 276	1 576 643	1 274 423
F Būvniecība	3 515 946	4 166 082	6 130 619	7 607 060	8 799 073	12 651 888
G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts	63 397 760	76 449 456	72 203 807	73 498 672	143 473 212	166 752 762
H Transports un uzglabāšana	93 682 154	81 118 904	63 961 710	65 973 014	85 058 623	115 543 763
I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	50 527	8 717	7 177	406 359	339 599	275 041
J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	3 004 611	5 542 982	6 818 497	7 887 115	12 418 399	17 069 015
K Finanšu un apdrošināšanas darbības	0	459 914	119 399	35 752	446 353	379 044
L Operācijas ar nekustamo īpašumu	90 372	517 993	209 365	243 717	131 328	183 571
M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	1 497 202	1 742 024	2 603 753	1 913 471	2 021 624	3 485 971
N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība	1 733 793	2 461 492	3 039 090	2 524 703	3 864 443	5 538 117
P Izglītība	121 653	57 425	180 016	675 896	586 580	594 098

Q Veselība un sociālā aprūpe	50 234	59 511	59 144	36 045	101 226	36 277
R Māksla, izklaide un atpūta	262 096	349 671	360 793	199 111	231 752	167 337
S Citi pakalpojumi	703 676	878 438	701 345	619 873	1 151 122	737 801
T Mājsaimniecību darbība	0	0	3 154	0	0	3 630

Latgalē un Alūksnes novadā reģistrēto komersantu apgrozījums, EUR (VID dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Latgale	1 768 668 350	1 940 018 629	2 012 340 457	1 991 852 876	2 364 391 398	3 000 550 776
Alūksnes novads	79 952 600	98 587 008	101 907 210	97 643 508	111 823 846	146 919 887

Latgalē un Alūksnes novadā reģistrēto komersantu vidējais nodarbināto skaits (VID dati)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Latgale	48623	49158	49456	48617	48600	47022
Alūksnes novads	2630	2660	2734	2593	2573	2469

7.4. Uzņēmumu individuālo interviju kopsavilkumi

Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA Baltiks East	Darbības joma un īss apraksts: Linu pārstrādes uzņēmums Rēzeknē.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none">• Pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā sadarbojās ar Baltkrieviju, mazliet arī Krieviju. Sadarbība ar Baltkrieviju notiek jau 20 gadus, no kurienes SIA Baltiks East importē izejvielas produktu ražošanai.• Sadarbība ar Baltkrieviju turpinās un tirdzniecības apjoms nav mainījies. Izejvielu cenas ir pacēlušās 3-4 reizes, taču tam nav sakara ar Krievijas iebrukumu Ukrainā, bet gan ar sliktu ražu Rietumeiropā. Lai to risinātu, SIA Baltiks East palielināja arī savu produktu cenas.	
Pieļauve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none">• Austrumeiropas bankas (SEB, SWEDBANK, LUMINOR, Citadele) ir atteikušās sadarboties ar SIA Baltiks East, un ir bloķējušas gan ienākošos, gan izejošos maksājumus, kas liedz sadarboties ar Baltkrievijas biznesa partneriem. Ir mazākas Latvijas bankas, kuras šos pakalpojumus var nodrošināt, taču komisijas maksas ir pārāk lielas, lai tas būtu izdevīgi. Lai problēmu risinātu, SIA Baltiks East uzsāka sadarbību ar Rietumeiropas bankām, kuras šādus ierobežojumus nav ieviesušas.• Savā ieskatā, SIA Baltiks East nedara neko pretlikumīgu, jo sadarbības partneri nav iekļauti sankciju sarakstos, taču maksājumi Latvijas bankās tāpat tiek bloķēti.	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none">• Tiek izmantoti Latvijas dzelzceļa pakalpojumi. Latvijas dzelzceļš rūpīgi seko, lai prece vai iesaistītās puses nebūtu sankciju sarakstos.• Tiek izmantoti arī Baltkrievijas kravas auto loģistikas pakalpojumi. Formāli šīs loģistikas kompānijas ir aizliegtas, taču tās ir atradušas veidus, kā strādāt likumīgi.• Baltkrievijas loģistikas kompāniju ierobežojumi ir noveduši pie tā, ka transporta izmaksas pacēlušās līdz pat 2 reizes, un ir ievērojami palielinājies gaidīšanas laiks uz robežām.	
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none">• Skat. iepriekšējās atbildes.	
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none">• SIA Baltiks East atbalstu nesaņem ne no valsts, ne pašvaldībām.• Ir energoefektivitātes programmas, kuras varētu īstenot, lai siltinātu ēkas un mazinātu izmešu daudzumu. Bet, tā kā SIA Baltiks East ir sadarbība ar Baltkrieviju un Krieviju, šīs programmas SIA Baltiks East ieskatā tiks atteiktas.	
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none">• Ārvalstīs biznesu paplašināt ir grūti, jo mazajiem uzņēmumiem nav līdzekļu, lai to realizētu. Tam būtu nepieciešams ļoti liels finansējums un ieguldījumi.• Tiek plānots turpināt sadarbību ar pašreizējiem partneriem, jo nepieciešamie izejmateriāli aug konkrētās vietās, un mainīt partneru valstis nebūtu reālistiski.	
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none">• SIA Baltiks East gadījumā ļoti daudz kas atkarīgs no attiecībām ar Eiropu un Ķīnu. Ja attiecības ar Ķīnu pasliktināsies, sliktāk klāsies arī uzņēmumam. Ja	

nebūs iespējams turpināt ekonomiskās attiecības ar Krieviju un Baltkrieviju, tad uzņēmuma ilgtspēja saskarsies ar būtiskām problēmām.

- Uzņēmums vēlētos, lai valsts politika būtu vēl konsekventāka un tēmēta uz Latvijas labumu. Nepieciešams apdomāt nelegālās imigrācijas jautājuma iespējamus risinājumus.

<p>Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA Dayton</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Vairumtirdzniecības uzņēmums, B2B segments (ēdināšana un pārtikas ražošana, iekārtas, apkope, palīgmateriāli). Ir arī meitas uzņēmums Daugavpilī. Pats uzņēmums apgroza ap 9 milj. EUR gadā. Uzņēmuma grupa ir bāzētā Somijā. Ir arī uzņēmuma daļas pārējās Baltijas valstīs. Latvijā strādā ap 70 cilvēkiem.</p>
---	--

Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:

- Latvijas Dayton tiešas saistības ar Krieviju un Ukrainu pirms kara nebija. Dayton grupa darbojās Krievijas tirgū pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā, taču, līdz ar Krievijas iebrukuma Ukrainā sākumu, tirgu pameta. Latvijas uzņēmumu tas neietekmēja praktiski nemaz.
- Gan pirms Krievijas agresijas kara pret Ukrainu, gan arī šobrīd galvenie sadarbības partneri ir Rietumeiropas valstis un biznesa aktivitātes Ukrainā, Krievijā vai Baltkrievijā nenotiek.
- Novērots, ka Rietumeiropas uzņēmēji un valstis kopumā neizprot, ka Krievijas iebrukumam Ukrainā ir kāda ietekme uz Austrumeiropas uzņēmumiem. Lielai daļai rietumeiropiešu ir maza interese par Krievijas iebrukumu Ukrainā un viņi nereti izvēlas sadarboties ar Krievijas vai Baltkrievijas uzņēmumiem.
- Biznesa izbraukumos uz Rietumeiropu novērots, ka Polijas, Baltijas un Skandināvijas valstu pārstāvji cenšas boikotēt Krievijas un Baltkrievijas uzņēmējus, kamēr Rietumeiropas pārstāvji ir daudz pielaidīgāki.
- Ir novērota palielināta neuzticība Baltijas reģionam no investoru perspektīvas. Lai gan Dayton nav būtiski cietis, šīs sekas var novērot kopējā biznesa vidē. Šī un citu iemeslu dēļ, šobrīd ir mazāk aktīvu projektu, un uzņēmums sācis vairāk paļauties uz servisa pakalpojumiem, daļēji aizvietojojot produktu ražošanu un vairumtirdzniecību.

Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:

- Uzņēmums nenodarbojas ar ārējā finansējuma piesaistīšanu.
- Ir bijuši gadījumi, kad bankas sankciju dēļ īslaicīgi nobloķē pārskaitījumus sadarbības partneriem un veic padziļinātas pārbaudes, pieprasot darījumu un citu dokumentāciju. Taču šie gadījumi ir reti, un būtiskas negatīvas sekas nerada.

Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:

- Dayton ir pieaugušas izmaksas loģistikas jomā, kā arī mēdz rasties kavēšanās gadījumi sakarā ar sekundārām Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekām, piemēram, Polijas lauksaimnieku protesti, u. tml. Tomēr šīs izmaksas nav izteikti būtiskas, un uzņēmuma finanšu situāciju ievērojami nepasliktina.

Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:

<ul style="list-style-type: none"> Dayton ieguldījumus tas nav mainījis, taču ir novērots, ka daļa no sadarbības partneriem (lieli mazumtirdzniecības veikali) ir kļuvuši piesardzīgāki ar investēšanu Latvijā un citās Austrumeiropas valstīs.
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> Netiek saņemts.
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmuma grupa jau strādā Pētījuma tvērumā iekļautajās valstīs, un, cik zināms, nav plānu neko mainīt.
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> Cilvēkresursu aspektā nekas nav mainījies. Galvenokārt tiek nodarbināti Latvijas pilsoņi. Tā kā uzņēmuma dinamika prasa proporcionāli daudz vīriešu dzimuma darbiniekus, un Ukraina aizslēdza robežas, nav ne iespējas, ne arī nepieciešamības pēc ukraiņu vai citiem ārvalstu darbiniekiem.

Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA Goodman Group	Darbības joma un īss apraksts: Strādā no 2014. gada. Uzsāka kā IT uzņēmums, bet tagad vairāk strādā ar inženieriju. SIA Goodman Group ir starp lielajiem spēlētājiem vājstrāvas jomā. Virziens ir drošības tehniskās sistēmas. Sadarbojas ar būvniekiem, arī strādā atsevišķi. 90% no klientiem ir valsts sektors – Valsts nekustamie īpašumi, atkritumu pārstrādes kompānijas. Strādā ne tikai Latgalē - Daugavpilī, bet arī pa visu Latviju. No 2017. gada nodarbojas ar viedo pilsētu risinājumiem – viedie soli, atkritumu aparatūra, u.c.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> Pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā bija uzsākta sadarbība ar Krieviju. Bija meitas uzņēmums ar fokusu uz importu. Krievija bija viens no partneriem, īpaši atkritumu apsaimniekošanas ziņā – atkritumu mērīšana, viedie kompaktori, u.c. Lai iegūtu starptautisko drošības sertifikātu, sadarbība ar Krieviju bija jāizbeidz pilnībā. No valsts sektora pieprasījums samazinājās, jo, kad 2022. gadā pacēlās gāzes cenas, valsts sektors norādīja, ka nav pietiekami daudz līdzekļu ieguldīšanai tehnoloģijās. Kopumā Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme ir finansiāli jūtama, taču neuzskata, ka tam ir kāds sakars tieši ar Latgales reģionu. Uzņēmuma darbības virziens ir krietni pamainījies un uzņēmums pielāgojas situācijai. Pēdējā laikā uz darba intervijām nāk vairāk cilvēki no Krievijas agresijas karā pret Ukrainu iesaistītajām valstīm – palielināta interese. Darba tirgus ir pamainījies, pretendenti ir vairāk nekā iepriekš. Cits jautājums ir - cik pretendenti ir kvalificēti. Tomēr uzņēmuma kopējais darbinieku sastāvs pagaidām nav mainījies. Kopš Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma, ar importa biznesu vairs nenodarbojas, jo tagad tas ir kļuvis neizdevīgi un neaktuāli. 	
Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:	

<ul style="list-style-type: none"> • Kredītus nav ņēmuši. Plāno atjaunot ofisa telpas, un izskata kreditēšanas iespējas. • Ir dzirdēts, ka ir problēmas ar paskaitījumiem, bet pašiem šāda pieredze nav.
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • COVID-19 pandēmijas laikā bija problēmas ar loģistiku. Šobrīd loģistikas jautājums nav aktuāls, jo piegādātāji atrodas Latvijā.
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> • Nav ietekmēts
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Netiek saņemts
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> • Pārcelt uzņēmumu nav plānots, tiek izskatīta iespēja koncentrēties tikai uz vājstrāvas tehnoloģijām tepat Latvijā.
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> • Pašvaldībām šogad situācija ir ļoti pasliktinājusies, zemi budžeti. • COVID-19 un Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekme ir diezgan līdzīga – Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir apturējis vai padarījis neizdevīgas noteiktas jomas, taču arī atvēris jaunas iespējas. SIA Goodman Group pielāgojas situācijai.

Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA Latvia Timber International	Darbības joma un īss apraksts: Kokapstrādes uzņēmums Limbažos, kas iepērk kokmateriālus un tos apstrādā lietošanai, galvenokārt būvniecības nolūkiem.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> • Pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā ap 30% eksporta biznesa veidoja tirdzniecība ar Krieviju un Baltkrieviju (ar starpniekiem). Kopš Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma šī produkcija tiek sūtīta uz citām kaimiņvalstīm, galvenokārt Somiju un Zviedriju. • Uzņēmums pats nezāgē baļķus, bet iepērk no ārvalstīm, apstrādā, un tirgo tālāk būvniekiem un citām pusēm. Pirms Krievijas agresijas kara pret Ukrainu galvenie importa avoti bija Krievija un Baltkrievija, taču tagad tie ir aizstāti ar Somiju un Zviedriju. • Kopumā ir notikušas pārmaiņas materiālu importa un eksporta valstīs, taču finansiāli tas neko daudz mainījis nav, un uzņēmuma darbību tas būtiski nav ietekmējis. 	
Pieļaušana finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums nav skarts tiešā veidā, taču augstās procentu likmes un citas grūtības ir novērotas sadarbības partneru biznesos. Piemēram, būvuzņēmumi, kuri ir ievērojami samazinājuši savus kokmateriālu iepirkumu apjomus. 	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • Pirms Krievijas agresijas kara pret Ukrainu tika izmantoti Baltkrievijas loģistikas uzņēmumi, taču tagad tiek veikta sadarbība ar citu valstu pārstāvjiem. Finansiālā ziņā atšķirība nav būtiska. Ir novērotas nelielas problēmas ar loģistikas maršrutu maiņu, taču arī tās nav būtiskas. 	
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:	

<ul style="list-style-type: none"> • Nav ietekmēts.
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Netiek saņemts.
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> • Pārcelt uzņēmumu nav plānots. Ir tikai mainījušies sadarbības partneri – no Krievijas un Baltkrievijas uz Skandināviju.
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> • Nav

Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA MAA Intelengineering (MAAIE)	Darbības joma un īss apraksts: 2015. gadā dibināts, strādā ar industriālajām rezerves daļām Vācijā. Ir oficiālie Vācijas uzņēmuma pārstāvji Baltijā. Uzrauga uzņēmumus un objektus, kur šādas ierīces ir uzstādītas. Konsultē par preces uzlabojumiem.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> • Tiešas sadarbības ar Krieviju nebija, bija atbildīgi tikai par Baltiju. Komunicēja ar trim Baltijas valstīm atkarībā no projekta. Krievijas uzņēmumu iesaistītās puses ir vērsušās pie MAAIE ar konsultāciju darba pieprasījumiem. • Baltijā ir ļoti daudz uzņēmumu, kas iepērk preces šeit un pārved uz Krieviju un Baltkrieviju, apejot noteiktos ierobežojumus. Nereti ir cieši saistīti ar Krieviju vai ir speciāli Krievijas dibināts uzņēmums ar atvasinājumu Baltijas valstīs. • Sadarbība vēl joprojām notiek ar Kazahstānu, Uzbekistānu, u. tml., taču no šīm valstīm nereti klienti turpina iegādāties ekipējumu Krievijai. • MAAIE novērots 10-15% aptuvenais kritums apgrozījumā. Ir pieaugums vietējā tirgū, taču problēma ir kompānijas, kas bija saistītas ar Krievijas tirgu. • Kad preces pasūta uz citām valstīm, tām ir konkrēta specifika, it īpaši elektronikas precēm. • Lai novērstu eksportu uz Krieviju un Baltkrieviju MAAIE prasa aizpildīt sertifikātu par to, kas ir produkta gala nonākšanas valsts. Vismaz 50% gadījumu pēc produkta specifiskajām prasībām var noteikt valsti, kur tos klients plāno nosūtīt. 	
Pieļaušana finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none"> • Kredītus neņem un parasti ir priekšapmaksa. Krasas izmaiņas nav novērotas. 	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • Tā kā galvenokārt tiek strādāts ar Rietumeiropas partneriem, būtiskas izmaiņas nav novērotas. 	
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> • Nav ietekmēts 	
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Netiek saņemts 	
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> • Nav plānots 	
Noslēguma komentāri:	

- Uzskata, ka daudzi uzņēmēji baidās atteikties no Krievijas tirgus.
- Lai palīdzētu uzņēmējiem, vajadzētu veikt aktīvas informēšanas kampaņas, lai vietējie uzņēmēji gūtu izpratni par iespējām sadarboties ar ārvalstu partneriem. Lielākā problēma ir, ka daudzi nemaz nezina, ka šādas iespējas pastāv.

<p>Valsts: Igaunija Uzņēmums: Silpower AS</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Energopgādes uzņēmums. Nodarbojas ar siltumenerģiju, elektrību, ūdeni un gāzi.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar Krieviju nav bijušas biznesa attiecības ne pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā, ne arī šobrīd. Uzņēmums sadarbojās ar Ukrainas ražotājiem, iepērkot rezerves daļas energopgādes aparatūras uzturēšanai. • Importētās rezerves daļas ir kļuvušas dārgākas, kas rada jūtamas, bet ne ļoti lielas problēmas uzņēmuma finansēm. Tāpat, loģistika ir kļuvusi dārgāka, un arī ievērojami lēnāka. • Tā kā šie Ukrainas ražotāji ir vienīgie, kas ražo nepieciešamās rezerves daļas, Silpower AS nav izvēles, tāpēc, par spīti cenu kāpumam un laika zudumam, turpina sadarboties ar šiem pašiem biznesa partneriem. 	
<p>Piekļuve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informācijas trūkuma dēļ precīzu atbildi nevar sniegt, taču šķiet, ka tas varētu būt kļuvis sarežģītāk. 	
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skat. atbildi augstāk – cenu kāpums un laika zudums. 	
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skat. atbildi augstāk – sadarbība ar tiem pašiem partneriem, bet par augstākām cenām. 	
<p>Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Par rezerves daļu iepirkšanu nekāda palīdzība netiek sniegta, bet valdība var palīdzēt citos projektos. 	
<p>Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nav plānots 	
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums ir priecīgs, ka uzņēmumam ir pievienojušies ukraiņi. Uzņēmumā tagad strādā ap 100 cilvēkiem, t.sk. ap 18 ukraiņi. Komersants nevarēja atrast speciālistus savā reģionā un šajā jomā, tāpēc nolīga ukraiņus. • Kā ukraiņi ir integrējušies? Pārsvarā runājot krieviski, viņiem nav jāmācās igauņu valoda, lai tur strādātu. • Intervējamais uzskata, ka visi ukraiņi, kas tagad strādā Igaunijā, sapņo atgriezties mājās, bet, kamēr būs Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, viņi paliks Igaunijā. 	

<p>Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA LG HOLZ</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Kokapstrādes uzņēmums Viļānos, nodarbināti 20 cilvēki. Uzņēmums strādā jau 13 gadus. 70% - 80% produkcijas paredzēta eksportam uz Rietumu valstīm, galvenokārt Vāciju, Nīderlandi, Apvienoto Karalisti.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā tika izmantoti loģistikas pakalpojumi, kuru maršrutā bija Krievijas robežas. • Eksports uz Krieviju un Baltkrieviju nekad nav noticis, jo šajās valstīs nav bijis pieprasījums. • Izmanto Latgales loģistikas kompānijas, tās no Krievijas brauc tukšas, SIA LG HOLZ tās piekrauj ar produkciju, un tad tās var nosūtīt uz jebkuru ES valsti, piemēram, Nīderlandi. Nedrīkst strādāt ar Krievijas loģistikas kompānijām, izņemot no Kaļiņingradas apgabala. • Uzņēmumam ir ļoti lielas problēmas ar robežsardzi, kas kavē robežu šķērsošanu – pat tukšām kravas mašīnām. Tas ir novedis pie būtiskām problēmām ar klientu uzticību, un 2 līgumi jau tikuši laužti. Šī situācija uz robežām notiek jau apmēram 4 mēnešus (kopš 2023. g. novembra). • Ja kavēšanās uz robežām netiks atrisināta, tad būs jautājums par uzņēmuma maksātspēju un iespēju turpināt strādāt. Uzņēmuma pārstāve uzskata, ka tas nav tiešā veidā saistīts ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, bet gan ar amatpersonu lēmumiem, kas ievērojami traucē uzņēmējdarbībai. • Minētie izaicinājumi ar situāciju uz robežas ir ļoti aktuāli, un pat varētu būt izšķirošs faktors uzņēmuma dzīvotspējai. 	
<p>Piekļuve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pēdējo 2 gadu laikā uzņēmums kredītus vairs neņem, baidoties par jauniem ierobežojumiem šķērsot robežu. 	
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skat. iepriekšējās atbildes. 	
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skat. iepriekšējās atbildes. 	
<p>Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nekāda atbalsta no pašvaldībām nav bijis. • No valsts nav saņemts atbalsts. Tikai daži Latgales reģiona ražošanas uzņēmumi saņēmuši atbalstu. 	
<p>Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nav plānota. • Kaimiņvalstīs nav labāka situācija. Agrāk labāk bija Polijā, tagad vairs nav. 	
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ļoti daudz uzņēmumi nodrošina transporta pakalpojumus reģionā. Ja amatpersonas to tagad aizlieg, daudzi vietējie uzņēmumi bankrotēs, daudzi uzņēmumi ir tieši/netieši saistīti ar transporta kompānijām reģionā. • Tiešās Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sekas nav tik būtiskas, bet šie stingrie ierobežojumi, kontroles, u.tml. atstāj ievērojamas negatīvas sekas. 	

<p>Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA Nexis Fibers</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas. Uzņēmums nodarbojas ar tehniskā diega ražošanu, Latvijā darbojas jau 16 gadus, viens no lielākajiem energopatērētājiem valstī. Ražošanas apjoms – 12 tūkst. tonnas gadā.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ir piegādātāju diversifikācija, bet pirms sankcijām iepirka no Krievijas, Baltkrievijas (ap 50% izejmateriālu nāca no šīm valstīm). Tagad iepērk no Vācijas, Polijas, Nīderlandes, bet cenas ir daudz lielākas un neprognozējamā. Arī naftas cenas ir būtiskas, jo tā ir viena no nepieciešamajām precēm, līdz ar to cenu neprognozējamība arī negatīvi ietekmē biznesu. • Krievijas iebrukuma Ukrainā dēļ samazinājās tirdzniecības apjoms. • Tagad cenu dempings nāk no Ķīnas, Āzijas konkurentiem. Viņi veido lielu produkcijas apjomu Eiropā, kas ļauj ātri un viegli iegūt produktus no Āzijas. • Sadārdzinoties izejvielas cenām, mēģina vienoties ar klientiem palielināt cenas, bet daudzi nevēlās, tāpēc daļa klientu sāk iepirkt no Āzijas. Ir novērots, ka šie Āzijas uzņēmumi ienāk ar dempinga cenām, kas pat ir zem pašizmaksas. • Tā kā uzņēmums ir viens no lielākajiem energopatērētājiem valstī, būtiska ietekme ir energoresursu cenu kāpumam (Krievijas iebrukuma Ukrainā blakusefekts), kas veido ievērojamu daļu no uzņēmuma izmaksām. 	
<p>Piekļuve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Līdz šim darbojušies ar peļņu, investējuši savus līdzekļus ražošanas attīstībā. • Nav problēmas ar bankām. Pastāvīgi sadarbojas ar banku un seko līdzī sankciju sarakstiem, Lursoft, ES sankciju sarakstam, u.tml. 	
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums sācis slēgt līgumus ar loģistikas kompānijām uz gadu – kādreiz tas tika darīts pa ceturkšņiem. • Jūras transporta izmaksas ir pieaugušas par 50% līdz pat 100%. • Globālā situācija – Sarkanās jūras militārās sadursmes dēļ ir lielāks pieprasījums no ES klientiem, jo citur veidojas aizkavēšanās transporta jomā. 	
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2023. gadā un arī iepriekš ieguldīja ap 400 tūkst. EUR attīstības projektiem un tiek plānots ieguldīt arī šogad. • Šobrīd ražo ne tikai tehniskos diegus, bet arī gatavo un pusgatavo produktu. Tas nozīmē, ka uzņēmums ir pamainījis un papildinājis savu produkciju, lai pielāgotos esošajai situācijai. 	
<p>Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2022. gada ziemā, kad energoresursu cenas bija izteikti augstas, saņēma grantu no valsts pusmiljona eiro apjomā. • Uzņēmums ir pārspriedis šo jautājumu LTRK Latgales reģionālajā padomē, taču vairāk atbalsts nav saņemts. Atbalsts no valsts ir bijis vājš. 	

<ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums vēlētos saņemt atbalstu, lai atrisinātu kvalificētu speciālistu trūkumu. Vajadzētu veikt zināšanu sintēzi - specializēts apmācību kurss, lai apmācītu tehnologus, ķīmiķus, u.tml., jeb izveidot šādas specializētas programmas augstskolās.
<p>Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uz citu reģionu pārcelties nav iespējams biznesa specifikas dēļ. Ir Nexis Fibers Slovākijā, bet tur nodarbojas ar citu diegu ražošanu.
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> Krievijā un Baltkrievijā ir pietiekami daudz kvalificētu darbinieku, taču šis tirgus Krievijas agresijas kara pret Ukrainu dēļ ir slēgts. Šobrīd no šīm valstīm uzņēmumā nav neviena darbinieka. Sankciju sakarā, valdībai būtu jāapzina, kas ir tie uzņēmumi, kas tiek ietekmēti, jo pretējā gadījumā potenciāli samazināsies eksports un aizvērsies uzņēmumi. Jābūt arī kādam atbalstam, kas tiktu sniegts, lai risinātu sankciju izraisītās problēmas – piemēram, Slovākijā – ja ir dīkstāve, tad vajadzētu nodrošināt darbinieku atalgojumu, kamēr nav iespējas strādāt.

<p>Valsts: Latvija Uzņēmums: SIA Nemo (Nemo Sewing)</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Lielākais Krāslavas darba devējs, 150 darbinieki (kādreiz bija 250 darbinieki). Šuj apģērbus un eksportē uz Apvienoto Karalisti un Skandināviju.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> Priekš Nemo Sewing, Krievijas agresijas karš pret Ukrainu un tā radītās negatīvās sekas sākās jau 2014. gadā. Pirms 2014. gada Nemo Sewing galvenais sadarbības partneris bija Igaunijas uzņēmums, kas veidoja ap 50% no apgrozījuma, un eksportēja Nemo Sewing preces tālāk uz Krieviju. Kad rubļa vērtība 2014. gadā strauji nokritās, šis Igaunijas partneris pārtrauca iepirkt produktus, jo tas bija kļuvis pārāk neizdevīgi, kas noveda pie lieliem finansiāliem izaicinājumiem Nemo Sewing. Rezultātā nācās atlaist vairāk nekā 100 darbinieku, kā arī ciest ievērojamus finanšu zaudējumus. Pakāpeniski tika meklēti citi sadarbības partneri, taču sasniegt iepriekšējos līmeņus nebija izdevies. LIAA sniedza atbalstu jaunu zīmolu izveidē. Šobrīd galvenais tirgus ir Dānija un citas Skandināvijas valstis, kā arī Apvienotā Karaliste, uz kuru tiek eksportēti vilnas mēteļi. 	
<p>Pieļaušana finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums nesen ieguva jaunu investoru, kas ievērojami palīdzēja ar esošajām problēmām. Uzņēmuma pārstāve norāda, ka tā bija ļoti liela veiksmē, jo atrast investorus Latgales reģionā ir ļoti sarežģīti. Nav teikts, ka tam ir tiešs sakars ar Krievijas agresijas karu pret Ukrainu – iespējams, tas ir šī reģiona zemās ekonomiskās attīstības un potenciāla dēļ. ALTUM aizdevumi tikuši izmantoti un ir ļoti kvalitatīvi. 	
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums zaudēja lielu daļu apgrozījuma 2014. gadā. Tagad lielākoties sadarbojas ar Skandināviju un Apvienoto Karalisti. 	
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> Šobrīd galvenais izaicinājums ir darbaspēka trūkums. Pirms 2022. gada iebrokuma, tika plānots piesaistīt kvalificētu darbaspēku no Baltkrievijas, sadarbībā ar Krāslavas novada pašvaldību. Bija plānots uz robežas būvēt industriālo parku, kurā izejmateriāli tiek piegādāti no Latvijas, un darbinieki brauktu no Baltkrievijas. Tā kā šūšanas biznesā ap 80% izmaksu veido darbaspēks, un tas ir galvenais resurss, šī projekta izjūkšana ievērojami ietekmēja uzņēmumu.
<p>Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> Krāslavas novada pašvaldībai nav pietiekami daudz resursu, kurus ieguldīt sadarbībā un ekonomiskajā atbalstā. Tomēr, Krāslavas novada pašvaldība ir piešķīrusi darbiniekiem dzīvokļus, tostarp Ukrainas pilsoņiem.
<p>Uzņēmuma pārcelšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums mainījis mērķa tirgu uz Skandināviju un Apvienoto Karalisti.
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ir pievienojušies daži darbinieki no Ukrainas. Daļa ir palikusi, taču daļa ir devušies atpakaļ uz Ukrainu. Nemo Sewing ilgstoši gaida Austrumu pierobežas ekonomiskās attīstības plānu, kas tika novēlots. Plānā nav pietiekami daudz konkrētu rīcības virzienu. Kopumā, uzskata, ka valsts institūcijām ir jāstrādā pie valsts tēla un iekšējās komunikācijas.

<p>Valsts: Lietuva Uzņēmums: OXSICO Oxford Similarity Checker</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Informācijas tehnoloģiju firma, kas galvenokārt nodrošina sistēmas universitātēm. Uzņēmums lielākoties nodrošina statistiskās analīzes sistēmas, kuras pārbauda plaģiātismu.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmumam ir zināma nedrošība, jo sākotnēji tās B2C segmentā samazinājās peļņa (par 50%, taču divu nedēļu griezumā). Pastāv risks, ka ārvalstu universitātes neizvēlēsies uzņēmumu kā piegādātājus, jo tā darbības reģions atrodas tuvu Krievijai. Uzņēmums strādā pie sava vērtības piedāvājuma (no angļu val. – value proposition), lai padarītu savu produktu pievilcīgāku. Uzņēmumā šobrīd darbā pieņemts viens jauns darbinieks no Ukrainas. Šobrīd piedāvā ukraiņiem savus B2C pakalpojumus par velti. Līdz ar to, klientu bāze Ukrainā šobrīd ir pamatīgi pieaugusi. Universitātes no Ukrainas interesējās par piedāvājumiem un saņēma lielas atlaides vai produktus par velti līdz Krievijas iebrokuma Ukrainā beigām. Daļu no peļņas novirza Ukrainas atbalstam. Zināmā mērā algu pieaugums Lietuvas darba tirgū ir ietekmējis uzņēmuma finanšu rādītājus, kas ir netieša Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme. 	
<p>Pieklūve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nav novērotas šādas problēmas vai būtiskas izmaiņas klientu maksātspējā. 	
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nav novērota tieša Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme. 	
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Ir ticis veltīts vairāk laika, lai apdomātu nākotnes scenārijus, ko uzņēmums darītu, ja Krievijas agresijas karš pret Ukrainu izplestos uz Lietuvu. Šobrīd neplāno ieguldīt nekustamajā īpašumā, jo Krievijas iebrukuma Ukrainā dēļ ir liela nedrošība.
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Nav pieprasīts un nav bijis nepieciešams.
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums paplašinājis savu darbību Ukrainā, galvenais uzsvars joprojām tiek likts uz ES un ASV tirgu. Plāno paplašināt savu darbību Rietumeiropā, kā arī Ukrainā. • Uzņēmuma datu serveri atrodas ES, Vācijā, ASV un tas var pārvākties, kad vien vēlas. Šādi lēmumi vēl nav pieņemti, ņemot vērā, ka ir līgumi ar investoriem un tas sagādātu zināmas grūtības.
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> • N/A

Valsts: Lietuva Uzņēmums: Museum of Illusions	Darbības joma un īss apraksts: Uzņēmumam ir filiāles lielā daļā ES valstu. Uzņēmumā ir aptuveni 15 darbinieki, un tas nodarbojas ar muzeju pārvaldību.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> • Partneri Polijā un pirmais Lietuvā atvērtais muzejs saskārās ar apmeklētāju kritumu un ieviesa atsevišķu budžetu ziedojumiem Ukrainai, kas zināmā mērā ietekmēja uzņēmuma finanšu rādītājus. • Muzejs Ukrainas iedzīvotājiem nodrošināja biļetes par velti, kas rezultēja aptuveni 5% kritumā biļešu pārdošanas ienākumos. • Kopumā novērots klientu kritums visos ES muzejos, taču rezultāti COVID-19 kontekstā joprojām ir daudz labāki. • Tika izslēgti piegādātāji no Krievijas un pārtraukta sadarbība ar Krieviju. Pirms uzsāk kādu projektu, sazinās ar Ukrainas kontaktpersonām, lai pārliecinātos, ka tur kāds nemeklē darbu. Piemēram, informācijas tehnoloģiju jomā darbā pieņemts Ukrainas pilsonis. • Piegāžu cenas galvenokārt palielinājušās COVID-19 un inflācijas rezultātā, nevis no piegādātāju/Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekmes. • Komunālo pakalpojumu izmaksas ir būtiski ietekmējušas uzņēmējus, taču uzņēmums neuzskata, ka tas ir tiešs Krievijas agresijas kara pret Ukrainu iznākums. 	
Pieļauve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none"> • N/A 	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • N/A 	
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> • N/A 	
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Nav bijis nepieciešams 	
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:	

<ul style="list-style-type: none"> • Šāda doma ir bijusi, taču šobrīd nesteidzas ar šāda veida plāniem un lielākā daļa darbinieku plāno palikt Lietuvā. • Uzņēmums plānoja attīstīties Ukrainā, taču šobrīd šie plāni ir apturēti uz nenoteiktu laiku. Šobrīd paplašinās ES valstīs un izvēlās savai darbībai veiksmīgākās un vēlamās valstis.
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopumā, izklaides segmenta uzņēmumi COVID-19 pandēmijas laikā jau ir pielāgojušies dažādu risku ietekmei un Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme ir krietni mazāka kā COVID-19 ietekme, kas izklaides jomā bija ļoti liela. COVID-19 rezultātā uzņēmumi jau veidoja lielākus uzkrājumus un gatavojās citām krīzēm, bija piesardzīgāki sava uzņēmuma finanšu pārvaldībā. • Cilvēki un valsts vadība gatavojas potenciāliem drošības riskiem, kas tiek atspoguļots arī nodokļu politikā. Lietuvā lielas problēmas ir migrācijas departamentam, kam būtu nepieciešams atbalstu. • Nepieciešams plāns, kā veiksmīgāk integrēt migrantus sabiedrībā, ilgtspējīgs imigrācijas plāns.

<p>Valsts: Igaunija Uzņēmums: Difrotec</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Atrodas Tartu, Igaunijā, ražo mērīšanas iekārtas testēšanas pakalpojumiem. Uzņēmumam aktuāls globālais tirgus (klienti visur – viss Āzijas reģions, īpaši Ķīna), potenciāls Dienvidkorejā, arī ASV, Eiropā. Mazs uzņēmums – tikai 3 darbinieki. Uzņēmumam ir akcionāri ES.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pirmkārt, pandēmijas ietekme, kas galvenokārt saistīta ar izplatīšanas (distribution) kanāliem – palielinājās izpildes laiki, pieauga inflācija, 2022. gads – augstākais inflācijas līmenis Igaunijā, līdz ar to arī pieauga sastāvdaļu cenas • Detaļu iepirkšana notiek no dažādām pasaules vietām, bet pārsvarā no Lielbritānijas, Vācijas, neliela daļa arī no Ķīnas, bet no Krievijas iebrukuma Ukrainā attiecībā uz piegādēm no Āzijas nebija lielas ietekmes, savukārt no Eiropas – piegādes laiks palielinājās. Eiropā – 5%, savukārt Igaunijā – 20% cenu pieaugums. Kanādā partneriem – 10/15%. • Elektrības cenas īpaši nemainījās, pateicoties uzņēmuma atrašanās vietai Tartu Zinātnes centrā, kas nodrošina izdevīgus nomas nosacījumus. • Nav novērots nekāds uztraukums no klientu puses. • Viens no uzņēmuma klientiem bankrotēja, tā biroja atrašanās vietas dēļ (galvenais birojs atradās Maskavā), vienlaikus tas uzņēmumu nekādi finansiāli neietekmēja. 	
<p>Pieļauve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums neņēma jaunus kredītus, bet vienojās par procentu likmes izmaiņām esošajos aizņēmumos, jo tā bija pārāk augsta. 	
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmumam nav bijis nekādu problēmu ar naudas paskaitījumiem. • Sankciju dēļ bija nepieciešams sagatavot vairāk dokumentus klientu formalitātēm. Nesēnā ietekme: Piemēram, Ķīnas klientam pirms tam varēja 	

<p>nosūtīt aprīkojumu bez papildu jautājumiem, bet 2023. gada beigās bija nepieciešams atbildēt uz papildu jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Piemēram, ka instrumenti netiks sūtīti uz Krieviju/Baltkrieviju. Arī šis dokuments bija jāprasa klientam. • Uzņēmums ir gatavs, ka šādi jautājumi tiks uzdoti arī turpmāk.
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nav būtiskas ietekmes
<p>Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nav bijis nepieciešams vai pieprasīts
<p>Uzņēmuma pārcelšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums raugās uz Japānas tirgu, šobrīd jau ar ES un ASV partneriem ir izveidojies labs kontakts. • Nav plānu pārcelt uzņēmumu uz citu valsti.
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums nekad nebija strādājis ar Krieviju un Baltkrieviju un domāja, ka Krievijas agresijas karš pret Ukrainu to neietekmēs, bet tomēr ietekmēja, jo gana būtisks klients ir Ķīnā. • Igaunijas uzņēmumi raugās uz citiem eksporta tirgiem – daži dodas uz Eiropas valstīm, citi uz Saūda Arābiju • Finansiāla palīdzība varētu uzņēmumiem ir īstermiņa risinājums. Jebkurā gadījumā uzņēmumiem ir pašiem jāpieņem lēmumi par tālākām darbībām.

<p>Valsts: Lietuva Uzņēmums: UAB Izovoltas</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Uzņēmums ir 20 gadus vecs, strādā lielākoties industriālajā sektorā. Strādā ar enerģiju, ķīmikālijām, metālapstrādi. Strādā arī transporta sektorā. Ir dažādu ražotāju pārstāvis Baltijas valstīs un Polijā, nodarbojas ar detaļu un komponentu piegādi.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • IZmaiņas ir ļoti būtiskas. Uzņēmumam nav pašam savas specializācijas un tas sadarbojas ar ļoti dažādiem sektoriem un jomām. • Uzņēmums strādāja lielākoties ar postpadomju aprīkojumu, piemēram sliedes un krava lielākoties tika vesta no Kaļiņingradas un līdzīgām pilsētām. Ļoti daudzus produktus, ko pieprasīja partneri, vairs nevarēja piegādāt, jo tās ražoja Ukrainā un Krievijā un tām bija Krievijas tipa sertifikāti. • Uzņēmumam bija ļoti liels kontaktu tīkls Ukrainā un Krievijā. Tagad turpina strādāt ar postpadomju risinājumu analogiem. Šobrīd joprojām meklē jaunus piegādātājus ekipējumam, lai varētu saviem esošajiem partneriem nodrošināt nepieciešamo aprīkojumu un uzlabot savas tehnoloģijas. • Sankciju rezultātā nav iespējams iegādāties daļu nepieciešamā aprīkojuma. Aprīkojuma cenas ir būtiskas un uzņēmēji ne vienmēr paredz, ka citam piegādātājam varētu būt lielāka cena. Problēmas ir atrast arī tieši tādas pašas specifikācijas rezerves daļas. Nereti ražotāji nav ieinteresēti šādu rezerves daļu izstrādē. Jauna produkta izstrāde dzelzceļa jomā prasa aptuveni 2 gadus, taču rezerves daļas ir nepieciešamas jau šobrīd. • Pirms 2 gadiem sākuši nolīgt ukraiņus, taču šobrīd nav darbinieku no Ukrainas. Parasti cilvēki ar pieredzi šajā jomā neatbilst Lietuvas prasītajām kompetencēm. • Gāzes, elektrības un citas līdzīgas cenas ir ietekmējušas uzņēmuma ražošanas izmaksas. 	

<p>Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bankas ir ļoti palielinājušas savas kontroles un nav iespējams noteikt cik ilgi maksājums tiks pārskaitīts. Bankām nav noteikta atbildība cik ātri nepieciešams pārbaudīt naudas izcelsmi un tas padara finanšu jautājumus neparedzamus. Tas ir spēkā arī maksājumiem uz Poliju.
<p>Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skat. atbildes augstāk
<p>Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ir finanšu zaudējumi Krievijā un Ukrainā, jo nebija iespējams pabeigt noslēgtos līgumus. Pasūtījumi no Ukrainas tiek sadalīti cik vien mazos iespējams, jo nav skaidrs, ka projektus būs iespējams pabeigt. Vienlaikus turpina un cenšas iepirkt Ukrainas ražotos produktus.
<p>Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šāds atbalsts nav saņemts. Uzņēmums piedalās Ukrainas-Lietuvas tirdzniecības kamerā. Kopējais konsenss kamerā ir, ka nekāda atbalsta uzņēmumiem nav.
<p>Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šādu plānu nav bijis
<p>Noslēguma komentāri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • N/A

<p>Valsts: Igaunija Uzņēmums: Light Signs by Valgusreklam</p>	<p>Darbības joma un īss apraksts: Uzņēmums ražo gaismas izkārtnes, ap 15 darbiniekiem. Reģistrēti 2 uzņēmumi (juridisku apsvērumu dēļ), kopējais apgrozījums ap 1 milj. EUR gadā. Galvenais tirgus ir Igaunija, bet notiek arī eksports uz Vāciju un nedaudz uz Somiju.</p>
<p>Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopumā Krievijas iebrukumam Ukrainā ir bijusi ietekme, taču uzņēmumu tas nav tieši ietekmējis. Galvenās izmaiņas novērotas ES pašreizēja ekonomikas stāvokļa dēļ, kas ir netieša Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekme. • Uzņēmums rūpnīcu apkurei izmanto dabasgāzi, tāpēc rēķins par apkuri bija ļoti liels. • Cenas dažādiem izejmateriāliem ir cēlušās, jo uzņēmuma piegādātāji iepirka precī no Krievijas, līdz ar to produkcijas pašizmaksa ir pieaugusi, jo tagad produkcija ir jāieved no Ķīnas. Cena par 1 piegādes konteineru ir trīskāršojusies. • ES ekonomikai neklājas labi, tāpēc arī pašam uzņēmumam biznesam neklājas labi. Viss ir aizturēts vai gaidīšanas režīmā. Uzņēmumi nepieņem lielus lēmumus. • Uzņēmums ir daļa no Igaunijas-Vācijas tirdzniecības ķēdes un ir būtiski pakļauts Vācijas ekonomiskajam stāvoklim. • Viduseiropā šobrīd ražot ir lētāk, nekā Igaunijā, tāpēc uzņēmums ir zaudējis savu konkurētspēju. Kopumā arī no Igaunijas ne tik daudz kravas auto brauc uz Vāciju, kā, piemēram, no Ungārijas vai Slovākijas. • Uzņēmumā strādā 3-4 ukraiņu bēgļi, bet arī ap 15 tiek izmantoti kā "labour rent" – tikai gadījumā, ja darbs ir nepieciešams. 	
<p>Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmumam nav aktuāli kredīti. Īpašnieks plāno to pārdot.
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • Skat. atbildes augstāk
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> • Paredz pārdot uzņēmumu un veidot līdzīgu uzņēmumu, sadarbībā ar Latvijas partneriem.
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Gāzes cenas kaut kā tika subsidētas, bet Igaunijai bija viena no sliktākajām subsīdiu shēmām ES, līdz ar to atbalsts bija neliels.
Uzņēmuma pārcelšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> • Doma ir veidot jaunu uzņēmumu un pāriet no vietējā tirgus uz Austrijas/Vācijas tirgu. Jautājums: kā piegādāt produkciju lētāk?
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> • Ražošanas biznesā ES rietumos neviens nezina Igauniju (salīdzinājumā ar informācijas tehnoloģiju biznesu). • Igaunija ir izvēlējusies ceļu, kur tā neatbalsta savus uzņēmumus, paaugstinot nodokļus u.t.t. Mēs esam zaudējuši savu konkurētspēju (citas valstis subsidē cenas utt.). Mūsu IKP pēdējo pāris gadu laikā ir ļoti sarucis.

Valsts: Somija Uzņēmums: Perhehokki	Darbības joma un īss apraksts: Uzņēmums nodarbojas ar pārtikas sagatavošanu – mājās gatavotu pārtiku veikaliem. Pārtika tiek ražota arī vecāka gadagājuma cilvēkiem, ko tālāk pārdod cits uzņēmums Helsinkos. Tiek ražoti un pārdoti arī saldēti produkti. Uzņēmums darbojas visā valstī, bet galvenā atrašanās vieta ir Somijas ziemeļos. Birojā strādā 3 cilvēki un 20 cilvēki strādā ražošanā.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> • Izejmateriālu cenas ir stipri palielinājušās. Krievijas iebrukuma Ukrainā rezultātā ir tikusi iznīcināta lauksaimniecības zeme, kas būtiski ietekmē arī pārtikas sagatavošanai nepieciešamo izejmateriālu cenas. • Daļa rūpnīcu, no kurām tika ieviests izejvielas, šobrīd Krievijas agresijas kara pret Ukrainu dēļ nestrādā. Tika atrasti citi piegādātāji, taču tas bija sarežģīti un cena ir pieaugusi. Ja ēdienam nepieciešamas dažādas sastāvdaļas, tad ir nepieciešams arī izlabot preču aprakstus, kas ietekmē izmaksas. Tika kavēta ražošana un cēlās cenas. • Šobrīd ir izstrādātas aizvietošanas shēmas izejmateriālu iegādei, taču kopējais noskaņojums valstī ir negatīvāks. Daļu uzņēmumu nepieciešams slēgt un atkal nepieciešams meklēt jaunus materiālu piegādātājus. • Uzņēmēji ir pārgājuši no šoka situācijas uz samierināšanos ar situāciju. • Savas uzņēmumam telpas ir un lielākā problēma ir apkures izmaksas, kas ir pieaugušas ļoti lielā apmērā. Apkures izmaksas sastāda vismaz 3-4 tūkst. mēneša izmaksas par apkuri. • Elektrības cenas nav liela problēma, maksā atbilstoši biržas cenām. • Uzņēmumā ir daļa darbinieku no Krievijas jau 20 gadus aptuveni 30% no kopējā darbinieku skaita, kas jau ilgstoši strādā un Somijā ir studējuši, palikuši. 2 darbinieces no Taizemes. 	
Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:	

<ul style="list-style-type: none"> • Nav plānu ņemt kredītus, jo uzņēmums ir izdzīvošanas režīmā. Ir saņēmis atbalstu mazā projektā no Business Finland aptuveni 50k EUR apjomā. • Nav novērots, ka finanšu kontrole būtu pastiprināta vai ietekmētu tirgu.
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • Ir mainījušies piegādātāji. Piegādes tiek kavētas un jāmeklē jauni piegādātāji, kas palielina cenas.
leguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> • Pamatkapitāls ir sarucis, jo uzņēmums strādā ar zaudējumiem. Ir pārtraucis uzņēmuma plānus mainīt savu atrašanās vietu Somijā, kas samazinātu piegādes izmaksas. Šobrīd tas nav finansiāli iespējams.
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> • Atbalsts nav ticis saņemts. Ir krietni pasliktinājušies finanšu rezultāti.
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> • Plānu nav. Pārvākties ir grūti, jo nepieciešams pārcelt arī cilvēkus, kas strādā rūpnīcā. Šie cilvēki nav ieinteresēti pārvākties. • Ir apsvērts eksports uz Zviedriju.
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> • Valdības varētu piešķirt atbalstu līdzīgā veidā, kā tas notika COVID-19 gadījumā. Atbalstam bija jāpiesakās, taču bija gandrīz garantēts, ka to varēs saņemt. Cenas piemēram olu baltumiem pacēlušās par 30% un tā tas ir daudziem citiem produktiem. Ne vienmēr piegādātāji laicīgi informē par cenu palielināšanos un uzņēmumiem nepieciešams ātri pielāgoties reālajai situācijai. Ne vienmēr ir iespējams palielināt uzņēmuma produktu cenas.

Valsts: Lietuva Uzņēmums: SB Kantora	Darbības joma un īss apraksts: Uzņēmuma darbības jomas jau 29 gadus ir muitas brokeri, muitas noliktavas, kas nav iesaistīti transporta pārvadājumos.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> • Lielākais izaicinājums: sankcijas preču importam un eksportam. • Krievijas iebrukuma Ukrainā sākumā pēc sankcijām apgrozījums kritās par 80%, no 8 darbiniekiem palika 6, apgrozījums šobrīd samazinājies par 90%, un palicis tikai 1 darbinieks. • Uzņēmums galvenokārt strādā ar Lietuvas uzņēmumiem, tas nevar nodrošināt pakalpojumus ES nerezidentiem. • Būtiska sankciju ietekme uz uzņēmumu ir radusies saistībā ar Lietuvas loģistikas sektoru. • Preces tiek vestas caur Baltkrievijas muitu, bet tagad pāreja ir slēgta, transports no Gruzijas brauc caur Baltkrieviju uz Lietuvu, bet, nonākot pie robežas, tur tiek aizturēts uz vairākām nedēļām vai pat mēnesi. • Uzņēmums meklē iespējas pāriet uz komisijas tirdzniecību precēm, kas nav sankcionētas, taču nav eksperti šajā nozarē, tāpēc tas ir kā sākt visu no jauna. 	
Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums mēģināja sākt strādāt ar Uzbekistānu, Kazahstānu, Gruziju, bet Lietuvas bankas aizliedza saņemt un sūtīt naudu, tad pārgāja uz citām ES bankām. Bet, ja preces muitā atrodas 2 nedēļas, tad klientam tās vairs nav vajadzīgas, kas rada lielāko problemātiku. 	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> • Skat. iepriekšējās atbildes 	
leguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:	

<ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums šobrīd ir "izdzīvošanas režīmā"
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> Atbalsts nav saņemts
Uzņēmuma pārcelšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> Tas būtu obligāti darāms, vienīgā iespēja, lai glābtu un turpinātu tālāk attīstīt biznesu. Plāns to darīt ES ietvaros.
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> N/A

Valsts: Lietuva Uzņēmums: Silvestica GFL UAB	Darbības joma un īss apraksts: Mazs speciālistu uzņēmums. Klienti ir šaurs skandināvu investoru loks, kas investē mežu īpašumos. Uzņēmuma uzdevums ir uzturēt mežus, lai investīciju portfeļos nebūtu zaudējumu.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> Kad sākās aktīvā Krievijas iebrukuma Ukrainā fāze, samazinājās kokmateriālu tirgus. Pats uzņēmums nesadarbojās ne ar Ukrainu, ne Baltkrieviju, ne Krieviju arī pirms Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma. Bija nepieciešams meklēt jaunas piegāžu ķēdes un atbilstoši reaģēt, palielinot mežu izciršanu. Kopumā, Krievijas agresijas kara pret Ukrainu rezultātā uzņēmums pastiprināti uzsāka nodarboties ar mežsaimniecību un kļuva aktīvāks kokmateriālu tirgū. Zināmā mērā finanšu rezultāti ir uzlabojušies. Kokmateriālu cenas bija Citos uzņēmumos ir pieņemti darbā Ukrainas bēgļi, taču konkrētajā uzņēmumā neviens par darba iespējām nav interesējies. 	
Piekluve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmumam nav bijuši nepieciešami aizdevumi. 	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> Daudzi uzņēmumi Baltijā paļāvās uz kokmateriālu importu no Ukrainas un Baltkrievijas, kas tagad ir ticis lielā mērā apturēts. Līdz ar to cēlās kokmateriālu cenas. Krievijas agresijas karš pret Ukrainu nav ietekmējis naudas pārskaitījumus uzņēmuma darbības jomās. Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir ietekmējis reģiona pievilcību investoru acīs, taču tas galvenokārt ir informācijas trūkuma dēļ. Investoriem no attālākām valstīm nav skaidra redzējuma par drošības situāciju Baltijas valstīs. 	
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> Cik uzņēmums zina, daži skandināvu investori ir pārveidojuši savus investīciju mērķus, ņemot vērā Krievijas iebrukumu Ukrainā. 	
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> Nav dzirdējuši par šādām programmām, kā arī atbalsts nav bijis nepieciešams. 	
Uzņēmuma pārcelšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums nav plānojis pārcelties uz citām valstīm. Neplāno paplašināt savu klientu bāzi un darbības valstis. 	
Noslēguma komentāri:	

<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešama skaidrāka komunikācija gan ar ārvalstu partneriem, gan par valstu ilgtermiņa plāniem drošības un uzņēmējdarbības jomā. Ierosina valdībām rūpīgi plānot un pamatot visus savus lēmumus, kas saistīti ar uzņēmējdarbību – nepieciešama ilgtermiņa plānošana un savlaicīga komunikācija par izmaiņām normatīvajos aktos.

Valsts: Polija Uzņēmums: TenderHut	Darbības joma un īss apraksts: Uzņēmuma galvenās darbības jomas ir radošs dizains, mārketinga, kibernetika. Uzņēmums ir kotēts biržā un tajā strādā 350 darbinieki.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> Krievijas iebrukuma Ukrainā sākumā situācija bija slikta - neziņa, satraukums, inflācija, bet šobrīd situācija ir uzlabojusies. Ļoti pozitīvi ir tas, ka inflācija apstājās. Tagad, lielākā daļa iedzīvotāju ir pieraduši pie situācijas, un kopumā sabiedrībā valda krietni mazāks satraukums nekā Krievijas iebrukuma Ukrainā sākumā. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākšanās brīdī uzņēmumam nebija tiešas attiecības ar Krievijas vai Ukrainas uzņēmumiem vai patērētājiem. 	
Pieklūve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai: <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums ir akciju tirgū kotēts, līdz ar to problēmas nav novērotas. Galvenās problēmas bija saistītas ar procentu likmes izmaiņām banku aizdevumiem. 	
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> N/A 	
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> N/A 	
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums nav saņēmis finansiālu palīdzību no valsts saistībā ar Krievijas agresijas kara pret Ukrainu situāciju. Iespējams, kāds finansējums tiks saņemts šī gada beigās. 	
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> Uzņēmums nav par to domājis. Šobrīd neredz pārcelties uz citu valsti. 	
Noslēguma komentāri: <ul style="list-style-type: none"> N/A 	

Valsts: Polija Uzņēmums: Chemfor	Darbības joma un īss apraksts: Dibināts 2021. gadā. Sadarbojas ar Polijas naftas un gāzes sektoru, kā arī vides aizsardzības jomu. Pašlaik ir 30 darbinieki un uzņēmums turpina augt. Galvenokārt darbojas Polijā un Rietumeiropā.
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma: <ul style="list-style-type: none"> Sadarbojas ar Ukrainas uzņēmumiem, taču šie kontakti ir izveidojušies jau pirms uzņēmuma dibināšanas. Zināmā mērā uzņēmuma izaugsme ir bremzēta, jo nav iespējams uz Ukrainu nosūtīt personālu un materiālus, kas tiek pieprasīti ļoti lielā apjomā. Šobrīd apsver piesaistīt darbaspēku no Ukrainas, taču tas vēl nav uzsākts. Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ir ietekmējis Polijas uzņēmumu starptautisko pievilcību. 	

Pieklūve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:
<ul style="list-style-type: none"> • Būtiskas problēmas nav novērotas.
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi:
<ul style="list-style-type: none"> • Ir palielinājušās uzņēmuma izmaksas piegāžu īstenošanai.
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale:
<ul style="list-style-type: none"> • Krievijas agresijas karam pret Ukrainu nav bijusi būtiska ietekme šajā jautājumā
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām:
<ul style="list-style-type: none"> • Nav bijis nepieciešams
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm:
<ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmumam ir atzari Rumānijā, Nīderlandē un Francijā. Plāno atvērt atzaru arī Ukrainā, taču ne šobrīd.
Noslēguma komentāri:
<ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmums atbalsta Ukrainu, piegādājot nepieciešamās ķīmikālijas un sniedz zināmu finansiālu atbalstu.

Valsts: Somija	Īss apraksts: Pilsēta atrodas Somijas Ziemeļsavoja reģionā. Pašvaldības uzņēmumos tiek nodrošinātas aptuveni 10 000 darba vietas un uzņēmumu apgrozījums gadā veido 3 miljardus eiro, no kā eksports ir aptuveni viena trešdaļa.
Iestāde: Iisalmi pilsētas pašvaldība	
Lielākie izaicinājumi, ar kuriem saskaras uzņēmumi pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma:	
Pilsētas pārstāvis piemin, ka uzņēmumi saskārušies ar zināmiem izaicinājumiem un tas bijis atkarīgs no to pārstāvētās nozares. Piemēram:	
<ul style="list-style-type: none"> • Tehnoloģiju nozarē; • Mežizstrādes nozarē: lielam mežizstrādes uzņēmumam pirms Krievijas iebrukuma Ukrainā bijis 20% no biznesa Krievijā. Pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākšanās visas biznesa attiecības ar Krieviju tikušas likvidētas. • Kalnrūpniecības/ražošanas kompānija: arī aptuveni 20% no eksporta preču tika sūtītas Krieviju, pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā tur pārtrauca sadarbību. • Alus darītavas uzņēmums: uzņēmumam ir meitas uzņēmums Baltkrievijā, no kura vēl aizvien ir neveiksmīgi centieni atbrīvoties un atgūt finansiālos līdzekļus. Uzņēmums saņēmis arī naudassodu no valsts aptuveni 20 miljonu eiro apmērā. • Citām kompānijām arī bija liela ietekme pēc Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma, jo daudzām no tām bija noalgoti apakšuzņēmēji no šīm valstīm (Ukrainas, Baltkrievijas, Krievijas). • Tūrisma nozare: ievērojams Krievijas tūristu kritums gan sākot ar 2014. gadu, gan arī pēc tam pandēmijas un Krievijas iebrukuma Ukrainā dēļ. Krievijas agresijas kara pret Ukrainu dēļ tūrisms no Krievijas ir faktiski apstājies. 	
Imports: pārstrādes rūpniecība bija būtiskāk ietekmētā nozare. Agrāk daudz materiālu iepirka no Krievijas. Tagad no Krievijas vairs netiek iepirkts, tāpēc novērojams cenu kāpums. Tomēr situācija pagājušajā gadā nedaudz stabilizējās, ja salīdzina ar Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākuma laiku 2022. gadā.	
Pieklūve finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai:	

<ul style="list-style-type: none"> Uzņēmumiem, kas iepriekš sadarbojās ar Krieviju un Baltkrieviju ir novērotas zināmas problēmas, kas saistītas ar pastiprinātu finanšu plūsmas kontroli. Kopumā nav novērota zemāka ārvalstu investoru interese par Somiju, vienlaikus pašvaldības ietvaros lielākoties investori ir no Somijas.
Piegādes ķēdes un eksporta tirgi: <ul style="list-style-type: none"> Skat. atbildes uz iepriekšējiem jautājumiem
Ieguldījumu lēmumi un kapitāla sadale: <ul style="list-style-type: none"> N/A
Atbalsts no pašvaldībām vai citām institūcijām: <ul style="list-style-type: none"> Pašvaldība nodrošina uzņēmējiem atbalstu biznesa plānu izveidošanā, informē par iespējamiem jauniem eksporta tirgiem, taču nesniedz finansiālu atbalstu. Pašvaldība cer uz kādu ES atbalstu saistībā ar finansējumu. Veic mārketinga pasākumus pašvaldības ietvaros, lai piesaistītu darbiniekus uzņēmumiem, kā arī piesaistītu investorus.
Uzņēmuma pārceļšana vai paplašināšanās uz ārvalstīm: <ul style="list-style-type: none"> Daļa uzņēmumu ir mainījuši savu eksporta tirgus fokusu, piemēram: <ul style="list-style-type: none"> Mežizstrādes nozare: uz ES valstīm, ASV; Kaln rūpniecības nozares uzņēmumi: uz Dienvidameriku, Indiju.
Noslēguma komentāri: <p>Pašvaldības ietvaros lielākā ārvalstu strādnieku grupa ir krievi. Sākotnēji pastāvēja spriedze starp krieviem un ukraiņiem Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākumā, bet tagad šī spriedze ir norimusi.</p>

Daļa no uzrunātajiem uzņēmumiem savas atbildes snieguši rakstiskā formātā. Tabulā zemāk pieejams saņemto atbilžu apkopojums.

Nr.	Valsts	Uzņēmums	Atbilde
1.	Igaunija	Radaaauto	Es uzskatu, ka mēs neesam tik liels uzņēmums, tāpēc es nedomāju, ka tas mūs īpaši ietekmē. Mēs neesam pieredzējuši klientu skaita zaudējumu no Eiropas valstīm. Mēs visi, protams, domājam par nākotni, taču mēs neveicam nekādas izmaiņas savos plānos. Šobrīd Krievijas agresijas karš pret Ukrainu mūs ir skāris tikai tāpēc, ka nepalīdzam Krievijas klientiem un ik pa laikam sūtām ziedojumus Ukrainai, taču to darām personīgi, nevis ar uzņēmuma starpniecību.
2.	Igaunija	Angerjad www.angerjad.ee	Diemžēl, Krievijas iebrukums Ukrainā ļoti spēcīgi ir skāris Igaunijas ekonomiku, kas ļoti lielā mērā samazinājis pirktspēju un arī sadārdzinājis izejvielas par gandrīz 40% un vairāk. Rezultātā mēs esam aizstājuši savus biznesa paplašināšanas plānus ar izdzīvošanas režīmu. Arī fokuss tika novirzīts

			<p>no vietējā tirgus uz citām jomām, un pat ar to, šķiet, nav pietiekami.</p> <p>Tā mūs kā akvakultūristus (no angļu. val – aquaculturists) ir ietekmējis Krievijas iebrukums Ukrainā.</p>
3.	Igaunija	Coileido projekt	<p>Neko labu šīs sankcijas nav devušas, ir kļuvis tikai sliktāk.</p> <p>Nevaru veltīt pat 30 minūtes intervijai, jo nepieciešams izdzīvot šajos apstākļos, kādos mūs ir nostādījusi mūsu valdība.</p>
4.	Lietuva	<p>M.Arasimavičius Attorney at law</p> <p>Advokatu kontora / Law firm Ginkus & Partneriai</p>	<p>Būdam privātuzņēmējs (advokāts), es savā ikdienas komercdarbībā nebiju izjutis tiešu Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekmi.</p> <p>Tikai vienam no maniem klientiem bija problēma saistībā ar sodītā elektroenerģijas piegādātāja maksātnespēju un līdz ar to līguma zaudēšanu. Tas ir vienīgais veids, kā es jutu Ukrainas līgumu manā biznesā. Bija ieguvums no papildu apmaksājamām stundām.</p>
5.	Igaunija	Solvency OÜ	<p>Neietekmē manu biznesu, jo visas darbības notiek ārpus reģiona.</p>
6.	Lietuva	Formosa Bubble tea	<p>Mums nebija un nav biznesa attiecību ar Krieviju vai Ukrainu, un par patērētājiem ir grūti pateikt, jo esam burbuļtējas veikals. Mums ir ikdienas klienti no Ukrainas vai pat Krievijas, bet, cik es zinu, mums nekad nav bijuši slikti komentāri no klientiem, tikai labi no ukraiņiem, kuri teica paldies par atbalstu.</p> <p>Krievijas agresijas kara pret Ukrainu sākumā mēs novērojām mazāku patērētāju pirktspeju, Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītās inflācijas dēļ, kā arī novērojām augstākas ekspluatācijas izmaksas. Piemēram, augstas elektroenerģijas cenas pagājušajā gadā. Būtībā tas, ko visi piedzīvoja. Šobrīd šķiet, ka tas ir atgriezies normālā stāvoklī.</p> <p>Uzņēmumam nav finansiālu grūtību, bet kredīta maksājumi ir kļuvuši dārgāki Krievijas agresijas kara pret Ukrainu izraisītās inflācijas (EURIBOR) dēļ.</p> <p>Uzņēmums nav mainījis savus piegādātājus, jo lielākā daļa produktu tiek importēti no Taivānas un nav jāšķērso Krievijas agresijas kara pret Ukrainu zona.</p> <p>Tā kā Krievijas agresijas karš pret Ukrainu notiek tik tuvu un draudi mūsu valstīm ir reāli, tas liek par to aizdomāties, taču mēs</p>

			<p>atsākām investēt un veidot savu biznesu uz vietas ar cerību paplašināties uz citām Baltijas valstīm.</p> <p>Kopumā bizness nebija saistīts ar Krieviju vai Ukrainu, tāpēc mūs neietekmēja tik daudz kā citus uzņēmumus, kuriem ir šādas attiecības. Ietekme, ko mēs piedzīvojām, ir diezgan vienkārša, ko arī piedzīvoja katrs uzņēmums un persona — inflācija, augstākas darbības (operacionālās) izmaksas, lielāki nodokļi.</p>
7.	Lietuva	Nekustamā īpašuma bizness (epasts: bars.p7@gmail.com)	<p>COVID-19 pandēmija un pēc tam sekojošais Krievijas agresijas karš pret Ukrainu ļoti ietekmēja mana biznesa attīstību un nākotnes plānus. Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā, Lietuvā nekustamā īpašuma tirgus, kurā es strādāju, tika iesaldēts uz apmēram pusgadu. Pusotru gadu nebija pārdošanas. 2023. gada vasarā bija vērojama zināma atvēršanās, taču no rudens beigām viss atkal tika iesaldēts, jo tirgus (sabiedrības) satraukums atkal pieauga saistībā ar notikumiem Ukrainā.</p> <p>Izmaiņas Lietuvas nekustamo īpašumu tirgū likušas mainīt savus plānus daudziem biznesa pārstāvjiem, arī man. Rezultātā es izliku pārdošanai dzīvokļus -apartamentu viesnīcā, lai gan iepriekš biju iecerējis vadīt tikai viesnīcu biznesu.</p> <p>Es nesaņemu atbalstu savam biznesam no valsts. Gluži pretēji, dažas likumdevēju iniciatīvas rada bažas Baltkrievijas migrantu kopienā. Attiecīgi šīs bažas ietekmē gan biznesa plānošanu, gan turpmākās dzīves plānus.</p> <p>Ja man būs jāmaina dzīvesvieta, maz ticams, ka tās būs valstis, kas robežojas ar Krievijas agresijas kara pret Ukrainu zonu.</p>